

**PLAN UPRAVLJANJA
KULTURNOM BAŠTINOM ZA
TVRĐAVU SV. NIKOLE**

Šibenik, srpanj 2024.

**PLAN UPRAVLJANJA
KULTURNOM BAŠTINOM ZA
TVRĐAVU SV. NIKOLE**

Naručitelj:
Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim dijelovima prirode
Šibensko-kninske županije

Autori:
mr.sc. Anita Babačić Ajduk
Tina Dragutin Burić
Milka Antić Krstić
Angela Bilić
dr. sc. Renata Tomljenović
dr. sc. Snježana Boranić Živoder

Šibenik, srpanj 2024.

Sadržaj:

1. POLAZIŠTE I CILJ PLANA	5
2. PROCES IZRADE I FINALIZACIJE PLANA	8
2.1. Metode izrade plana (2019.)	8
2.2. Identifikacija dionika	9
2.3. Uključivanje dionika u planski proces	10
3. OSNOVNI PODACI O TVRĐAVI	13
3.1. Opis i povijest tvrđave	13
3.2. Stanje, značaj i vrijednost tvrđave	16
3.3. Opis i značaj kontaktne zone	17
4. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA	21
4.1. Pravni i institucionalni okvir	21
4.2. Planska dokumentacija	24
4.3. Upravljanje	30
4.4. Socijalna i gospodarska situacija	31
4.5. Turizam	33
4.6. Infrastruktura	36
4.7. Istraživanja	38
4.8. Konzervacija	40
4.9. Održavanje	46
4.10. Interpretacija	46
4.11. Posjećivanje	47
4.12. Rizici od nepogoda	53
4.13. Specifična pitanja vezana za svjetsku baštinu	55
4.14. Odnosi sa zajednicom i partnerskom mrežom	56
4.15. SWOT analiza	58
5. STRATEGIJA UPRAVLJANJA	60
5.1. Principi	60
5.2. Vizija	62
5.3. Prostorno-programski razvojni koncept	63
5.4. Strateški ciljevi	67

5.5. Specifični ciljevi	68
5.6. Aktivnosti i projekti sa specifičnim poljima intervencije.....	73
6. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE	101
7. PROVEDBA I NADZOR	103
Prilog 1: Izjava o izvanrednim univerzalnim vrijednostima trans-nacionalnog serijskog kulturnog dobra	107
Prilog 2: Rezultati istraživanja stavova građana	110
Prilog 3: Financiranje aktivnosti iz akcijskog plana - razrada po godinama s proračunom	118

1. POLAZIŠTE I CILJ

Tvrđava sv. Nikole je pomorska obrambena utvrda smještena u Šibeniku, na otočiću Ljuljvcu, na ulazu u kanal sv. Ante. Upisana je u Registar kulturnih dobara RH kao pojedinačno zaštićeno nepokretno kulturno dobro (Z-6516).

Ovaj jedinstveni spomenik renesansnog fortifikacijskog graditeljstva, zbog izuzetne kulturne, povijesne i umjetničke vrijednosti upisana je 9. srpnja 2017. i na popis svjetske baštine UNESCO-a, u sklopu nominacije „Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća“.

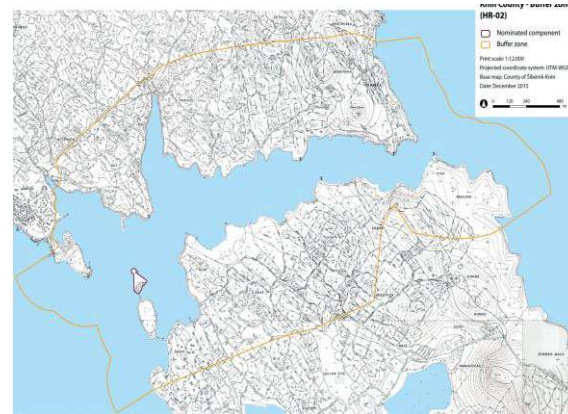
Tvrđava sv. Nikole pomorsko je dobro i s kontaktnom zonom nalazi se na području Značajnog krajobraza Kanal - Luka, a kontaktna zona dijelom se nalazi i na području ekološke mreže Natura 2000 Ušće Krke HR30007171. Ovo područje pod posebnim je režimom zaštite kako bi se očuvala ambijentalnost tvrđave te bogata prirodna i kulturna baština ovog područja.

Slika 1: Tvrđava sv. Nikole

Slika 1a: Tvrđava u kanalu sv. Ante

Izvor: JU Priroda ŠKŽ

Slika 1b: Kontaktna zona

Transnacionalno kulturno dobro „Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća“ sastoji se od šest obrambenih lokaliteta u Italiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori, koji se protežu na više od 1.000 km između lombardske regije u Italiji i istočne jadranske obale. Utvrde na cijelom području Stato da Terra (Italija) štatile su Republiku Veneciju od drugih europskih sila na sjeverozapadu, a one iz Stato da Mara (Hrvatska, Crna Gora) štatile su morske putove i luke u Jadranskom moru do Levanta. One su bile nužne kako bi podržali širenje i autoritet Republike Venecije. Utvrde ovog svjetskog kulturnog dobra predstavljaju najreprezentativnije obrambene projekte Republike Venecije za kontrolu svojih teritorija i trgovačkih ruta koje su sezale do Srednjeg istoka, a pored tvrđave sv. Nikole, uključuje utvrđene gradove Bergamo (Lombardija), Peschiera del Garda

(Veneto) u Italiji i Kotor u Crnoj Gori, tvrđavu Palmanova (Friuli Venezia Giulia, Italija) i obrambene zidove grada Zadra.

Proces izrade Plana upravljanja započeo je 2018. godine za razdoblje od deset godina¹. Slijedom preporuka UNESCO-a, izrada tog plana bio je dinamičan proces, koji je u obzir uzeo niz faktora i njihovu interakciju, a posebno je bio usmjeren na definiranje koncepta razvoja koji će:

- uvažavati vrijednosti kulturne, vojne, fortifikacijske i graditeljske baštine tvrđave te osiguravati trajnu zaštitu tih vrijednosti uz, istovremenu, njihovu odgovarajuću prezentaciju, interpretaciju i integralno upravljanje
- omogućiti razvoj tvrđave sv. Nikole kao turističke atrakcije od svjetskog značaja sposobne autonomno privlačiti posjetitelje na područje grada Šibenika/županije i/ili produljiti njihov boravak u ovom području
- integrirati tvrđavu sv. Nikole u cjelokupni razvoj grada Šibenika kako bi se postigli sinergijski, komplementarni učinci.

U proteklom petogodišnjem razdoblju aktivnosti iz predmetnog plana implementirala je Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim dijelovima prirode Šibensko-kninske županije (u nastavku: JU) zadužena za upravljanje tvrđavom sv. Nikole i njezinom kontaktnom zonom. Sada se taj plan finalizira za razdoblje od narednih 10 godina.

Finalizacija plana upravljanja pet godina nakon usvajanja nacрта tog plana i njegove implementacije ujedno je i revizija nacрта kojom se utvrđuje napredak u ostvarivanju postavljenih ciljeva te se osigurava njegova aktualnost u predstojećem desetogodišnjem razdoblju.

Naime, dinamika radova na uređenju tvrđave kao i na organizaciji sustava posjećivanja utemeljene na prostorno-programskom konceptu definiranom u poglavlju 5.3. i etapnom pristupu njegovoj realizaciji (poglavlje 5.6.) tijekom prošlog petogodišnjeg razdoblja bila je usporena zbog financijskih sredstava koja nisu bila raspoloživa u potrebnoj visini i u predviđenom roku. Stoga je prilikom evaluacija provedbe planiranih aktivnosti i finalizacije plana upravljanja naglasak stavljen na prilagodbu plana novonastalim okolnostima kako bi se osiguralo adekvatno financiranje ključnih aktivnosti za obnovu i promociju tvrđave sv. Nikole.

¹Prvi usvojeni Nacrt Plana upravljanja izrađen je 2019., u sklopu projekta „Turistička valorizacija tvrđave sv. Nikole u kanalu sv. Ante“, financiran putem Ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava za projekte koji se financiraju iz Fondova u financijskom razdoblju 2014.-2020. broj K.K.06.1.1.01.0045.

Istovremeno, s obzirom na vremenski odmak, revidirana je analiza postojećeg stanja te SWOT analiza, provjeren je razvojni koncept te ažurirane planirane aktivnosti kao bi do 2034. služio kao operativni alat za pravilno i učinkovito upravljanje tvrđavom sv. Nikole, s glavnim ciljem očuvanja i zaštite izuzetne vrijednosti ovog kulturnog dobra na temelju koje je lokalitet uvršten na listu svjetske kulturne baštine, uz zadovoljenje interesa i očekivanja svih dionika. Stoga je ovaj plan strateški i operativni okvir djelovanja JU, ali i dokument kojeg bi svi nositelji gospodarske, društvene i kulturne politike na županijskoj i gradskoj razini smatrali 'svojim'.

2. PROCES IZRADA I FINALIZACIJE PLANA

Izrada plana upravljanja tvrđavom sv. Nikole te njegova namjena i upotreba s ciljem održivog kulturnog i ekonomskog razvoja predstavlja kompleksan proces. U tu svrhu metodologija njegove izrade bila je osmišljena tako da plan bude usmjeren prema provedbenim rješenjima, temeljen na konzultacijama s dionicima te usklađen s planom upravljanja za transnacionalno kulturno dobro kao i sa strateškim dokumentima na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i EU razini.

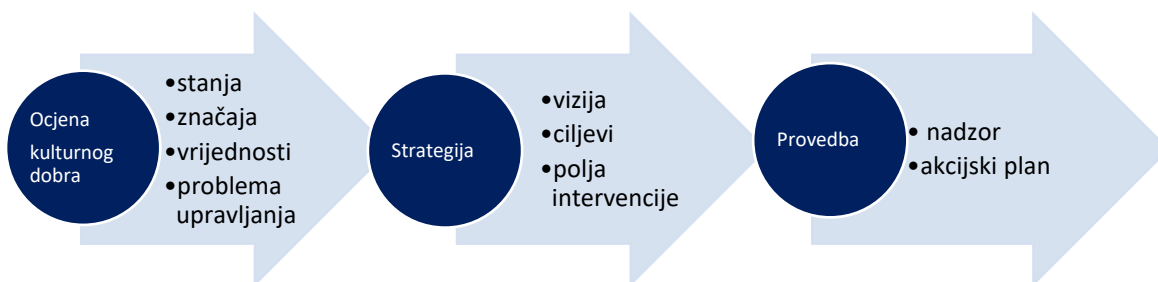
2.1. Metode izrade plana (2019.)

Koncipiranje plana upravljanja 2018/2019. godine, temeljilo se na nekoliko ključnih smjernica:

- interpretacija kulturno-turističkih dobara treba biti usklađena sa širokim obuhvatom razvojnih i kulturnih ciljeva
- predstavljanje i interpretacija kulturnih dobara mora aktivno uključiti sudjelovanje povezanih zajednica i sudionika u svrhu podizanja kvalitete i dodatne financijske dobiti
- osiguranje održivog razvoj kulturnog dobra kao mjesta koje pruža jedinstveno iskustvo svim korisnicima, a istovremeno doprinosi razvoju lokalne zajednice
- upravljanje i prezentacija kulturnih dobara predstavlja trajni proces koji podrazumijeva konstantno istraživanje, educiranje osoblja, međunarodnu razmjenu iskustava i ocjenjivanje postignutih rezultata, te
- integriranje širokog društvenog, kulturnog, povijesnog i prirodnog konteksta u ukupni kulturno-turistički proizvod.

Kako su se u metodološkom, pa time i u sadržajnom smislu, slijedile smjernice i preporuke UNESCO-a i ICOMOS-a, tako se sadržaj ovog plana i njegovo osmišljavanje provelo u tri logična koraka – ocjena stanja, strategija i provedba (slika 2.1).

Slika 2.1. **Pristup definiranju plana upravljanja**

Pristup izradi plana upravljanja zasnivao se na principima i mehanizmima koji su preduvjet za definiranje kvalitetnog planskog okvira te za implementaciju plana, a to su:

- transparentnost
- suradnja
- uključivanje dionika u planski proces
- multidisciplinarnost
- utemeljenosti na relevantnim pokazateljima
- susretno planiranje.

2.2. Identifikacija dionika

Za osmišljavanje plana upravljanja tvrđavom sv. Nikole, a potom i za upravljanje tim dobrom, uspostavljena je suradnja s nizom dionika. Uslijed specifičnosti tvrđave kao kulturnog i prirodnog (kontaktna zona) dobra, ali i turističke atrakcije, dionici su prepoznati u gotovo svim djelatnostima te na svim razinama upravljanja. Glavne skupine dionika su:

- Županija – relevantni upravni odjeli
- Turistička zajednica županije, odgovorna za promociju turizma županije i Turistička zajednica grada Šibenika odgovorna za promociju turizma grada Šibenika
- Gradska uprava grada Šibenika na čijem je prostoru tvrđava Sv. Nikole i kontaktna-zona Kanal - Luka, a čija je suradnja nužna za izgradnju pristupne ceste, parkirališta i organizaciju posjete iz gradske luke (prostor za informacije i prodaju ulaznica, vez za brod koji prevozi putnike)
- Javna ustanova NP Krka i Javna ustanova NP Kornati, čija je suradnja poželjna na zajedničkoj promociji, udruženom oglašavanju i prodaji
- Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske županije ključni je partner u pripremi natječajne dokumentacije za nacionalne i EU fondove
- Tvrđava kulture Šibenik, koja upravlja ostalim šibenskim tvrđavama, za pomoć u osmišljavanju programa i zajedničkoj promociji
- Županijska komora HGK i Obrtnička komora Šibensko-kninske županije sa svojim strukovnim udruženjima preko koje će se osigurati uključivanje privatnog sektora
- Šibenska biskupija koja upravlja katedralom sv. Jakova i centrom za posjetitelje Civitas Sacra – prvim šibenskim dobrom uvrštenim na UNESCO-vu listu svjetske baštine u svrhu suradnje, razmjene iskustva i promocije
- Javna poduzeća, odnosno ona koja su u vlasništvu ili pretežnom vlasništvu države od značaja za turizam (npr. Lučka kapetanija, Lučka uprava, Luka Šibenik) koji pomažu u zadovoljavanju tehničkih uvjeta za prihvat posjetitelja i dobivanju potrebnih dozvola

- Institucije u kulturi, obrazovanju, znanosti, nevladine udruge kojima se uređenjem tvrđave i posjetiteljskog centra otvara prostor za unapređenje i razvoj njihove vlastite djelatnosti
- Građani Šibenika i županije kojima je tvrđava izvor građanskog ponosa i mjesto koje rado posjećuju
- Ministarstvo kulture i medija RH – Uprava za zaštitu kulturne baštine koji sudjeluju u upravljanju transnacionalnim serijskim kulturnim dobrom, financira obnovu putem programa potpore za zaštitu nepokretnih kulturnih dobara i iz EU fondova, kao i Konzervatorski odjel u Šibeniku koji provodi nadzor nad radovima u tvrđavi
- Ministarstvo zaštite okoliša i energetike – Uprava za prirodnu baštinu, u čijoj je ingerenciji zaštita prirode, pa tako i kontaktna zona značajni krajobraz Kanal – Luka; financiraju obnovu putem programa potpora i kroz EU fondova
- Ministarstvo turizma RH koje sufinancira revitalizaciju kulturne baštine u svrhu turističkog razvoja
- Hrvatski restauratorski zavod, koji je provodio istražne radove na tvrđavi te pripremio projektnu dokumentaciju za obnovu tvrđave.

U izradi plana upravljana sudjelovali su stoga, bilo putem strateških radionica, fokus grupa i/ili dubinskih intervju, svi relevantni dionici. Načelo suradnje i uključivanja dionika podrazumijevalo je intenzivnu komunikaciju, diskusiju i/ili razmjenu mišljenja u cilju postizanja konsenzusa svih relevantnih dionika oko ključnih razvojnih usmjerenja, osobito vizije i strateških ciljeva.

2.3. Uključivanje dionika u planski proces

Ključni dio pristupa izradi plana upravljanja i komunikacijskog plana bio je utvrditi percepcije i stavove svih dionika kako bi dobili ključne informacije o dinamici suradnje, eventualnim problemima koje je potrebno zajednički rješavati te s dionicima identificirati i/ili verificirati ključne aspekte upravljanja tvrđavom. Proces izrade plana nadgledalo je stručno povjerenstvo.

Stoga, tijekom rada na ovom planu, provedeno je sljedeće:

- FOKUS GRUPA održana 25. siječnja 2019. s ciljem utvrđivanja stavova dionika o razvoju i upravljanju tvrđavom, ulozi tvrđave u životu lokalne/regionalne zajednice te o njihovim viđenjima željenog pravca razvoja ovog kulturnog dobra u narednom desetogodišnjem razdoblju. Radionici je prisustvovalo četrnaest sudionika (Hrvatska gospodarska komora – županijska komora Šibenik, Hrvatska obrtnička komora, Udruga turističkih vodiča, Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske županije, Vatrogasna zajednica Šibensko-kninske županije, Županijski upravni odjel za

prostorno uređenje, Lučka uprava Šibensko-kninske županije, Javna ustanova NP Krka, Javna ustanova NP Kornati, Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje ŠKŽ, Udruga J. Dalmatinac.

- RADIONICA provedena 15. ožujka 2019. s ciljem stjecanja uvida u očekivanja dionika posredno uključenih u uređenje tvrđave i njezino korištenje te dobivanja smjernica za definiranje vizije i misije, s predstavnicima ustanova za kulturnu i prirodnu baštinu (stručnjaci), relevantnih nevladinih udruge, predstavnicima građana aktivnih u društvenom životu Šibenika/ županije.
- ISTRAŽIVANJE STAVOVA STANOVNIKA provedeno od 28. siječnja do 15. veljače 2019, s ciljem utvrđivanja kako građani percipiraju tvrđavu, što ona za njih predstavlja i što očekuju od tvrđave nakon njezine obnove. Provedeno je putem on-line ankete, na uzorku od 470 ispitanika.
- DUBINSKI INTERVJUI provedeni su u razdoblju od 24. do 25. siječnja te 14. do 15. ožujka 2019., s dionicima koji su neposredno nadležni za određene aspekte upravljanja tvrđavom: Ministarstvo kulture – Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Šibeniku, Županijski upravni odjel za zaštitu okoliša i komunalne poslove, Županijski upravni odjel za pomorstvo, promet i otočni razvoj, Lučka kapetanija Šibenik, Hotelsko poduzeće Amadria Park (ex Solaris), Grad Šibenik, JU NP Krka. Godine 2024. dubinski intervju proveden je 8. srpnja. s dr.sc. Markom Jelićem, županom Šibensko-kninske županije.

Stručno povjerenstvo

Povjerenstvo za praćenje izrade plana formirano 2018. godine sastojalo se od sljedećih članova:

Predsjednik	Goran Pauk, dipl. oec.,
Zamjenica predsjednika	dr. sc. Sanja Slavica Matešić
Članovi	<ul style="list-style-type: none">• mr. sc. Anita Babačić Ajduk• Tomislav Petrinec, dipl. arh.• Angela Bujas, prof.• Damir Lučev, dipl. arh.• Jadranka Fržop, dipl. iur.• dr.sc. Dragan Zlatović• dr.sc. Drago Marguš• Gorana Barišić Bačelić mag. art. hist.• prof.dr.sc. Lidija Petrić

Tajnica

- Akademik Nikola Bašić, dipl. ing. arh.
- Željana Šikić, dipl. oec.
- mr.sc. Željko Krnčević
- Danijela Erceg, dipl.ing.kem.teh
- Monika Kolak Jareb, dipl. ing.

Stručnom povjerenstvu predstavljena je metodologija rada na projektu 24. siječnja 2019., potom rezultati analize stanja i konzultacija s dionicima 15. ožujka te nacrt plana upravljanja 12. studenog 2019.

Tijekom finalizacije plana 2024.godine, provedena je inicijalna prezentacija plana i njegove provedbe Stručnom povjerenstvu na sjednici održanoj 5. ožujka 2024. godine, te finalizirani plan dana 9. srpnja 2024.

Članovi povjerenstva za praćenje izrade plana imenovani u veljači 2024. bili su u neznatno izmijenjenom sastavu:

Predsjednik

dr. sc. Marko Jelić

Zamjenica predsjednika

dr. sc. Sanja Slavica Matešić

Članovi

- mr. sc. Anita Babačić Ajduk
- Tomislav Petrincec, dipl. arh.
- Angela Bujas, prof.
- Damir Lučev, dipl. arh.
- mr.sc. Željko Krnčević
- Jadranka Fržop, dipl. iur.
- dr.sc. Dragan Zlatović
- dr.sc. Drago Marguš
- Gorana Barišić Bačelić mag. art. hist.
- prof.dr.sc. Lidija Petrić
- akademik Nikola Bašić, dipl. ing. arh.
- mr. sc. Krešimir Šakić
- Danijela Erceg, dipl.ing.kem.teh
- Monika Kolak Jareb, dipl. ing.

Tajnica

3. OSNOVNI PODACI O TVRĐAVI

3.1. Opis i povijest tvrđave

Tvrđava sv. Nikole izgrađena sredinom 16. stoljeća na ulazu u kanal sv. Ante u Šibeniku. Spomenik je pomorsko dobro vrlo visoke kulturno-povijesne i umjetničke vrijednosti, značajno kako u nacionalnom i svjetskom tako i u kontekstu mletačkog renesansnog graditeljstva.

Tvrđava sv. Nikole u osnovi je trokutastog tlocrta, položenog u smjeru sjever-jug. Na sjevernom vrhu je rondel s "ušima", a na južnoj dva izdužena polubastiona povezana kliještima. Polubastioni nisu jednakog oblika što je vjerojatno uvjetovano formom otočića na kojem je tvrđava izgrađena.

Prostor tvrđave organiziran je na tri razine:

- etaža na razini morske površine
- etaža na razini ulaznog portala
- najviša etaža, nivo terase.

Na donjoj etaži nalaze se veliki svođeni prostori. Na sjevernom je dijelu, u rondelu, najveći broj topovskih otvora, i taj je dio izvorno činio jedinstven prostor. Zapadnu stranu prizemne etaže čini prostor pravokutnog formata, čiji je vanjski zid također rastvoren topovskim otvorima, dok je na istočnoj strani jedan tlocrtno manji prostor, naknadno uređen za tamnicu. Središnji dio prizemne etaže činila su spremišta za kišnicu.

Glavni pristup tvrđavi je s istočne strane. U razni ulaznog portala nalazi se ulazna dvorana, a na zidu nasuprot samog ulaza ugrađeni su klesani kameni grbovi iznad kojih je niša u kojoj je stajala skulptura mletačkog lava. S te je razine rampama organizirana komunikacija prema gornjoj, odnosno donjoj etaži. Te su dvije etaže povezane i sustavom odzračnika probijenih vertikalno kroz svodove sve do poda terase.

Najviši nivo tvrđave, terasa, tlocrtno je trokutastog oblika, s polukružnim istaknutim dijelom na sjevernoj strani (prostor rondela) te dva izdužena dijela na južnoj strani (prostori polubastiona). Uz vanjske rubove terase oblikovani su topovski otvori i prsobrani te kavalijeri, dok su u središnjem dijelu istaknute tek krune bunara i okviri odzračnika. Na južnoj strani sačuvani su manji dijelovi nekadašnjih gradnji. Terasa je popločena kamenom, a na dijelu gdje je nekada bila kapela u podu je izvedena prezentacija njezinog tlocrtnog oblika. Mjestimično su sačuvani kameni kanali za odvod vode.

Pročelja tvrđave građena su opekom sлаганом u redove na način da se izmjenjuju pojasevi položenih opeka te iznad njih bočno postavljene opeke. Horizontalno su razdijeljena s dva kamena vijenca (kordonski, poluoblog profila te okapni). Podnožje je izvedeno u bunjatu od rustično oblikovanih velikih komada kamena i nad njim, u razini prizemlja tvrđave, nalaze se otvori za topove. U vrhu pročelja vidljivi su kavalijeri i široke topovske niše.

Tvrđava izvana ne obiluje detaljima niti dekorativnom ili arhitektonskom raščlambom, a glavni akcent njezine vanjštine je monumentalni portal isklesan od kamena. Nalazi se na istočnoj kurtini, uz „uho“ rondela. Pristupa mu se s kamenog pristaništa koje je drvenom rampom povezano s ulazom. Rampu podupiru tri stuba zidana opekom i kamenom. Portal je pravokutnog formata, dok je ulaz polukružno zaključen. U tjemenu luka postavljena je kamena skulptura, a s donje strane klesani kameni grb. Bočno od ulaza vidljivi su dugi uski utori s ostacima kolotura za podizanje vrata.

Značaj i reprezentativnost ulaza, flankiranog dorskim stupovima te uz njih i snažnim pilastrima, naglašena je rustikom. I stupovi i pilastri istaknuti su u odnosu na sam ulaz i nose gređe s motivima triglifa i dekoriranih metopa s motivima bukranija, kružnih medaljona i u središnjem dijelu dva lava. Nad portalom je atika na kojoj je izvorno bio isklesan natpis i nad čijim je višestruko profiliranim vijencem na stepeničasto oblikovanom postolju bila postavljena slobodnostojeća skulptura venecijanskog lava. Zona atike je zaglađene površine (vidljive su rupice kojima su označene pozicije naknadnog natpisa, iz vremena austrijske uprave prve polovine 19. stoljeća).

U tvrđavu se ulazi s istočne strane kroz dva ulaza. Glavni, sjeverni ulaz ima oblik monumentalnog kamenog portala kojim se ulazi u središnju razinu tvrđave i ulazni prostor iz kojeg se dvjema rampama uspinje na terasu odnosno silazi u unutrašnjost. Južniji ulaz je u razini mora, u obliku polukružnog otvora kojim se pristupa na najnižu etažu.

Prostorije unutrašnjosti zauzimaju dvije trećine volumena tvrđave prateći njezin osnovni trokutasti tlocrt. Krakovi prostorija se protežu od rondela do kliješta, dok su polubastioni „puni“, a u južnom središnjem dijelu su dva velika spremnika za vodu u koje se ne može pristupiti. U cijeloj unutrašnjosti tvrđave, u podu i na zidovima, vidljivi su tragovi nekadašnjih pregradnih zidova koji su dijelili danas jedinstvene velike prostore u manje prostorne jedinice.

U razini glavnog portala nalazi se ulazna prostorija pravokutnog tlocrta. Na zidu nasuprot ulaza su ugrađeni kameni klesani grbovi iznad kojih je pravokutna niša u kojoj je stajala skulptura mletačkog lava. Zidovi su artikulirani velikim pravokutnim plitkim nišama. Svod je križnobačvasti u središtu kojeg je veliki pravokutni odzračnik. Pod je popločan recentnim kamenim pravokutnim

pločama. Na kraćim stranama prostorije su lučno zaključeni prolazi rampi prema terasi i prema donjoj etaži. Na bočnim stranicama prolaza vidljivi su tragovi i ostaci metalnih okova nekadašnjih vrata. Prostori rampi su formirani opekama te svođeni također opečnim bačvastim svodovima. Podovi su formirani dubokim plitkim stubama s kamenim pragovima, dok su gazišta od opeke, s time da su na srednjim dijelovima stuba gornje rampe ispune kako bi se omogućio lakši uspon. U zapadnom zidu rampe kojom se silazi u unutrašnjost formiran je svođeni prolaz koji povezuje prostor hodnika između rondela i kurtine. Zbog razlike u nivoima podova tih prostora, podnu plohu prolaza čine kamene stube. Južno uz prolaz, na strani hodnika, na kamenom zidu je vidljiv oslik s motivima aviona i cvijeća, izveden pretežito crvenim i zelenim bojama.

U južnom dijelu jugozapadnog zida ulazne prostorije nalazi se nizak polukružni prolaz kojim se spušta prema grupi od tri prostorije koje su smještene u središnjem dijelu tlocrta tvrđave. Prostorije su uske, skućene, svođene. Vrlo vjerojatno je jedna prostorija služila kao zatvor. Iz te prostorije moguće je spustiti se metalnim stubištem na najnižu razinu unutrašnjosti, ali ono danas nije u funkciji. U toj je prostoriji, u tjemenu svoda, sačuvan okrugli kameni otvor odzračnika.

Donju etažu tvrđave čine veliki svođeni prostori koji u osnovi prate tlocrt tvrđave. U sjevernom dijelu rondela, zaobljenog tlocrta, nalazi se najveći broj topovskih niša, njih sedam. Sve su niše ukošenih bočnih stranica, segmentno svođene, a u tjemenu su odzračnici kamenih okvira. U podovima pojedinih niša su sačuvani ostaci metalnih konstrukcija za pozicije nosača topova. U parapet otvora jedne od topovskih niša (šesta brojano od istoka) ugrađeno je kameno korito zaglađene površine i zaobljenih rubova. U sredini dna korita je otvor odvodnog kanala koji je formiran u donjoj stranici s vanjske strane otvora niše. Pojedini otvori topovskih niša su zazidani, a u većinu su ugrađene metalne kovane rešetke, vrlo oštećene.

Središnji stub rondela je oblikovan u stijeni do visine pete svoda koji je građen opekama. U istočnom i zapadnom zidu stuba su oblikovane segmentno zaključene duboke niše. Na rubnim dijelovima njihovih kamenih okvira vidljivi su ostaci metalnih okova nekadašnjih dvokrilih vrata. Cijeli prostor rondela svođen je bačvastim svodom sa susvodnicama i pravokutnim odzračnicima u osima niša. Svod rondela je formiran opekama, s time da su u njegovo tjeme ugrađene kamene grede u kojima su vidljivi ostaci metalnih kuka. Pod prostora je neravan, čini ga nabijena zemlja i mjestimično lomljeni kamen odnosno stijene.

Zapadnu stranu prizemne etaže čini izduljeni prostor čiji je zapadni zid rastvoren nizom od sedam niša od kojih je šest topovskih s otvorima, dok je krajnja južna slijepa. Niše su ljevkastih tlocrta, segmentno svođene s otvorima odzračnika u tjemenu. Prostor je svođen bačvastim opečnim svodom i susvodnicama uz zapadni zid u osima topovskih niša. Iznad razine niša, u istom

zapadnom zidu se nalaze tri također segmentno svođene niše. Pod cijelog prostora je ravan. Čini ga cementni premaz koji je prekriven zaobljenim kalcitnim naslagama nastalim kao produkt procurijevanja vlage i vode sa svodova i zidova. U južnom dijelu prostorije pod je viši za oko 50 cm i ostatak je ranije prostorije.

U građi nasuprotnih zidova, neposredno uz rondel, vidljivi su vrlo široki segmentni lukovi formirani višestrukom radijalno sлаганом opekом. Luk u zapadnom zidu obuhvaća topovsku nišu i nišu sanitarnog čvora, dok je nasuprotan zatvoren uredno sлаганом kamenom građom.

Zapadni i istočni dio prizemne etaže tvrđave povezan je središnjim svođenim prolazom. Iz njega se sjeverno pristupa u manju prostoriju koja je naknadno bila uređena kao tamnica, a južno u prostoriju trapezoidnog tlocrta. Južno od nje se nalaze ranije spomenuta dva prostora pravokutnog tlocrta u koje nije moguće pristupiti.

Istočni krak tvrđave čine prostorije koje se u pravilu nižu jedna za drugom. Pristupa im se, osim kroz svođeni prolaz i kroz vanjski južni ulaz. Prostorije su izduljenih pravokutnih tlocrta. Njihov zapadni zid je ravan, dok je južna strana raščlanjena velikim nišama. Prostorije u južnom dijelu istočnog krila, ističu se od ostalih jer su u cijelosti formirane unutar volumena kraka tvrđave, odnosno, njihov istočni zid je odmaknut od zida tvrđave, a razina betonskog poda je viša za oko 50 cm. Prostorije i ovog dijela tvrđave su svođene bačvastim opečnim svodovima, a podovi su pretežno od cementnog premaza, dijelom i od nabijene zemlje te kamenih ploča.

3.2. Stanje, značaj i vrijednost tvrđave

Tvrđava je nastala kao prvi dio složenog obrambenog sustava kojim će se kroz narednih par stoljeća utvrditi grad Šibenik i tako ga štititi od napada s kopna i mora. Mletačka republika time je osigurala jedan od svojih strateški najznačajnijih gradova duž istočne obale Jadrana u razdoblju napetih odnosa i čestih ratnih sukoba s Osmanlijama. Tvrđava je bila direktna investicija Mletačke republike i izdašno financirana od strane Senata. Trošak izgradnje podizalo je dopremanje velikih količina opeke brodovima iz Lagune. Odabir materijala neobičan za dalmatinski prostor bogat kamenjem dio je zamisli državnog arhitekta Giangiolama Sanmichelija što tvrđavu čini jedinstvenom na prostoru naše obale.

Tvrđava sv. Nikole se ističe trokutnom tlocrtnom dispozicijom neobičnom za samostalne bastionske građevine, uklopljenošću u pejzaž prilagođavanjem obliku otočića Ljuljevca te kompaktnim i jakim volumenom. Kao uspješno ostvareni rad mladog talijanskog arhitekta predstavlja i novi model pristupu onodobnom fortifikacijskom graditeljstvu i sadrži inovativna oblikovna rješenja poput spuštanja topovskih otvora čim bliže površini mora ili pak

kombiniranjem kružne tvrđave i dva izdužena polubastiona koji čine osnovu tlocrta. Kliješta koja tvore prostor između polubastiona jedan su od najranijih primjera ovog oblika u europskom graditeljstvu, kao i uvučene flanke, odnosno „uši“ na rondelu i polubastionima.

Reducirana arhitektonska plastika koncentrirana na monumentalnom klesanom portalu oblikovanom u visoko renesansnom stilu kvalitetan je skulptorski rad domaćih majstora nastao po nacrtu glavnog arhitekta.

U graditeljskom opusu Giangiolama Sanmichelija vjerojatno je upravo sv. Nikola najvažnije ostvarenje kao cjelina, i to zbog svoje izvornosti i vrlo dobre očuvanosti za razliku od njegovih drugih dijela. U cjelokupnom opusu mletačkog fortifikacijskog graditeljstva komparativne primjere samostalnih utvrda koje kontroliraju morske prolaze nalazimo tek u središtu Republike, u Venecijanskoj laguni, poput utvrda Sant' Andrea i San Nicolò na Lidu te San Felice ispred Chiogge koje se grade nakon šibenske tvrđave, dok na istočnoj obali Jadrana nema odgovarajućih kronoloških i oblikovnih komparativnih primjera.

Provedenim konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima utvrđene su faze razvoja tvrđave sv. Nikole u Šibeniku i kao najvažnija valorizirana je njezina najstarija faza, iz sredine 16. stoljeća. Najveće promjene dogodile su se na prostoru platoa, gdje je izgradnja i rušenje pojedinih građevina rezultirala današnjim stanjem gotovo.

Tvrđava sv. Nikole kao upisano svjetsko dobro "Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća" predstavlja organizaciju, oblikovanje, adaptaciju i provedbu inovativnog „alla moderna“ modela vojne arhitekture čija je svrha bila obrana trgovačkih putova i luka na Jadrano i istočnom Mediteranu. Nakon promjena uvjetovanih uvođenjem upotrebe vatrenoga oružja, elementi „alla moderna“ sustava na izuzetan način pokazuju njegove tehničke i logističke sposobnosti, moderne borbene strategije i nove arhitektonske zahtjeve. Šest komponenti transnacionalnog serijskog kulturnog dobra venecijanskog sustava obrane sadrže attribute izvanredne univerzalne vrijednosti, uključujući njihovu tipološku raznolikost, vizualni integritet i stanje očuvanosti. U prilogu 1 nalazi se izjava o izvanrednim univerzalnim vrijednostima serijskog kulturnog dobra temeljem kojih je ono upisano na listu svjetske baštine.

3.3. Opis i značaj kontaktne zone

Izvornoj ambijentalnosti cjeline doprinosi i to što je cijela kontaktna zona tvrđave zaštićena, s očuvanim prirodnim pejzažem i neizgrađena. Kontaktna zona je zona pod posebnim režimom zaštite u kojoj vrijede najstroža pravila ekološke održivosti i obuhvaća cijeli kanal sv. Ante,

odnosno Značajni krajobraz Kanal - Luka, što podrazumijeva da sve potencijalne minimalne intervencije u prostoru moraju biti odobrene od strane UNESCO-a.

Slika 3.3.1: Pogled iz zraka na kanal sv. Ante

Izvor: JU Priroda ŠKŽ

Značajni krajobraz Kanal - Luka obuhvaća prostor od Šibenskog mosta do kraja kanala sv. Ante, odnosno tvrđave s pripadajućim obalnim pojasom (Slika 3.3.2). Područje je zaštićeno 1974. godine, zbog iznimnih krajobraznih vrijednosti, šuma alepskog bora i manjim dijelom hrasta crnike – simbola priobalja. Jedinstven krajobraz čini potopljeno ušće rijeke Krke s kanalom sv. Ante, sa zaklonjenim uvalama i jedinstvenim pogledom na grad. Ovo je područje, kao što je istaknuto u uvodnom dijelu, dio ekološke mreže Natura 2000 Ušće Krke.

Slika 3.3.2: Granica kontaktne zone tvrđave

Kanal sv. Ante, na čijem se kraju nalazi tvrđava, dugačak je 2,5 kilometara, a širok od 140 do 220 metara. Oduvijek je bio od strateške važnosti za Šibenik jer predstavlja izlaz prema otvorenom moru i rijeci Krki. Stoga je od srednjeg vijeka pa sve do kraja 20. stoljeća to bio vojni posjed. I prije izgradnje tvrđave sv. Nikole, ulaz u kanal branile su dvije kule, danas vidljive u tragovima. Za vrijeme drugog svjetskog rata izgrađen je podzemski tunel nazvan Hitlerove oči, dok je u uvali Minerska bila je vojarna. Zbog obrambene funkcije ovog prostora, on je građanima uglavnom bio nedostupan. No, upravo je nedostupnost zaslužna za očuvanost ovog prostora, a uspostavljeni režim zaštite garantira njegovu trajnu zaštitu.

Do ovog zaštićenog područja vode uske i zavojite lokalne prometnice, kojima su se građani služili kako bi došli do plaža u uvali Minerska i Škar. Međutim, cijeli je prostor otvoren tek izgradnjom šetnice uz južnu stranu kanala sv. Ante 2013. godine². Šetnica je dugačka 4,5 km, od vojarne

² Projekt uređenja šetnice duž jugoistočne strane Kanala sv. Ante započeo je 2010., a dovršen 2013. godine. Nositelj projekta bila je Javna ustanova Priroda ŠKŽ. Izrada projektne dokumentacije financirana je sredstvima UNDP-a (program Ujedinjenih naroda za razvoj), a sama izgradnja sredstvima Europske unije iz Europskog fonda za regionalni razvoj najvećim dijelom, a manjim dijelom sredstvima Šibensko – kninske županije.

Paninkovac, preko Školjića, do tvrđave Sv. Nikole. Radovi na uređenju šetnice obuhvatili su vidikovac na brdu Lobor, odmorište iznad „Hitlerovih očiju“, rekonstrukciju pristaništa ispred crkve-pećine svetog Ante i drveni most Škar – Školjić. Provedena je tako da prolazi kroz prostor bivše vojarne u Minerskoj.

Slika 3.3.3: Pogled na šetnicu i jedan od hangara u Minerskoj

Autor: Renata Tomljenović

Na prostoru vojarne u Minerskoj te vojarne Paninkovac izgrađeni su dijelovi južne strane kanala. Na području Minerske nalazi se zgrada bivše komande koja je 2023. preuređena u posjetiteljski centar sa stalnom izložbom „Dodir rijeke i mora“, nadsvođeni hangari, usjek dug 200 metara u kamenitom terenu s objektima na donjoj razini usjeka i pristanište. Zbog svoje lokacije i infrastrukture idealna je za centralnu recepciju tvrđave i čitavog zaštićenog područja, dok su i mogućnosti razvoja i revitalizacije vojarne Paninkovac velike. Dugoročan cilj je stavljanje vojarne Paninkovac u funkciju javne namjene s mogućnošću uspostave morskog ulaza.

Za razvoj čitavog područja ne smije se zaboraviti niti druga, suprotna, strana kanala, odnosno područje „Martinske“, koja će se otvoriti javnoj namjeni kroz uređenje šetnice i popratnih ugostiteljsko turističkih sadržaja.

4. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

Ovo poglavlje analizira sve čimbenike koji utječu na upravljanje tvrđavom kako bi se identificirali problemi, ključna pitanja, potencijalni rizici, uključujući i one povezane s posjećivanjem tvrđave. Pri tome je važno napomenuti da je, u sklopu projekta „Turistička valorizacija tvrđave sv. Nikole u kanalu sv. Ante“, već izrađena projektna dokumentacija za obnovu tvrđave kojom se rješavaju važni problemi njezine zaštite i korištenja. Stoga se u ovom dijelu pored razmatranja trenutnog stanja, prikazuju i rješenja predložena projektnom dokumentacijom, a na osnovi kojih je dalje planirana prostorno-programaska organizacija sadržaja u tvrđavi i njezinoj kontaktnoj zoni.

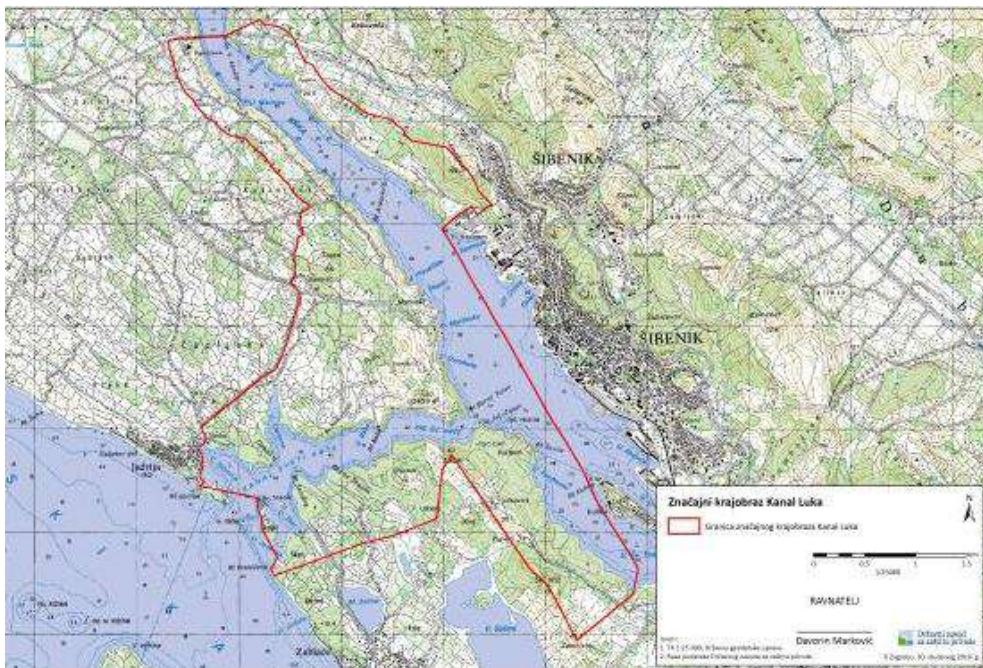
4.1. Pravni i institucionalni okvir

Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim dijelovima prirode Šibensko-kninske županije obavlja djelatnost zaštite, održavanja i promicanja zaštićenih područja u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara, nadzire provođenje uvjeta i mjera zaštite prirode na području kojim upravlja, sudjeluje u prikupljanju podataka u svrhu praćenja stanja očuvanosti prirode (monitoring), te upravlja sa sedam zaštićenih područja i nešto manje od 60 lokaliteta ekološke mreže Natura 2000, sukladno Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/3, 15/18, 14/19, 127/19, 155/23) kojim je određeno da zaštićenim područjem upravljaju javne ustanove.

Kontaktna zona tvrđave, područje Kanal - Luka, proglašeno je 1974. godine značajnim krajobrazom te se u Upisniku zaštićenih područja vodi pod brojem registra 302 (slika 4.1.1). Granice ovog područja oivičene su sa sljedećom linijom: kao polazišna točka granične linije uzima se uz kupališnu zgradu Jadrija (restoran) i teče uz zemljišnu česticu 6201/16 k.o. Zaton, koja parcela, međutim, ne ulazi u značajni krajobraz, preko zaljeva Sićenica na granicu dvorišta Gulina Guste č. zgrd. 196 k.o. Zaton, koja kuća i dvorište ne ulaze u rezervat, kao ni parkiralište iza ove kuće. Linija se nastavlja asfaltnom cestom do stare magistrale (stanovi Berović). Nastavno se u značajni krajobraz uklapa brdo Tusta, pa linija ide zapadno od stanova Berovića putevima označenim kao čest. 7642, 7649, 8643, 7640 do na 300 m od morske obale tj. do čest. zem. 4545/1. Ostala granična linija ide približno paralelno s morskom obalom na udaljenosti od oko 300 m, prolazeći tako pored čest. 4547/1, 4552/1, 4530/2, 4527/1, 4525/5, 4523, 4509/1, 4482 te poljskim putem 7602 sve k.o. Zaton do magistrale ispred mosta, gdje ulazi u more u šibenskoj luci. Sa sjeverne strane granična linija, prešavši šibenski most, produžava se pravo za oko 300 m od obale do čest. 2055/2, k.o. Crnice (predjel Vid). Tu skreće u smjeru istoka približno idući paralelno sa morskom obalom na udaljenosti oko 300 m, a pored čest. 2059, 2162/3 i 2158/3 gdje prelazi magistralu, da bi se nastavila pored čest. 2362/2 i 2315/1 k.o. Crnica, koje sve parcele

ulaze u značajni krajobraz. Na ovom mjestu granična linija ulazi u k.o. Šibenik, te se nastavlja u smjeru sjevernog obronka brda Smričnjak i to djelomično poljskim putem čest. 5935, pa čest. 544, 543, 542, 534, 532, pa poljskim putem čest. 5939, te uz čest. 506/1, 505, 492, 490/2, 488/2, 470, do puta čest. 5937 koje sve parcele ostaju unutar zaštićenog područja. Slijedi dalje poljski put do čest. 691, te se nastavlja preko čest. 698, 699, 700, 701, 702/2 do poljskog puta pored Tvornice, preko kojega, a pored zapadne strane Tvornice TEF-a, ulazi u šibensku luku. Prešavši šibensku luku granična se linija nastavlja na južnoj strani luke na mjestu uvale Vrulje s Mandalinske strane. Iz sredine ove uvale ide na vrh brda Betlem čest. 1169 k.o. Mandalina. Odatle u pravoj liniji po vrhovima brda (kota 68 i 60) iznad kuća Periše i Korme na vrhu Labora (kota 66). Odatle granica silazi na poljski put čest. 5406 k.o. Donje Polje otkuda se nastavlja paralelno uz obalu Kanala točno po liniji nacionalizacije, dolazeći do mora pored čest. 4802/1 k.o. Donjeg Polja. Unutar ovog područja obuhvaćena je i tvrđava sv. Nikole sa Školjićem te se tako produžena linija izvan tvrđave spaja s polaznom točkom na predjelu Jadrije.

Slika 4.1.1. Granice Značajnog krajobraza Kanal - Luka

Sva zaštićena kulturna dobra u Republici Hrvatskoj objedinjena su u registru kulturnih dobara Republike Hrvatske. Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske javna je knjiga kulturnih dobara koju vodi Ministarstvo kulture i medija.

Sastoji se od tri liste³:

- Liste zaštićenih kulturnih dobara
- Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja
- Liste preventivno zaštićenih dobara.

Oblik, sadržaj i način vođenja Registra propisan je Pravilnikom o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske⁴.

Sukladno navedenom pravilniku zaštićena kulturna dobra razvrstana su na:

- pokretna kulturna dobra
- nepokretna kulturna dobra
- nematerijalna kulturna dobra.

Temeljem rješenja Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju u Splitu iz 1964. godine tvrđava je proglašena spomenikom kulture i stavljena pod zaštitu države.

Tvrđava sv. Nikole upisana je u Registar nepokretnih kulturnih dobara pod reg.br. Z-6516 sukladno rješenju Ministarstva kulture Republike Hrvatske iz 2015. godine da predmetna građevina ima svojstvo kulturnog dobra.

Tvrđava sv. Nikole obuhvaća slijedeće katastarske čestice: *92, 5439, 5440/1 i 5440/2, sve k.o. Donje Polje. Na području katastarske čestice *92 i 5439 k.o.⁵, kao i na otočiću Školjić na kojem se nalaze k.č. 5440/1 i 5440/2, odnosno 5440/3⁶ Donje polje utvrđena je granica pomorskog dobra.

Sukladno Rješenju, vlasnik kulturnog dobra dužan je provoditi sve mjere zaštite koje se odnose na održavanje predmetnog kulturnog dobra. Zaštitni i drugi radovi mogu se izvoditi samo uz prethodno odobrenje nadležnog tijela, odnosno Konzervatorskog odjela u Šibeniku.

³ Prema čl. 16. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03 Ispravak, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 92/20, 117/21, 114/22).

⁴ Narodne novine br. 89/11 i 130/13)

⁵ Rješenje Povjerenstva za granice Ministarstva mora, prometa i infrastrukture KLASA: UP/I-342-01/07-01/84; Ur.br. 530-04-07-2 od 18. srpnja 2007, temeljem kojeg su navedene čestice upisane u zemljišnoknjižni uložak 303 kao opće dobro-pomorsko dobro.

⁶ Rješenje Povjerenstva za granice Ministarstva mora, prometa i infrastrukture KLASA: UP/I-342-01/09-01/51; Ur.br. 530-04-10-2 od 16. kolovoza 2010, temeljem kojeg je izrađen geodetski elaborat za evidentiranje pomorskog dobra kojim je osnovana k.č. 5440/3 upisana u zemljišnoknjižni uložak 1573 kao pomorsko dobro u vlasništvu Republike Hrvatske.

Prema čl. 100 Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara⁷ poslove istraživanja, proučavanja, čuvanja, restauriranja, konzerviranja, održavanja, obnove, korištenja i prometa kulturnim dobrima mogu obavljati specijalizirane pravne i fizičke osobe.

Tvrđava sv. Nikole sa bastionskim obrambenim sustavom grada Zadra upisana je 9. srpnja 2017. godine na UNESCO-ov popis svjetske baštine. Na tom popisu, pod zajedničkim nazivom "Venetian Works of Defence between the 16th and 17th Centuries: Stato da Terra – Western Stato da Mar", nalaze se odabrane mletačke tvrđave 16. i 17. stoljeća iz Hrvatske, Italije i Crne Gore.

Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim dijelovima prirode Šibensko-kninske županije i Šibensko-kninska županija potpisale su u listopadu 2013. godine Ugovor o koncesiji za posebnu upotrebu pomorskog dobra u kanalu sv. Ante – južna strana, u Šibeniku.

Temeljem navedenog ugovora Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim dijelovima prirode Šibensko-kninske županije ovlaštenik je koncesije za posebnu upotrebu pomorskog dobra u svrhu obavljanja djelatnosti kulture, znanosti, informiranja, zaštite te održivog korištenja. Sukladno odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara prilikom izdavanja koncesije za posebnu upotrebu pomorskog dobra ishodovani su posebni konzervatorski uvjeti zaštite za tvrđavu sv. Nikole.

4.2. Planska dokumentacija

Jedan od preduvjeta za ostvarivanje ciljeva ovog plana upravljanja jest usklađenost sa postojećom prostorno planskom dokumentacijom i strateškim dokumentima na europskoj, nacionalnoj, županijskoj i lokalnoj razini.

Tijekom izrade plana 2018., zaštita prirodne i kulturne baštine bila je sastavni dio tadašnjih politika Europske unije kao i nacionalnih politika. Nacionalni planski dokumenti, osobito OP Konkurentnost i kohezija 2014 – 2020. koji se financirao iz Europskog fonda za regionalni razvoj bio je izuzetno važan za obnovu kulturnih dobara. Hrvatskoj je bilo na raspolaganju 6,88 milijarda eura Unutar prioritetne osi (6: Zaštita okoliša i održivost resursa); specifični ciljevi 6c1 i 6c2 odnosili su se na aktivnosti obnove kulturnih dobara i njihovo učinkovitije upravljanje. Iz pregleda novih programa za razdoblje 2021. – 2027. (Program Učinkoviti ljudski potencijali 2021. – 2027., Program Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027. i Integrirani teritorijalni program 2021.

⁷ Narodne novine 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17, 90/18

– 2027.“ Program Učinkoviti ljudski potencijali 2021. – 2027.) može se zaključiti da kulturna baština ne dobiva toliko direktnog financiranja kao u prethodnom planskom ciklusu kroz Operativni program Konkurentnost i kohezija - OPKK 2014. – 2020. Novi programi naglašavaju šire razvojne ciljeve poput digitalizacije, zelene tranzicije i regionalnog razvoja, pri čemu se kulturna baština financira kroz ove šire inicijative, ali bez specifičnih i jasno definiranih fondova kao ranije.

Nacionalni plan razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2027. godine. postavlja poseban cilj očuvanja i održivog korištenja kulturne baštine kroz osiguravanje istraživanja, zaštite, očuvanja te podršku valorizaciji, interpretaciji, promociji i održivom upravljanju kulturnom baštinom. Nastavak je to dugoročne politike zacrtane prije gotovo dva desetljeća. Strategija očuvanja, zaštite i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.–2015. bio je temeljni dokument koji je određivao dugoročne ciljeve i smjernice očuvanja, zaštite i korištenja kulturne baštine te načine njihove provedbe u skladu s održivim razvojem Republike Hrvatske. Nešto recentniji Strateški plan Ministarstva kulture 2016. – 2018. definirao je zaštitu kulturne baštine kao jedan od dva opća cilja, uključujući razvoj službe zaštite (poseban cilj 2.1) i optimalni model zaštite i upravljanja kulturnim dobrima (poseban cilj 2.2). Međutim, umjesto izravnog ulaganja u zaštitu i obnovu kulturne baštine u prošlom planskom ciklusu, u ovom planskom razdoblju ulaganja se fokusiraju na energetska obnova i digitalizaciju kulturne baštine, što usporava ulaganja u obnovu Tvrđave sv. Nikole.

Kultura i kulturna baština i dalje su definirani kao jedan od ključnih turističkih proizvoda posebnih interesa u Strategiji razvoja održivog turizma RH do 2030, no nešto manje naglašeni nego u Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. koja je definirala kulturni turizam kao jedan od deset glavnih proizvoda, a slijedom preporuka te strategije, bio je definiran i Akcijski plan razvoja kulturnog turizma gdje se posebno apostrofirala potreba ulaganja u tržišnu prepoznatljivosti visoko-atraktivnih lokaliteta – osobito UNESCO dobara, iako ovaj akcijski plan nisu pratili odgovarajući programi potpora.

Planom razvoja Šibensko-kninske županije 2021. – 2027. kultura i kulturna baština i nadalje su prepoznati kao ključne poluge gospodarskog i društvenog razvoja, posebice turizma. Kao najznačajnije kulturno dobro (pored Katedrale sv. Jakova) njezina obnova strateški je projekt unutar cilja 3. Revitalizacija i valorizacija kulturne baštine uz razvoj kreativnih industrija i kulturnih sadržaja. Projekt je vrijedan 174.300.000,00 kuna / 23.133.585 €, a sredstva bi se trebala osigurati iz županijskog i državnog proračuna, ESI fondova te proračuna JU Priroda. Nastavak je to politike definirane Razvojnou strategijom Šibensko-kninske županije (2019).

Što se tiče prostorno planske dokumentacije, projekt sanacije tvrđave usklađen je s Generalnim urbanističkim planom Grada Šibenika (Službeni vjesnik općina Drniš, Knin i Šibenik 14/88) te Izmjenama i dopunama Generalnog urbanističkog plana Grada Šibenika (Službeni vjesnik Šibensko-kninske županije 8/99, 1/01, 5/02, 5/06 i Službeni glasnik Grada Šibenika 6/08, 4/14, 2/16, 8/16 i 1/17).

Prostorni plan Šibensko-kninske županije⁸

Planom je predviđen edukativno-turističko-informativni punkt s pristanom za privez plovila u funkciji zone na području zaštićenog krajolika za potrebe JU Priroda ŠKŽ. Planira se uređenje i prenamjena postojećih građevina i postojećeg priveza vojnog kompleksa Minerska i dijela kanala – morskog tunela Hitlerove oči.

Plan dozvoljava uređenje i izgradnju pješačke staze, promatračnice, postavljanje info-ploča i druge opreme, izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih građevina u funkciji zaštite, posjećivanja i upravljanja zaštićenim dijelovima prirode temeljem odluke JU i u skladu s posebnim uvjetima zaštite prirode. Planom se također regulira izgradnja u zaštitnim područjima uz zaštićene prirodne vrijednosti, tako da je isključena mogućnost smještaja građevina i zahvata za koje je obvezna procjena utjecaja na okoliš, osim linijske infrastrukture, i to 1 km od granice zaštićenog područja. Također, u područjima zaštićenih prirodnih vrijednosti nije moguće planirati nova građevinska područja kao ni proširenje postojećih osim za potrebe javnih funkcija i sadržaja. Sukladno Zakonu o zaštiti prirode na području Šibensko - kninske županije zaštićen je, između ostalih, Kanal - Luka (1974.), ukupne površine 1196,77 ha.

Prostorni plan uređenja Grada Šibenika⁹

Ovim su planom sve građevine koje se nalaze izvan građevinskog područja, a izgrađene su na temelju građevinske dozvole, posebnog rješenja ili prije 15. veljače 1968. godine te koje su legalizirane temeljem Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama tretiraju se kao postojeća izgradnja izvan građevinskog područja. Sukladno, sve građevine u zonama posebne namjene koje su temeljem mišljenja Ministarstva obrane proglašene neperspektivnim smatraju se postojećom izgradnjom izvan građevinskog područja. Rekonstrukcija postojećih stambenih i gospodarskih građevina u prostoru ograničenja u ZOP-u moguća je samo unutar postojećih gabarita, a izvan prostora ograničenja u ZOP-u moguća je uz sljedeće uvjete:

⁸ Izmjene i dopune (VI.) Prostornog plana Šibensko-kninske županije (Službeni vjesnik Šibensko-kninske županije br. 4/12)

⁹ Izmjene i dopune (V.) Prostornog plana uređenja Grada Šibenika (Službeni glasnik Grada Šibenika 9/17)

- ako nisu unutar postojećih ili planiranih površina za drugu namjenu i koridora postojeće i planirane infrastrukture;
- obnova, sanacija i zamjena oštećenih i dotrajalih konstruktivnih i drugih dijelova građevina i krovništa u postojećim gabaritima; izuzetno je moguće povećanje gabarita građevine radi poboljšanja energetske učinkovitosti građevine;
- priključak na građevine i uređaje komunalne infrastrukture, te rekonstrukcija svih vrsta instalacija;
- dogradnja sanitarnih prostorija (WC, kupaonica) uz građevine koje nemaju iste izgrađene u svom sastavu ili na postojećoj građevnoj čestici, i to u najvećoj površini od 12 m²;
- adaptacija potkrovlja ili drugog prostora unutar postojećeg gabarita u stambeni prostor;
- postava krovništa, bez nadozida kod građevina s ravnim krovom;
- izgradnja prizemne etaže i postava krovništa, bez nadozida, kod građevina kod kojih je izgrađen samo podrum i/ili suterren;
- sanacija postojećih ograda i potpornih zidova radi sanacije terena.

Planom je omogućena rekonstrukcija građevina na području bivše vojarne (zona posebne namjene): Minerska (kanal sv. Ante) uključivo i postojeće građevine na otočiću Školjić, kao informacijsko-recepcijski i obrazovni centar uz mogućnost prenamjene postojećih građevina za javnu, obrazovnu i kulturnu namjenu te prateće sadržaje. Uvjet za to je da se njihovom prenamjenom moraju zadovoljiti javni sadržaji i funkcije kojima se podiže standard i kvaliteta života lokalne zajednice (kulturni, obrazovni, istraživački, rekreacijski, zabavni i sl.), te uz njih pratećih uslužnih sadržaja.

Postojeće građevine bivše vojarne Minerska, osim građevina na otočiću Školjiću za koji su utvrđeni posebni uvjeti, mogu se rekonstruirati, radi osiguravanja neophodnih uvjeta života i rada i to:

- obnova i sanacija oštećenih i dotrajalih konstruktivnih dijelova građevina i krovništa
- dogradnja pratećih sadržaja, sanitarija, garderoba, manjih spremišta i slično do najviše 10% ukupne bruto izgrađene površine postojeće građevine
- izgradnja otvorenih sportskih terena do najviše 15% površine čestice
- prenamjena i funkcionalna preinaka građevina vezano uz prenamjenu, ali pod uvjetom da nova namjena dodatno ne opterećuje okoliš i svojim korištenjem ne utječe na zdravlje ljudi u okolnim stambenim prostorima
- dogradnja i zamjena dotrajalih instalacija, rekonstrukcija i izgradnja prometne infrastrukture
- priključak na građevine i uređaje komunalne infrastrukture

- dogradnja i zamjena građevina i uređaja komunalne infrastrukture i rekonstrukcija javno prometnih površina
- sanacija postojećih ograda i potpornih zidova radi sanacije terena (klizišta)
- bruto izgrađena površina zamjenske građevine može biti veća do najviše 10% ukupne bruto izgrađene površine postojeće građevine
- u zonama uz obalu, postojeću obalu za prihvat plovila, moguće je rekonstruirati i prilagoditi potrebama novih korisnika, ali bez značajnih povećanja gabarita (do najviše 10% ukupne bruto izgrađene površine postojeće građevine).

Nadalje, plan stipulira da se, s obzirom na smještaj bivše zone posebne namjene Minerska unutar Značajnog krajobrazza Kanal - Luka i kontaktne zone tvrđave Sv. Nikole kao spomenika pod zaštitom UNESCO-a, izvrši detaljna valorizacija postojećih građevina u suradnji s tijelima nadležnim za zaštitu kulturne baštine kao i za zaštitu krajobraznih vrijednosti prostora. U svakom slučaju, moguća je rekonstrukcija postojećih građevina ili zamjena novim građevinama (osim građevina bunkera). U najvećoj mogućoj mjeri potrebno je zadržati postojeće gabarite i volumene građevina. U slučaju izmjene postojećih gabarita obvezna je izrada krajobraznog projekta.

Nadalje, planom se utvrđuje da se na području bivše zone posebne namjene Minerska prvenstveno trebaju osigurati prostori za potrebe Javne ustanove Priroda Šibensko-kninske županije (na kč. br. 5352/4 ko Donje polje) u funkciji zaštite, posjećivanja i upravljanja, prostori za smještaj edukativno-turističko-informativnog punkta s pristanom za privez plovila i edukativno-turističko-informativne staze koja se dijelom nalazi izvan zone, a dijelom unutar područja zaštićenog krajolika Kanal Sv Ante.

Izuzetno je, području bivše zone posebne namjene Minerske, moguća dogradnja zgrade "Hrvatskih voda" na kč. br.*1071/1 K.O. Šibenik uz sljedeće uvjete:

- dogradnja smije biti isključivo za potrebe laboratorija
- dogradnja mora biti izvedena uz maksimalno povećanje tlocrtnog gabarita do 10%, uz istočno pročelje zgrade i ne smije biti vidljiva s mora
- maksimalna etažnost je P+1, a visina mora biti usklađena s postojećom zgradom, i ne smije biti vidljiva s mora
- uz dogradnju je dozvoljeno postavljanje spremišta tehničkih plinova za potrebe laboratorija.

Zatečene građevine na otočiću Školjiću rekonstruiraju se uz minimalne intervencije prema posebnim uvjetima i prethodnim odobrenjem ili potvrdom glavnog projekta. U svrhu zaštite cjelovite vizure nije moguća niti sječa stabala.

Planom je određena zona zaštite (kontaktna-zona) tvrđave sv. Nikole unutar koje nije dozvoljena nova gradnja, odnosno unutar koje je za sve aktivnosti kojima se mijenja postojeće stanje, potrebno ishoditi posebne uvjete nadležnog tijela za zaštitu.

Generalni urbanistički plan grada Šibenika¹⁰

U strukturi najznačajnije su površine zaštićene i po zakonu o zaštiti prirode: Značajni krajobraz Kanal - Luka i Značajni krajobraz Gvozdеноvo - Kamenar. Unutar tih površina smještene su zaštićene povijesno kulturne građevine. Planom se predlaže i zaštita dijela predjela Šubićevac kao park šume.

Posebna pažnja posvećena je uređenju prostora u Škaru i Minerskoj koji su planirani isključivo za javnu i društvenu namjenu uređenjem površina i postojećih građevina bez nove gradnje.

Radi zaštite i očuvanja okoliša te kvalitete života, utvrđena su posebno vrijedna i osjetljiva područja i cjeline, i to: dijelovi prirode, vode, more i obala te posebno vrijedna izgrađena područja te su određeni uvjeti i mjere njihove zaštite. Kanal sv. Ante zaštićen je krajobraz kao posebno vrijedan dio prirode.

Elemente krajobraza, plan stipulira, treba štiti u cijelosti, pri čemu posebno mjesto zauzimaju raznovrsni ekološki sustavi i stanišni tipovi, u kombinaciji s elementima ruralnog krajobraza, formiranima u uvjetima lokalnih tradicija korištenja prostora u različitim gospodarskim i povijesnim okolnostima. Uređenje postojećih područja gradnje i njihovo širenje planirati na način da se očuvaju postojeće krajobrazne vrijednosti. Krajobrazne cjeline čuvat će se i štiti osobito:

- njegovanjem specifičnosti prostornih cjelina - krajobraznih mikroprostora i karakterističnih slika prostora uvjetovanih prirodnim obilježjima i kulturno - povijesnim naslijeđem
- očuvanjem karakteristične konfiguracije prostora
- očuvanjem i obnovom kulturnih i estetskih vrijednosti krajobraza
- zaštitom područja prirodnih biotopa

¹⁰ Izmjene i dopune (cjelovite) Generalnog urbanističkog plana grada Šibenika (Službeni glasnik Grada Šibenika 8/16 i 1/17)

- osiguranjem ravnoteže i sklada između urbaniziranih gradskih dijelova i njihova prirodnog okruženja (šume, kultivirani krajolik)
- saniranje ugroženih i uništenih dijelova okoliša.

Izvan povijesne jezgre zaštita kulturnih dobara grada Šibenika obuhvaća niz građevina prema različitim kategorijama zaštite, što uključuje i tvrđavu sv. Nikole.

4.3. Upravljanje

Upravljanje transnacionalnim serijskim dobrom organizirano je na transnacionalnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini odgovornosti i aktivnosti. Transnacionalni memorandum o razumijevanju (potpisan u prosincu 2015.) osigurava koordinaciju između tri države potpisnice i uspostavlja međunarodni koordinacijski tim odgovoran za koordinaciju, provedbu i redovito ažuriranje transnacionalnog plana upravljanja. Ciljevi plana upravljanja transnacionalnim kulturnim dobrom su:

1. Obnoviti i unaprijediti kulturne veze između kulturnih spomenika uključenih u mrežu
2. Povećati znanje o transnacionalnom serijskom kulturnom dobru
3. Uspostaviti strategije za očuvanje lokaliteta (očuvanje i zaštita, ali i njegovo korištenje od strane stanovnika i posjetitelja)
4. Provoditi aktivnosti za vrednovanje i korištenje kulturnog dobra - povećanje kulturne vrijednosti i gospodarskog utjecaja
5. Povećati uključenost društvene zajednice i svijest zajednice o njegovoj vrijednosti.

Tvrđava sv. Nikole zajedno s kontaktnom zonom pomorsko je dobro od interesa za RH. Njime upravlja Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim dijelovima prirode Šibensko-kninske županije - Priroda (JU Priroda) temeljem dvadesetogodišnje koncesije dobivene 2013. za posebnu upotrebu pomorskog dobra u svrhu obavljanja djelatnosti kulture, znanosti, informiranja, zaštite te održivog korištenja. Koncesija obuhvaća tvrđavu sv. Nikole, uvalu Škar s otočićem Školjićem, pješačku stazu od uvale Paninkovac do uvale Škar. Također, koncesija obuhvaća i pristan za privez plovila u uvali Minerska i na tvrđavi. Javna ustanova Priroda ŠKŽ, obavlja djelatnosti zaštite, održavanja i promicanja zaštićenih područja. Sukladno Zakonu o zaštiti prirode (N.N. 80/13, 15/18, 14/19, 155/23) upravlja sa sedam zaštićenih područja i s 56 lokaliteta ekološke mreže Natura 2000, uključujući kontaktnu zonu kanala Sv. Ante.

Javna ustanova u 2023. godini ima 27 zaposlenih osoba, od toga 16 na neodređeno radno vrijeme. Na poslovima organizacije posjećivanja i promocije tvrđave sv. Nikole radi šest osoba.

Rad JU Priroda financira Šibensko-kninska županija. Ukupni godišnji ostvareni prihodi u 2023. godini iznose 2.033.086 €, od navedenih prihoda 250.000 € je utrošeno za održavanje i održivo korištenje tvrđave sv. Nikole, te je iz programa potpore za obnovu kulturne baštine Ministarstva kulture osigurano 39.817 € koje će se realizirati dijelom i u 2024. godini.

Krajem srpnja 2023. godine realiziran je EU projekta Turistička valorizacija kanala sv. Ante u Šibeniku-2. u iznosu od 3.024.821,90 € kojim je rekonstruirana i puštena u funkciju centralna zgrada Posjetiteljskog centra, uređena je zgrada skladišta i caffè bar kao i svi popratni sadržaji sukladno projektu. Prihodi posebne namjene (prihodi od posjećivanje tvrđave) koristit će se za daljnju obnovu i funkcioniranje organiziranog posjećivanja.

Paralelno s radovima na obnovi tvrđave Sv. Nikole, odvijaju se i aktivnosti na uređenju kanala sv. Ante. Iz sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj, u 2012. - 2014., uređena je šetnica duž jugoistočnog kanala sv. Ante sve do tvrđave, pristupni prostor, vidikovci i odmarališta, rekonstruirano staro pristanište za prilaz stazi s mora, uređena obala duž staze, izgrađeno dječje igralište te odgovarajući promotivni materijali. Upravo je završena druga faza projekta turističke valorizacije kanala sv. Ante sufinancirano kroz Operativni program Konkurentnost i kohezija. Projekt je obuhvatio uređenje infrastrukture na lokaciji Minerska, osobito centra za posjetitelje koji je otvoren 2023., a koji je i u funkciji glavnog prijemnog punkta posjetitelja tvrđave Sv. Nikole.

4.4. Socijalna i gospodarska situacija

Tvrđava sv. Nikole je u Šibeniku, centru Šibensko-kninske županije, te kulturnom, obrazovnom, upravnom i gospodarskom središtu (Slika 4.4.1). Na prostoru Šibensko-kninske županije prema posljednjem popisu stanovništva 2021. živjelo je 96.381 stanovnika, odnosno oko 3 tisuće manje u odnosu na prethodni popis iz 2011. Najveća koncentracija stanovnika (42,6 tisuća ili 44%) je u gradu Šibeniku

Slika 4.4.1. Položaj administrativne jedinice grada Šibenika i naselja

Povoljan topografski položaj učinio je Šibenik od ranih vremena značajnim i utvrđenim naseljem na hrvatskoj obali Jadrana¹¹ te je kroz stoljeća funkcionirao kao važan grad i lučko središte na istočnoj jadranskoj obali.

Šibenik ima izuzetno značajan prometni položaj. Prometna okosnica je Jadranska turistička cesta s odvojenim dijelovima do Drniša i Knina te autocesta (A1 odnosno Split – Zagreb – Split, dovršena 2005. godine) koja je omogućila odličnu povezanost Šibenika s ostalim dijelovima Hrvatske, te s Europom.¹²

¹¹ Crkvenčić, I. (1974). Južno Hrvatsko primorje. Školska knjiga: Zagreb.

¹² Grubišić, S. (2006). Šibenik. Vjesnik d.d., Zagreb.

Prema indeksu razvijenosti Šibenik spada u VII. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave, ali županija u cjelini spada u II. skupinu jedinica područne (regionalne) samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj polovini ispodprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave.

Gospodarstvo Šibenika, kao i cijele županije, usmjereno je na trgovinu, turizam, građevinarstvo i prerađivačku industriju. Ono je u zadnjih dvadesetak godina doživjelo preobrazbu od uglavnom prerađivačke industrije u gospodarstvo u kojem dominira uslužni sektor.

4.5. Turizam

Izuzetno značenje za gospodarstvo Šibensko-kninske županije i grada Šibenika ima turizam, koji se odvija u uskom obalnom području. U županiji je 2023. ostvareno oko 912 tisuća turističkih dolazaka i 5,1 milijun noćenja, što je neznatno manje u odnosu na pred-pandemijsko razdoblje. Naime, 2018. ostvarilo se gotovo milijun turističkih dolazaka i 5,5 milijuna noćenja.

Šibenik i Vodice u neposrednoj blizini, ostvaraju preko 50 posto turističkog prometa županije (26 i 23 posto redom). U 2023. grad Šibenik ostvario je oko 294 tisuće turističkih dolazaka te 1,34 milijuna noćenja, no još uvijek nije dosegao razdoblje prije pandemije, kada je u gradu ostvareno 342,6 tisuća turističkih dolazaka i 1,6 milijuna noćenja. U Vodicama je ostvareno oko 230 tisuća noćenja te 1,18 milijuna noćenja, slično kao i 2018. Prosječna duljina boravka je 4,6 dana u Šibeniku te 5,1 dan u Vodicama.

Turizam županije, kao i grada Šibenika, ne ovisi o nekolicini tržišta kao što je to slučaj s drugim obalnim destinacijama, s obzirom na to da su turisti bili iz preko 70 zemalja, no najveći pojedinačni udio u Šibeniku u 2023. činili su stanovnici Njemačke (19 posto), Hrvatske (16 posto) i Poljske (10 posto). U Vodicama najveći udio imali su stanovnici Hrvatske (20 posto), a s udjelom većim od 10 posto bili su stanovnici Njemačke, Poljske, Slovačke, Češke i Sloveniji.

Pored turista u komercijalnim smještajnim kapacitetima, Šibensko–kninska županija bilježi i značajan nautički promet. U 54 luke u 2023. zabilježeno je oko 3,5 tisuća plovila na stalnom vezu te gotovo 51 tisuću plovila u tranzitu.

Komercijalni smještajni kapaciteti na području Šibensko-kninske županije u 2023. bili su oko 83,3 tisuće kreveta, i to 10 posto u hotelima, 70 posto u obiteljskom smještaju, te 18 posto u kampovima. Tu još treba dodati i više od 3.000 vezova u 12 marina. U Šibeniku u 2023. bilo je na raspolaganju 21,5 tisuća kreveta, i to 21 posto u hotelima, 19 posto u kampovima te oko 57 posto

u obiteljskom smještaju. U usporedbi s 2018. broj kreveta u komercijalnim smještanim kapacitetima veći je za oko 1,3 tisuće, i taj rast je najveći u kategoriji hotelskog smještaja.

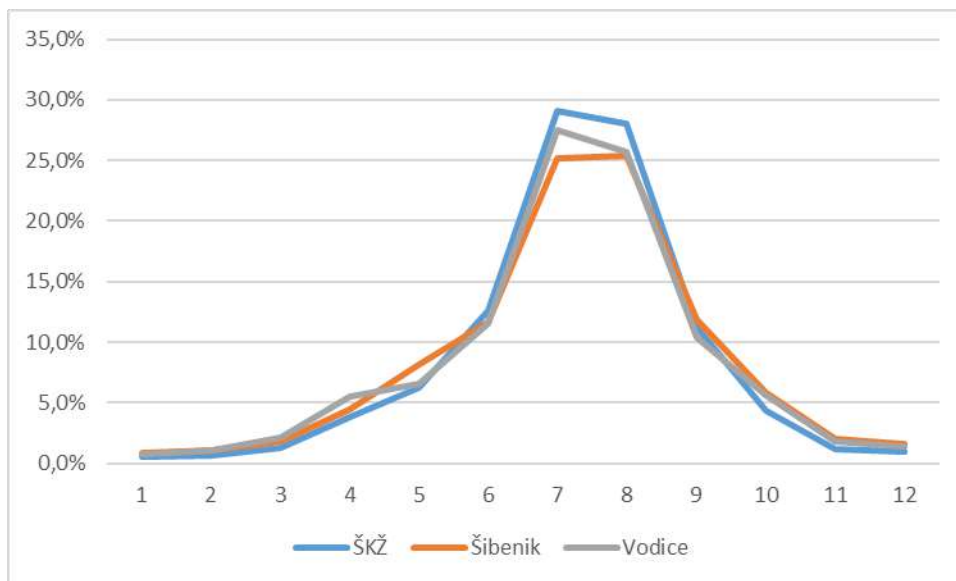
Najveći turistički kompleks je hotelsko naselje Solaris (Amadria park) s pet hotela, najvećim kongresnim centrom u Hrvatskoj, marinom i kampom.

Tu su smještena dva najatraktivnija nacionalna parka – Krka i Kornati, s tim da je glavni morski ulaz u NP Krka kanal Sv. Ante, a glavni kopneni u zaleđu Šibenika. NP Krka bilježi preko milijun posjeta godišnje.

Najveća turistička aktivnost je u ljetnoj sezoni. U srpnju i kolovozu realizira se 51 posto turističkog prometa grada Šibenika (slika 4.3.1.), a u razdoblju od lipnja do rujna 74 posto.

Oko 13 posto turista koji dolaze u Šibensko-kninsku županiju motivirana su upoznavanjem kulturne baštine, a 30 posto obilazi kulturne znamenitosti tijekom svog boravka, što predstavlja značajnu latentnu potražnju za tvrđavu i to samo iz matične županije, iako manju za šest postotna boda u odnosu na 2018.¹³.

Slika 4.3.1. Kretanje broja turističkih noćenja po mjesecima i turističkim odredištima

Izvor: e-Visitor, obrada Instituta za turizam

¹³ Institut za turizam (2018) TOMAS Ljeto 2017 – stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj. Zagreb: Institut za turizam; Institut za turizam (2023) TOMAS Hrvatska 2023 – stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj. Zagreb: Institut za turizam

Ovaj visok stupanj interesa za kulturne znamenitosti ne iznenađuje s obzirom na to da je grad Šibenik već na karti svjetske baštine s katedralom Sv. Jakova, a turističku renesansu prate ulaganja u obnovu stare povijesne jezgre te uređenje kopnenih tvrđava:

- tvrđava Sv. Mihovila (11. stoljeće) najstarija od četiri šibenske tvrđave, s gledalištem od 1066 sjedećih mjesta te popratnim sadržajima (izložbeni prostor, ugostiteljstvo). U tvrđavi se organizira izuzetno atraktivna koncertna sezona, s priznatim inozemnim i domaćim umjetnicima.
- tvrđava Barone, datira iz sredine 17. stoljeća, vremena najvećih turskih prijetnji. U revitaliziranoj tvrđavi interpretirana je povijest Šibenika najmodernijom tehnologijom proširene stvarnosti te gastro-kulturnim centrom koji promovira proizvode šibenskog kraja.
- tvrđava Sv. Ivana, najveća i najviša šibenska tvrđava, podignuta je 1646. Obnovljena je i otvorena 2022., a jedan od glavnih sadržaja edukativni je kampus za razvoj obrazovnog turizma, namijenjen organiziranim grupama studenata, učenika, mladih stručnjaka i umjetnika

Slika 4.2. Šibenske kopnene tvrđave

a) Tvrđava sv. Mihovila

b) Tvrđava Barone

c) Tvrđava sv. Ivana

Izvor: Javna ustanova u kulturi Tvrđava kulture Šibenik (www.tvrđjava-kulture.hr)

Istovremeno, obnavljaju se građevine u staroj gradskoj jezgri, uređen je glavni trg s podzemnom garažom, obnovljen je gradski muzej te otvoren interpretacijski centar katedrale Sv. Jakova 'Civitas Sacra'.

S obzirom na turističke trendove, očekuje se daljnji umjereni rast turizma u Šibeniku, kao i u svim okolnim turističkim destinacijama. Prostornim planom grada Šibenika definirano je 11 turističkih zona u izdvojenim građevinskim područjima, ukupne površine 252 ha. Uz postojeći kapacitet, planiran kapacitet je dodatnih 16,6 tisuća ležajeva. Na daljnji razvoj grada svakako će značajno utjecati i prenamjena 43 ha bivšeg prostora tvornice elektroda i ferolegura (TEF), sjeverno od gradske jezgre, predviđene za rekreacijsko-stambenu namjenu.

4.6. Infrastruktura

Iako je tvrđava prepoznatljiv simbol Šibenika, do unazad zadnja dva desetljeća, zajedno s južnom stranom kanala sv. Ante, kao dio vojnog teritorija, bila nedostupna građanima i posjetiteljima. Stoga se u mentalnoj slici grada ovaj prostor percipirao kao zabranjen.

Po prestanku vojne namjene, tvrđava je bila zapuštena i kopnom teško dostupna. U nju se slobodno ulazilo glavnim morskim ulazom, a jedno vrijeme bilo je moguće i kopnom, preko nasipa nastalog od materijala izbačenog iz tvrđave za vrijeme njezinog čišćenja. Nasip je uklonjen 2015. godine. Posjećivanje je bilo nekontrolirano. Unatoč teškom pristupu i zapuštenosti, ostavljala je dojam svojom impozantnošću, no vrhunac posjete bilo je uživanje u pogledu koji se s nje pružao. Zbog radova na sanaciji tvrđava je neko vrijeme bila zatvorena. Ponovno je otvorena u lipnju 2019. godine i to isključivo za organizirane posjete.

Na tvrđavi trenutno ne postoje priključci na komunalnu infrastrukturu. Pristup brodovima s posjetiteljima omogućen je s istočne strane tvrđave i kamenog pristaništa. Hitne službe tvrđavi mogu pristupiti isključivo morskim putem – dakle pristup je omogućen vatrogasnim brodom i brodom hitne medicinske pomoći.

Jedan od ključnih infrastrukturnih problema za korištenje tvrđave, osobito s aspekta sigurnosti korisnika, je kopneni ulaz. Usvojenom projektno-tehničkom dokumentacijom kopneni ulaz će se riješiti na dva načina:

- pasarelom i
- evakuacijskim izlazom s platoa.

Kopneni pristup tvrđavi riješen je uređenjem nekadašnje pasarele i s ciljem povećanja broja posjetitelja s dodatnim evakuacijskim stubištem. Ta potreba prvenstveno proizlazi iz činjenice da

je uz južno pročelje polubastiona početak pasarele na kopnu definiran istražnim arheološkim radovima. Uklanjanjem zemljanog nabačaja tijekom arheoloških istraživanja otkrivene su pozicije konstruktivnih oslonaca pasarele te je time definirana tlocrtna dispozicija početka pasarele.

Pasarela je oblikovana na suvremen način, a konstrukcijski koncipirana kao konzola, čiji horizontalni i kosi elementi izlaze iz zida i upiru se na mjestima već postojećih utora u podnožju tvrđave. Preduvjet za aktiviranje ovog kopnenog pristupa je izgradnja pješačkog mosta koji spaja otočić Školjić i Ljuljevac.

Evakuacijski izlaz s platoa (vanjsko stubište) je trokrako, konzolno istaknuto iz čelične skeletne jezgre u formi istostraničnog trokuta, interpretirajući tlocrtnu formu tvrđave i položen je jednom stranicom uz pročelje polubastiona, a na posljednjoj etaži podest se produžuje na plato tvrđave.

Osnovni konstruktivni sustav čini čelični skelet sa ispunom od istega u cortenu i stubišnim krakovima konzolno oslonjenim na jezgru. Osnovni koncept stubišta kojim se omogućuje evakuacija posjetitelja s platoa tvrđave, ali i osiguranje kružnog kretanja posjetitelja, jest samostalna konstrukcija koja ne zadire u strukturu zidnog plašta tvrđave s točkasto oslonjenim pristupnim podestom zadnje stubišne etaže u nivou topovskog otvora i platoa tvrđave te koja se pruža na plato tvrđave.

Temeljno načelo ovog rješenja je neupitna reverzibilnost predloženog zahvata, odnosno nove strukture, kao i otklanjanje bilo kakve mogućnosti perforiranja izvorne strukture zidnog plašta tvrđave, a uz nužno osiguranje svih bitnih zahtijeva budućeg planiranog modaliteta korištenja tvrđave.

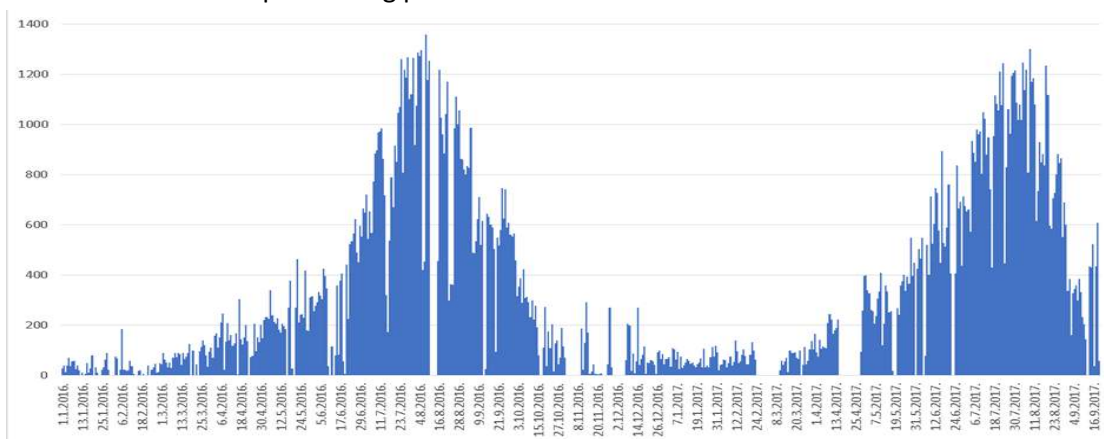
Drugi ključni problem je pitanje sanitarnog čvora za posjetitelje. Zbog ograničenih mogućnosti uvođenja sadržaja u tvrđavu, info-punk koji je planiran na Školjiću integrira suvenirnicu, sanitarni čvor za posjetitelje, prilagođen za osobe s invaliditetom i smanjenom pokretljivošću, te skromne ugostiteljske sadržaje.

Kako bi se na adekvatan način valorizirao kulturno-turistički potencijal građevine i privela svrsi javna namjena građevine, u tvrđavi su projektirane instalacije jake i slabe struje, vatrodajave, tehnički sustavi zaštite, sustav ventilacije i grijanja, instalacije vodovoda i kanalizacije te odvodnje oborinskih voda. Smještaj pročistača otpadnih voda i upojnog bunara bit će na otočiću Školjiću.

Pored infrastrukture same tvrđave, drugo važno pitanje je promet, pomorski i kopneni. Kanal sv. Ante, na čijem se ulazu nalazi tvrđava, iznimno je prometan, s obzirom na to da je to glavni morski put do Šibenika, i dalje prema ušću Krke, odnosno ulazu u NP Krka. Slika 4.6.1. zorno ilustrira

intenzitet prometa u kanalu. Nadalje, uvala Minerska i Škar atraktivne su za sidrenje nautičara, iako tu ne postoji odgovarajuća infrastruktura, osobito odgovarajuće pristanište za manja plovila. To otvara problem za smještaj plovila onih koji do Minerske, kao centralne točke za obilazak tvrđave, dolaze vlastitim plovilima.

Slika 4.6.1. Intenzitet pomorskog prometa u kanalu sv. Ante.

Jednako važan problem je i kopneni prilaz uvali Minerska. Njoj se pristupa preko prometnice Šibenik – Zblaće (lokalna cesta 65061). Međutim, ta prometnica ne zadovoljava svojim gabaritima očekivani promet vozila, niti postoji odgovarajuće parkiralište. Dodatno, s obzirom na režim zaštite ovog prostora, parkiralište nije moguće graditi u kontaktnoj zoni. Bilo kakvo pojačano korištenje tvrđave, kao i ostalih sadržaja na toj južnoj strani kanala sv. Ante, zahtjeva iznalaženje prometnog rješenja koji će uključiti pristupne ceste, stacionarni promet (parkiralište) te sustav kretanja unutar zaštićenog područja.

4.7. Istraživanja

Najrecentnija i najpospešnija istraživanja tvrđave proveo je Hrvatski restauratorski zavod 2017. godine. Cilj istraživanja bio je utvrditi i rasvijetliti spoznaje o tvrđavi kako bi se stvorila podloga za izradu opsežne projektantske dokumentacije za obnovu tvrđave.

Ta su istraživanja uključila detaljan vizualni pregled stanja zidova, svodova, stropova i podova, fotodokumentaciju istih, laboratorijska ispitivanja materijala, restauratorski pregled kamenih elemenata i ploča s grbovima te otvaranje podnih sondi uz arheološki nadzor.

Temeljem dostupnih povijesnih dokumenata, materijalnih ostataka i rezultata konzervatorskih istraživanja definirano je više kronoloških faza koje su odredile današnji izgled tvrđave sv. Nikole:

I. faza	• Izgradnja tvrđave sredinom 16. stoljeća
II. faza	• izmjene u vrijeme mletačke vlasti, 17 - 18. stoljeće (do 1797. godine)
III. faza	• Obnova i zahvati u vrijeme austrijske vlasti, 19. i početak 20. stoljeća
IV. faza	• Zahvati kroz 20. stoljeće (1919 - 1979.)
V. faza	• Konzervatorsko-restauratorski zahvati krajem 20. i početkom 21. stoljeća (1979 - 2016.)

Ključna je faza, naravno, ona iz sredine 16. stoljeća kada je tvrđava izgrađena. Tada definirani tlocrtni i prostorni gabariti zadržat će se u narednim razdobljima. Ostale faze (II.-IV.) većinom se odnose na promjene na vanjskom plaštu i terasi tvrđave, najizraženije za vrijeme austrijske uprave u drugoj polovici 19. stoljeća, dok posljednja faza (V.) obuhvaća konzervatorske zahvate od posljednje četvrtine 20. stoljeća kojima se nastojalo obnoviti tvrđavu.

Današnje je stanje tvrđave rezultat izvorne gradnje i naknadnih intervencija tako da razlikujemo:

- mletačku, žutu opeku iz sredine 16. stoljeća,
- mletačku opeku kojom su rađeni popravci do kraja 1797. godine (žute do crvene boje),
- opeku iz 19. stoljeća
- opeku iz 20. odnosno početka 21. stoljeća.

Opekama su građeni zidovi i svodovi u tvrđavi, kao i nadvoji pojedinih ulaza u prostorije. Također su opekama oblikovane i rampe između etaža.

Kamen (vapnenac i sedra) je u najvećoj mjeri korišten kao dekorativni element, no njime se opločavaju pojedini podovi, odnosno stepenice, oblaže podnožje tvrđave te oblikuju dijelovi kavalijera i topovskih otvora.

Podvodni pregled stanja temelja tvrđave proveo je Građevinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, a arheološko istraživanje oblika i pozicije kopnenog ulaza u tvrđavu arheolozi Hrvatskog restauratorskog zavoda 2019. godine.

4.8. Konzervacija

Kroz 20. stoljeće tvrđava sv. Nikole ubrzano propada gubljenjem svoje primarne obrambene funkcije. Glavni razlog tome bio je izostanak vojske, odnosno trajno stacionirane posade. Jedina prisutnost vojnika bila je straža na signalnoj stanici podignutoj na istočnom dijelu terase. Posljedica toga bilo je izrazito derutno stanje tvrđave što se jasno vidi i na prvim konzervatorskim fotografijama te djelomično na nacrtima tvrđave iz 1971. godine. Tada izrađeni tlocrt predstavlja prvu konzervatorsku dokumentaciju koja je nastala u vrijeme dok tvrđava još uvijek nije bila dostupna za radove ili pak neke ozbiljnije intervencije. Na njemu su ucrtani objekti i opće zatečeno stanje na terasi koja je tada bila dijelom popločena kamenim pločama, a dijelom betonirana. Istočni je dio uz pristupnu rampu zauzimalo veliko podnožje signalne stanice nepravilnog tlocrta koje su činili zidovi građeni kamenom i nabijena zemlja. Do tornja na vrhu pristupalo se dvama metalnim stubištima. Jedan veći objekt pravokutnog tlocrta sa središnjim suženjem ucrtan je na uskom dijelu spoja rondela i ostatka terase. Tlocrtnom dispozicijom odgovarao je objektu s crkvom označenom na starijim tlocrtima, a koji je pak na nacrtima iz 19. stoljeća u legendi označen kao stan komandanta. Drugi veći objekt bio je prislonjen uz zid kurtine kliješta, a nešto manji samostojeći objekt južno od tvrđave. Površine polubastiona ispunjene su nadogradnjama. Tako je na jugozapadnom rampa koja vodi na ophod, a na jugoistočnom ostaci starijih graditeljskih intervencija. Do potonjeg je polubastiona vodilo vanjsko, metalno stubište prislonjeno uz njegov istočni zid unutar kojeg je naznačena pravokutna prostorija. Dokumentirani topovski otvori bili su u izrazito lošem stanju. Na zapadnom dijelu terase ucrtano ih je pet od čega je kavalijer krajnje južno urušen, a otvor do njega probijen sve do unutrašnjosti tvrđave.

Izradi arhitektonske dokumentacije prethodilo je registriranje tvrđave sv. Nikole kao kulturnog dobra što je učinjeno 1964. godine. Do prvih će konzervatorskih istraživanja i intervencija proći više od deset godina kada tvrđavu u potpunosti napušta vojska. Od samoga kraja 1970-ih kroz naredna dva desetljeća izvršen je niz opsežnih zahvata kojima je cilj bio obnova tvrđave. Radovi su prvenstveno bili fokusirani na saniranje najkritičnijih oštećenja, rješavanje problema vlage te uređenje terase i topovskih otvora na njoj. Dinamika, opsežnost i trajanje radova bili su uvjetovani dostupnim financijskim sredstvima, radom izvođača te drugim okolnostima. Slijed i pojedinosti radova iščitavaju se iz dopisa, troškovnika i elaborata za svaku godinu, no u njima se mjestimično uočava manja razina sustavnosti i pristupanja radovima i tvrđavi kao cjelini što može biti posljedica neformuliranja cjelovitog plana njezina uređenja i namjene.

Sredstva za prve konzervatorske zahvate zatražena su 1978. godine, ali se radovi realiziraju naredne, 1979. godine. Zbog iznimno lošeg stanja tvrđave željelo se spriječiti nekontrolirano ulaženje u nju. Stoga su prvi radovi bili popravak velikih glavnih ulaznih vrata čiji su dotrajali dijelovi izmijenjeni, izrađena su nova vrata za sporedni ulaz na razini mora, zaidani su svi

topovski otvori na razini mora u kurtinama i demontirano je metalno stubište uz južnu stranu tvrđave. Nakon osiguravanja ulaza, nastavljeno je sa saniranjem urušenog dijela svoda na mjestu četvrtog topovskog otvora od sjevera na zapadnoj kurtini. Oštećenje je svakako bilo posljedica eksplozije, možda u vrijeme Drugog svjetskog rata. Sredstva zatražena 1980. godine dobivena su na samom kraju godine pa su radovi izvršeni 1981. Iz unutrašnjosti tvrđave uklonjeno je oko 250 m³ urušenog materijala što je rađeno ručno zbog nedostupnosti električne energije i strojeva, a naredne je godine izvedena sanacija urušenog svoda. Postavljena je drvena skela, dijelovi zida i svoda su betonirani, a unutrašnja je strana svoda rekonstruirana opekom pronađenom na tvrđavi.

Po sanaciji svoda, 1983. godine uslijedila je rekonstrukcija austrijskog topovskog otvora nad njime, iako su zbog problema s dobavljačima materijala radovi prolongirani u sljedeću godinu. Kako bi se otvor formirao, betonirana je podloga na koju je nabijena zemlja, a na nju betonska kosa podloga u vanjskom dijelu koja je kasnije obložena opekom „na riblju kost“. Bočni zidovi od opeke vanjskog dijela otvora također su popravljani i podzidani. Na čeonom je dijelu otvora ugrađen novi kameni vijenac, a unutrašnji dio otvora na terasi je popločen kamenim pločama sa žljebovima. Zbog navedenog kašnjenja i preostalog novca ugovoreni su dodatni radovi uklanjanja vegetacije, čišćenja terase od raznog materijala te čišćenje i popravak odvodnih kanala.

Procjenjuje se da je na terasi bilo oko 1000 m³ građevinskog otpada kojeg je trebalo ukloniti. Stoga su radovi čišćenja provedeni 1985. i nastavljani sljedeće godine. Pri čišćenju, otpad se nije odvozio daleko od tvrđave već je bacan s njezine južne strane gdje s vremenom nastaje veći zemljani nasip. Osim čišćenja, 1985. godine radilo se i na izradi i montaži fiksnih rešetki za vanjske dijelove topovskih otvora u razini mora koji su prethodno bili zazidani. Sanacijom urušenog svoda unutarnji su prostori tvrđave ostali u potpunom mraku zbog zazidanih otvora odzračnika, a nedovoljno ventiliranje zraka pogoršalo je degradaciju opečne građe. Stoga su pojedini odzračnici odzidani, a nove rešetke postavljene uokolo njih na terasi izrađene prema predlošku koji je zatečen.

Već navedeno čišćenje terase, 1986. godine bilo je popraćeno postupnim rušenjem signalne stanice i pripadajućeg joj podnožja od nabijene zemlje. Godine 1987. srušena je betonska rampa i nadgradnja nad prostorom topovskog otvora na jugozapadnom polubastionu. Na rušenje se nadovezao zahvat obnove topovskog otvora, tada krajnjeg južnog na zapadnoj strani terase. Zatečena iskoristiva kamena i opečna građa deponirana je na platou, očišćen je prostor otvora te su izvedene dvije betonske podloge s nasipanim međuprostorom. Prva je podloga obuhvatila unutarnji i vanjski dio otvora i na nju je postavljeno kameno opločenje terase, a druga je izvedena kao osnova za vanjski ukošeni dio otvora popločen sjekomice s laganom opekam. Dio vijenca uz otvor također je obnovljen ugradnjom novih kamenih elemenata. Istim su zahvatom izrađene i

ugrađene unutarnje pomične i vanjske fiksne metalne rešetke na tri topovska otvora u razini mora u zapadnoj kurtini.

Naredni radovi, realizirani u periodu od 1988. do 1993., bili su usmjereni na prostor rondela i hidroizolacije terase na tom dijelu kako bi se spriječio prodor oborinskih voda u nadsvođene prostore u unutrašnjosti. Prethodno je izvedena studija u kojoj je detaljno opisan način izvedbe izolacije suvremenim materijalima, s armiranobetonskim pločama i ljepenkom. Radovi su započeli krajem 1988. godine uklanjanjem građevinskog otpada, razbijanjem betonske površine terase i dijela kamenog opločenja te uklanjanjem grubog vapnenog morta do željene dubine. Uklanjanjem betonske ploče na dijelu terase rondela otkrivena je godina njene izrade u obliku broja 1892. i sidra izrađeni teraco tehnikom. Tom su prilikom provedena arheološka istraživanja kojima se nastojalo utvrditi položaj temelja povijesnih građevina na tom dijelu terase, prvenstveno u izvorima spominjane crkve sv. Nikole. Pronađeni su ostaci objekta s tri prostorije te pripadajuće im vapnene podnice za koje se smatra da su iz austrijske faze korištenja. Prilikom radova na opločenju rondela utvrđeni su i stariji okviri ventilacijskih otvora s utorima za rešetke po kojima se moglo hodati te stariji odvodni kanali ugrađeni u hidroizolacijsku crvenkastu vapnenu žbuku. Prema rezultatima provedenih istraživanja odlučeno je prezentirati položaj temelja objekta u novom opločenju izvedenom kamenim pločama. Istim su zahvatima obnovljeni svi ventilacijski otvori na rondelu na način da su, gdje je bilo potrebno, zamijenjeni kameni okviri te obnovljene, ili zamijenjene novima, metalne rešetke i ograde nad njima. Uređenje rondela uključivalo je obnovu zidova prsobrana i venecijanskih topovskih otvora. Započeto je od zapadnog kraja prema istoku. Ovi su se radovi sastojali od obijanja dotrajale žbuke, čišćenja vegetacije, sanacije dotrajale opečne građe prsobrana te čišćenja cementne glazure s krovne površine. Otvorene su i prezentirane zazidane niše, po jedna na svakom prsobranu. Prilikom radova istražena je izvorna konstrukcija krovnih ploha. Nakon uklanjanja žbuke utvrđeno je da su građene od priklesanog kamena ugrađenog vertikalno i opeke, no kasnije su sve površine ožbukane. Na pojedinim je dijelovima rekonstruiran zaobljeni vijenac izveden mjestimično opekom i sedrom ili betonom, a sve su površine zidova na kraju ožbukane produžnom žbukom. Obnova venecijanskih topovskih otvora izvršena je kroz nekoliko godina u etapama i zahvatila je prostor sve do ulazne rampe na terasu uz istočnu kurtinu. Tretman svih površina bio je jednak. Rampa je obnovljena na način da je njen krov očišćen te popločen kamenim pločama. Krajnje sjeverni dio tvrđave s rondelom u najvećoj je mjeri zadržao izvorni oblik iz mletačkog razdoblja. Međutim, odlučeno je zadržati i prezentirati metalnu osmatračnicu u samom njegovom tjemenu koja je u vrijeme austrijske uprave služila za nadzor kanala.

Paralelno s radovima na rondelu u manjem su obujmu započeli istraživački konzervatorski radovi na prostoru polubastiona i kliješta. Ti će dijelovi tvrđave do sredine 1990-ih godina biti u fokusu konzervatora. Tadašnje je stanje tvrđave zabilježeno fotografijama iz 1992. godine. Među prvim

radovima 1990. i 1991. godine bilo je čišćenje i istraživanje topovskih otvora u kliještima. Otkopani su zazidani otvori pri čemu je na zapadnom utvrđen mitraljeski otvor i prostorija iza njega, a nastojalo se odrediti i pristup tim otvorima s platoa terase koji je danas viši. Na jugozapadnom polubastionu iskapanjem se definirao zatrpani otvor u njegovu tjemenu. Do tog je otvora očišćen zazidani topovski otvor (koji je posljednji u nizu austrijskih otvora na zapadnoj kurtini) i kavalijer između zadnjeg i predzadnjeg otvora. Navedeni su dijelovi obnovljeni temeljem sačuvanih ostataka i metodom analogije prema ostalim prsobranima na tvrđavi. Istraživanjem na krovu i unutar kavalijera pronađene su starije strukture iz mletačkog razdoblja koje su prezentirane.

Značajna je pažnja posvećena istraživanju parapeta od nabijene zemlje i zidova polubastiona te kliješta kojima se nastojalo utvrditi njihovu strukturu, slojevitost i eventualno postojanje starijih otvora. Na istočnom kavalijeru jugozapadnog polubastiona utvrđena su tri topovska otvora nastala nakon podizanja terase. Ona su konsolidirana podzidavanjem opekam i na taj način prezentirana. Na vrhu kavalijera na jugozapadnom dijelu postavljen je novi sloj crvene opeke kao i na cijelom potezu kliješta gdje je uklonjen dio austrijskog kamenog zida i nabijene zemlje. Istraživanje je obuhvatilo i podove polubastiona nastojeći utvrditi starije podnice. U tom pogledu promjena u prezentaciji nije bilo.

Jugoistočni polubastion u konzervatorskim je zahvatima slično tretiran kao i jugozapadni. Kavalijer s prostorijama između dva austrijska topovska otvora je obnovljen kao i opločenje i bočnih zidova južnog otvora. Spuštanjem podnice uz istočnu kurtinu utvrđen je još jedan venecijanski topovski otvor s dva kavalijera sačuvana u punoj visini, a koji su zazidani prilikom podizanja površine polubastiona. Ti su dijelovi očišćeni i prezentirani slično ostalim topovskim otvorima na istočnoj kurtini, no nisu otvoreni na vanjskom dijelu plašta. Istraživanja na jugoistočnom polubastionu bila su usmjerena i na ostatke povišenja platoa gdje je uočen ostatak njegova ukošenja.

Na samom kraju 20. stoljeća na red za istraživanje dolazi cisterna tvrđave, no nije poznato jesu li istraživanja provedena. Osim kontinuiranog održavanja i čišćenja, od predviđenih zahvata u tom se razdoblju planira postupna sanacija vanjskog plašta tvrđave koji je u lošem stanju zbog radirane opeke i vegetacije. Najveći je problem predstavljao dio plašta na istočnom „uhu“ rondela gdje se opečno oplošje odvojilo od osnovne mase zida i prijetilo urušavanjem na ulazni portal i pristanište. Taj je hitan zahvat bio izveden postavljanjem skele i popravkom zida kada je dio plašta prezidan, a dio opeke zamijenjen novom.

Dostupna konzervatorska dokumentacija za razdoblje od 1995. godine do danas je elementarna, a problem je bilo i financiranje. S obzirom na današnje stanje, može se zaključiti kako su

istraživanja polubastiona u jednom trenutku prekinuta zbog čega nisu dovršeni niti radovi obnove. Tome je zasigurno pridonio i nedostatak idejnog rješenja prezentacije tvrđave s programom korištenja.

Slika 4.6.1. Definicija temeljnih pojmova

Projektom rekonstrukcije i sanacije tvrđave sv. Nikole (Hrvatski restauratorski zavod, 2019. godina) predviđeni su radovi:

- sanacije (lat. sanatio: liječenje)
otklanjanje šteta na građevini nastalih zbog prirodnih ili dr. djelovanja (vlaga, korozija, potres, klizanje ili slijeganje terena, požar, eksplozija i sl.)
- restauracije (lat. restauratio: restauriranje)
popravlak oštećena umjetničkoga djela (slike, kipa, predmeta primijenjene umjetnosti) i kulturno-povijesnih spomenika (crkvenih ili svjetovnih građevina, urbanističkih sklopova i sl.) u namjeri da se restaurirano sačuva od daljnega propadanja i oštećenja, da se spriječi nasilno izdvajanje iz prirodnoga i povijesnog okvira te da se ispravnom prezentacijom učini pristupačnim javnosti. Prvi restauratorski zahvati izvodili su se u doba renesanse povezano sa zanimanjem za povijest i antiku, a povjeravali su se isključivo glasovitim majstorima koji su nastojali nadmašiti izvornik. Tek u XIX. st. umjetnička su se djela počela cijeniti kao kulturno-povijesna svjedočanstva pa su se obavljali samo najnužniji zahvati. Danas se u tom poslu povezuju restauratori, povjesničari umjetnosti, arhitekti, statičari i kemičari.
- konzervacije (lat. conservatio: čuvanje, održavanje)
održavanje i očuvanje umjetničkih predmeta, građevina i urbanističkih cjelina (u zaštiti spomenika ili u muzejima) u postojećem stanju
- rekonstrukcije
u obnovi graditeljske baštine i arhitekturi, djelomična ili potpuna obnova povijesne građevine slijedeći njezin izvorni oblik, uz primjenu suvremenih materijala i tehnologija. U građevinarstvu se rekonstrukcijom smatraju različiti zahvati na postojećim zgradama, kao što su adaptacija, pregradnja, dogradnja, nadogradnja, modernizacija i sl.

Kroz posljednjih desetak godina izvedeni su veći građevinski i konzervatorski radovi. Godine 2008. Konzervatorski odjel u Šibeniku izrađuje elaborat s mjerama zaštite s načelnim smjernicama za obnovu, a godine 2014. elaborat je upotpunjen. U međuvremenu je 2013. izrađen geodetski situacijski nacrt i započela je izrada digitalnog arhitektonskog snimka tvrđave. U sklopu uređenja šetnice kanalom sv. Ante omogućen je i pristup tvrđavi s kopnene strane 2013. godine, postavljen je drveni most koji spaja kopno s otočićem Školjićem, te izrađen projekt za most Školjić-Ljuljevac i centra za posjetitelje sv. Nikolom. Uklonjen je veliki zemljani nasip uz južni dio tvrđave nastao deponiranjem šute s terase i unutrašnjosti tvrđave, a uklonjena je i samostojeća građevina u kliještima tvrđave. Na jugozapadnom dijelu rondela, uz "uho" kod glavnog portala, izmijenjen je veći dio opeka i učvršćena struktura zida. Isprobani su načini prezentacije pročelja novopečenom opekom, nabavljenom iz Italije.

Slika 4.6.1. Popis izrađene dokumentacije

- Konzervatorsko-tehnički elaborat obnove unutrašnjosti tvrđave sv. Nikole (HRZ, 2017.)
- Stručna studija – Podvodni pregled temelja plašta tvrđave sv. Nikole u Šibeniku sa stručnim mišljenjem o stanju konstrukcije (GFZG, 2019.)
- Glavni projekt za sanaciju pristaništa uz tvrđavu sv. Nikole (Marinaprojekt d.o.o., 2016. ozn. 160405)
- Glavni projekt za rekonstrukciju pristupne rampe na ulazu u tvrđavu sv. Nikole (Marinaprojekt d.o.o., 2016., ozn. proj. 160406)
- Glavni projekt omogućavanja sigurnosnog posjećivanja tvrđave sv. Nikole (Marinaprojekt s.o.o., 2016., ozn.proj. 160407)
- Glavni projekt za izvedbu mosta Školjić-Ljuljevac (Marinaprojekt, 2016., ozn. proj. 160404)
- Programska skica s idejnim rješenjem prijelaza – veze Škar-Školjić (Marinaprojekt d.o.o.)
- Stručni izvještaj o zaštitnom arheološkom rekognosciranju podmorja oko tvrđave sv. Nikole (oznaka 6571-07-2416/2-12-VKZ-19)
- Grafički prijedlog izgleda pločica – aktivatora multimedijalnog vodiča za posjetitelje tvrđave sv. Nikole (Novena d.o.o., Zagreb, 2019.)
- Troškovnik građevinske sanacije tvrđave sv. Nikole faza 2.
- Izvedbeni projekt djelomične građevinske sanacije tvrđave sv. Nikole – faza 1. (DOM-konzalting d.o.o., 2018., TD 96/2018)
- Sadržaj za izradu konzervatorsko-tehničkog elaborata za unutrašnjost tvrđave sv. Nikole, prijedlog radova za program Ministarstva kulture, Ivo Šprljan, dia, 612-08/17-01/1755)
- Tvrđava sv. Nikole, iskop otvora kopnenog ulaza na renesansnoj tvrđavi sv. Nikole u kanalu sv. Ante, TD 58/2016, 2016. DOM-konzalting d.o.o.)
- Sanacija – jugoistočni bok toriona tvrđave sv. Nikole (DOM-konzalting d.o.o., 2014., TD 100/2014)
- Dokumentacija za pripremne radove na tvrđavi sv. Nikole (Marinaprojekt d.o.o., ozn.proj, 150703, 2015.)
- Dokumentacija za sanaciju i rekonstrukciju dijela grudobrana topovskog otvora na orekionu tvrđave sv. Nikole (Dom-konzalting d.o.o., TD 100/2014)
- Troškovnik za radove nastavka građevinske sanacije na kavalijerima kliješta tvrđave sv. Nikole (DOM konzalting Šibenik, 2011.)

Izvor: Konzervatorski odjel Ministarstva kulture u Šibeniku

Godine 2018. i 2019. godine izvedeni su radovi rekonstrukcije pristupnog mula i rampe te izvedba potrebnih radova za omogućavanje sigurnog prihvata posjetitelja. U 2019. godini izrađen je projekt rekonstrukcije i sanacije tvrđave sv. Nikole primjenom temeljnog načela neupitne reverzibilnost predloženih zahvata, odnosno nove strukture, kao i otklanjanje bilo kakve mogućnosti perforiranja izvorne strukture zidnog plašta tvrđave, a uz nužno osiguranje svih bitnih zahtjeva budućeg planiranog modaliteta korištenja tvrđave. Suvremenim oblikovanjem, ali ujedno i interpretacijom postojeće strukture, nastojalo se omogućiti kreiranje dodatnog elementa koji pridonosi spomeničkoj vrijednosti tvrđave, tim više što se na taj način minimalno intervenira u strukturu građevine.

4.9. Održavanje

Budući da je za tvrđavu sv. Nikole projektom obnove tvrđave predviđen kompleksni program obnove podjednako zahtjevno bit će i njeno buduće održavanje.

Građevina se smije rabiti samo na način sukladan njezinoj namjeni.

Tvrđava se treba održavati tako da se tijekom njezinog trajanja očuvaju bitni zahtjevi za građevinu te je održavati tako da se ne naruše svojstva građevine i spomeničke vrijednosti građevine. U tu svrhu potrebno je educirati zaposlenike o sustavima ugrađenim u građevinu, a radove održavanja, ispitivanja i sl. povjeriti stručnim i ovlaštenim osobama.

U slučaju oštećenja građevine zbog kojeg postoji opasnost za život i zdravlje ljudi, okoliš, prirodu, druge građevine i stvari ili stabilnost tla na okolnom zemljištu, dužnost je JU poduzeti hitne mjere za otklanjanje opasnosti i označiti građevinu opasnom do otklanjanja takvog oštećenja.

Javna ustanova Priroda Šibensko – kninske županije u skladu s izdanim uvjetima Ministarstva kulture i medija - Konzervatorski odjel u Šibeniku, redovito obavlja poslove održavanja spomenika koji poslovi uključuju:

- uređivanje okoliša, uklanjanje vegetacije i obraštaja
- održavanje drvenih rampi i drvenih ostalih površina
- održavanje bravarije, učaznih vrata i ograda
- čišćenje unutrašnjeg prostora, platoa i okoliša tvrđave.

4.10. Interpretacija

Konzervatorski radovi koji su dosada izvedeni na tvrđavi sv. Nikole nisu popularizirani, tako da je njezina stvarna vrijednost uglavnom nepoznata ne samo široj, već i stručnoj javnosti. Prijeko je potrebno stoga osvijestiti univerzalne vrijednosti tvrđave svim dionicima kako bi tvrđava zadovoljila dva osnovna poslanja zaštićenog kulturnog dobra - očuvanje za buduće i edukaciju postojećih generacija. U tom smislu, potrebno je stečeno znanje i postojeće izvore znanja identificirati, sistematizirati i staviti ih na korištenje stručnoj javnosti, kroz interpretaciju (realnu i virtualnu) prilagođenoj raznim skupinama te povećati znanja o tvrđavi i njezinoj kulturnoj vrijednosti općoj javnost.

Za potrebe posjećivanja tvrđave po njenom otvaranju 2019, osmišljena je interpretacija prema suvremenim principima – narativ obuhvaća široki skup tema, od načina građenja tvrđave do

života u tvrđavi i njezinu prilagodbu kroz vrijeme, koristi se svakodnevno i svima pristupačan jezični izričaj, a kao medij interpretacije moguće je odabrati obilazak s vodičem ili koristiti multimedijalni vodič s proširenom stvarnošću.

Projektom obnove tvrđave obuhvaćeno je i uređenje i opremanje prostora tvrđave za posjećivanje i događanja na tvrđavi (koncerti, izložbe i druga razna događanja sukladno revitalizacijskom (prezentacijskom) programu s ciljem potpune revitalizacije, očuvanja i održive turističke valorizacije tvrđave.

Projekt opreme i stalnog postava uključio je oblikovanje i pozicioniranje interpretacijskih točki u tvrđavi i signalizacijskih oznaka za upravljanje kretanjem posjetitelja.

Slika 4.9.1: Prijedlog interpretacijskih ploča i signalizacijskih oznaka

Izvor: Hrvatski restauratorski zavod

4.11. Posjećivanje

Tvrđava sv. Nikole je slobodnostojeća građevina s tri strane okružena morem, a s južne kopnenim prilazom koji se nadovezuje na šetnicu i otočić Školjić. Pristup brodovima omogućen je s istočne strane tvrđave i kamenog pristaništa koje je drvenom rampom povezano s glavnim ulazom te sporednim ulazom u razini prizemne etaže. Morski ulaz ujedno je i jedini ulaz u tvrđavu. Pristanište ispred ulaza smiju koristiti samo plovila JU Priroda i ona plovila koje je JU ovlasila. U 2019. godini to je bio jedan brod maksimalnog kapaciteta 94 osobe, koji je kretao iz gradske luke, dva do četiri puta dnevno. Međutim, samo morski ulaz u tvrđavu ne samo da otežava pristup osobama smanjene pokretljivosti i invalidnim osobama, već i ograničava sigurnost posjetitelja u slučaju nesreće i potrebe za hitnom evakuacijom.

Ulaz(i) u tvrđavu

U kontekstu promišljanja pozicije kopnenog ulaza, a temeljem provedenih konzervatorskih istraživanja i valorizacije, kao najlogičnije rješenje i konzervatorski utemeljeno nametnula se pasarela uz istočno pročelje tvrđave koja bi omogućila spoj glavnog i sporednog ulaza u tvrđavu s kopnom. Ovim rješenjem omogućen je pristup posjetiteljima koji dolaze s kopnene strane do ulaza s pristupnog mula i glavnog ulaza.

Početak pasarele na kopnu definiran je istražnim arheološkim radovima. Uklanjanjem zemljanog nabačaja tijekom arheoloških istraživanja otkrivene su pozicije konstruktivnih oslonaca pasarele te je time definirana tlocrtna dispozicija početka pasarele s kopnene strane. Pasarela je oblikovana na suvremen način, a konstrukcijski koncipirana kao konzola, čiji horizontalni i kosi elementi izlaze iz zida i upiru se na mjestima već postojećih utora u podnožju tvrđave. Zbog sigurnosti, održavanja i otpornosti izvedena je od protukliznog materijala, otpornog na habanje – corten čelika.

Uzimajući u obzir planirani broj posjetitelja i buduću namjenu građevine, pored glavnog ulaza u tvrđavu na nivou prve etaže te postojećeg ulaza u razini prizemne etaže te rekonstruirane pasarele nužno je bilo sukladno zakonskoj regulativi i važećim propisima, a prvenstveno zbog sigurnosti posjetitelja, uspostaviti još jedan evakuacijski izlaz koji bi ujedno omogućavao pristup s kopnene strane i šetnice. Sama pasarela nije dostatna u smislu evakuacije posjetitelja.

U razmatranju varijantnog rješenja sagledana je činjenica da je postojalo jednokrako stubište koje se protezalo uz južno pročelje polubastiona do zemljanog nasipa s konzolnim osloncima podesta istaknutim iz zida tvrđave. Analizirajući cjelokupno južno pročelje tvrđave koje posjetitelj integralno sagledava sa šetnice (a uključuje pročelja dva polubastiona i kurtine kliješta) upravo pozicija nekadašnjeg stubišta ocijenjena je kao najpodesnija jer omogućava pristup u razini platoa tvrđave¹⁴.

Osnovni koncept evakuacijskog stubišta je samostalna konstrukcija koja ne zadire u strukturu zidnog plašta tvrđave s točkasto oslonjenim pristupnim podestom zadnje stubišne etaže u nivou topovskog otvora i platoa tvrđave, a koja se pruža na plato tvrđave. Temeljno načelo ovog rješenja je neupitna reverzibilnost predloženog zahvata, odnosno nove strukture, kao i otklanjanje bilo kakve mogućnosti perforiranja izvorne strukture zidnog plašta tvrđave, a uz nužno osiguranje svih

¹⁴ Sve ostale razmatrane mogućnosti uključuju rješenja koja nadvisuju tvrđavu i zahtijevaju rampu za svladavanje visinske razlike od mjesta najviše kote stubišnog kraka. Mogućnost smještaja stubišta u uškama kliješta ocijenjena je neprihvatljivom zbog činjenice da bi se time umanjila vrijedna oblikovna i fortifikacijska uloga upravo tog prostora tvrđave, koji je upravo na šibenskom primjeru postao modelom za ostala rješenja i izvedbe na širem području, onodobno pod Mletačkom upravom.

bitnih zahtijeva budućeg planiranog modaliteta korištenja tvrđave. Suvremenim oblikovanjem, ali ujedno i interpretacijom postojeće strukture, uznastojalo se omogućiti kreiranje dodatnog element koji pridonosi spomeničkoj vrijednosti tvrđave, tim više što se na taj način minimalno intervenira u strukturu građevine.

Koncept posjeta tvrđavi, kao i planiranim aktivnostima, organiziran je na način da je ulaz posjetitelja na koti +2,00 i +5,00 m, posjetitelji se usmjeravaju kroz prostore tvrđave, a izlaženje je planirano vanjskim stubištem koje se prislanja uz tvrđavu na koti +10,00 m.

Pristup brodovima omogućen je s istočne strane tvrđave i kamenog mula (pristanište). Pristup posjetiteljima omogućen je s kamenog pristaništa koje je povezano s glavnim ulazom te ulazom u razini prizemne etaže. Kako bi se omogućio pješački pristup posjetiteljima s kopnene strane s postojeće šetnice, rekonstruirat će se pasarela uz istočno pročelje tvrđave, a koja će se nadovezati na postojeću šetnicu, budući planirani pješački most Školjić - Ljuljevac i info-punkt na otočiću Školjiću.

U ulaznom predvorju tvrđave (na koti +5,00 m) smješten je info pult i za posjetitelje koji pristupaju s kopnene strane na koti +2,00 m (Slika 4.10.1). S pozicije info pulta omogućit će se kontrola ulaza i kupovina ulaznica i suvenira te info materijala (koja je predviđena na još dvije lokacije: bivša vojarna Minerska i objekt na otočiću Školjić).

Slika 4.10.1: Glavni ulaz (kota +5.00), ulaz s pasarele (kota +2.00)

Izvor: Hrvatski restauratorski zavod

Pristup vatrogasnim vozilima i vozilima hitne medicinske pomoći nije moguć.

Pristup osobama smanjene pokretljivosti i invalidnim osobama biti će omogućen s kopnene strane nakon rekonstrukcije pasarele koja vodi do ulaza u razini prizemne etaže tvrđave i info pulta. Novo projektiranim rješenjem planirana je ugradnja samohodnog uređaja za potrebe komunikacije invalidnih osoba (stubama/rampama) u građevini kako bi im se omogućio pristup svim etažama građevine.

Maksimalan broj istovremenih korisnika

U slučaju tvrđave, maksimalan broj posjetitelja ograničen je sigurnosnim razlozima.

Za određivanje broja posjetitelja uzet je normativ temeljem Pravilnika o otpornosti na požar i drugim zahtjevima koje građevine moraju zadovoljiti u slučaju požara (NN 29/13):

- 1,4 m² /osobi za koncerti, izložbe i slična događanja
- potreban broj izlaza:
 - za manje od 50 osoba – 1 izlaz (vrata se ne moraju nužno otvarati u smjeru izlaza),
 - 50 do 499 osoba – minimalno 2 izlaza u dva smjera (vrata se nužno otvaraju u smjeru izlaza, ili su klizna i automatski se otvaraju po proradi sustava dojave požara)

Nadalje, uzima se u obzir da se tvrđava ima dva dijela koja se mogu koristiti za koncerte, izložbe i slična događanja:

- zatvoreni prostori na nivou +2,00; te
- otvoren prostor na koti +10,00 m.

Zbog postojećeg oblikovanja i broja izlaza iz tvrđave (jedan na koti +2,00 i drugi na koti +5,00), nužno je ograničiti broj istovremenih korisnika na otprilike 500 osoba i to:

- 200 korisnika u polivalentnom prostoru, te manje od 50 osoba u izložbenom prostoru na koti +2,00 – cca
- 500 korisnika na koti +10,00
- na koti +5,00 nije predviđen boravak posjetitelja.

Za organizaciju posebnih događanja s dodatnim mjerama zaštite broj sudionika može biti do 800.

Sigurnost posjetitelja

Tvrđava je građena u periodu kojem se tada ugrađeni materijali (prvenstveno nosivih konstrukcija) ne mogu kategorizirati temeljem danas važećih propisa. U elaboratu zaštite od

požara definirane su mjere zaštite koje su ostvarene (sukladno važećoj regulativi) kao i *segmenti mjera zaštite od požara od kojih projektna dokumentacija odstupa u odnosu na važeću regulativu* (prvenstveno odredbi Pravilnika o otpornosti na požar i drugim zahtjevima koje građevine moraju zadovoljiti u slučaju požara te uvjete zaštite):

- evakuacija - nije moguće u potpunosti zadovoljiti uvjete propisa u smislu zahtjeva za maksimalnu udaljenost do izlaza od 40 m, međutim najveća koncentracija osoba biti će pri održavanju koncerata i sličnih događanja na koti +10,00 m, odnosno na terasi gdje nema opasnosti od zadimljavanja,
- za evakuaciju invalidnih osoba predviđen je samohodni uređaj (premda isti smanjuje širinu kraka postojećeg stubišta sa 285 na 185 cm)
- sukladno zahtjevima Pravilnika o uvjetima za vatrogasne pristupe kojim su definirani su zahtjevi za pristup vatrogasnog vozila i tehnike zgradi, iste nije moguće ostvariti s obzirom na postojeće uvjete situacije i okruženje morem,
- iz istog razloga, nije predviđena vanjska hidrantska mreža na lokaciji, u zoni zahvata,
- zbog otvorenosti sadržaja tvrđave (nije predviđeno zatvaranje postojećih otvora), budući da se planirani sadržaji tretiraju kao mjesto okupljanja, predviđena je unutarnja hidrantska mreža, ali u suhoj izvedbi.

Ukupno požarno opterećenje zgrade je nisko, u iznosu do 500 MJ/m². Prostor tvrdave zaštititi će se unutarnjom suhom hidrantskom mrežom. U zgradi će se postaviti ručni aparati za početno gašenje požara, u skladu s Pravilnikom o vatrogasnim aparatima. Kao dodatna mjera zaštite u zgradi, predviđa se zaštita sustavom dojava požara sukladno odredbama Pravilnika o sustavima za dojavu požara.

Kako do tvrđave nije moguć pristup vatrogasnog vozila i tehnike, eventualno gašenje požara moguće je samo brodom s odgovarajućom opremom i pumpama. Mogućnost intervencije brodom riješiti će se u dogovoru s Vatrogasnom zajednicom Šibensko-kninske županije. Pri intervenciji vatrogasaca s mora, brodom s odgovarajućom opremom, gasitelji će morati biti odgovarajuće osposobljeni, upoznati s lokacijom te mogućnostima gašenja. Planirano stubište koje će se koristiti kao izlaz s kote +10,00 m bit će moguće koristiti i za potrebe ulaska vatrogasaca u tvrđavu.

Potreban broj izlaza:

- za do 50 osoba – 1 izlaz,
- 50 do 499 osoba – min 2 izlaza u dva smjera

Izračun brzine pražnjenja platoa na koti +10,00 m (sukladno dokumentu „Stadia – A design and development guide“) izrađen je za nepovoljniji slučaj, odnosno za evakuaciju korisnika platoa na udaljenije (vanjsko) stubište. Prema tom izračunu, ukupno vrijeme potrebno posljednjem gledatelju da napusti gornju zapadnu tribinu, spusti se u nivo prizemlja i izađe u vanjski prostor iznosi 6,9 minuta.

Slika 4.10.1. Izračun ukupnog vremena za evakuaciju

Sukladno točki 14.6.2 dokumenta „Stadia – A design and development guide“, pri evakuaciji stubama, za 60 cm širine izlaza predviđena je brzina evakuacije 40 osoba u minuti, dok se za ukupno vrijeme evakuacije navodi maksimalno osam minuta. U tom vremenu svi korisnici bi trebali napustiti plato i spustiti se stubištem do nivoa terena. Parametri korišteni pri izračunu:

- brzina prolaza kroz jedinicu širine 60 cm: 40 os./min.
- maksimalno vrijeme evakuacije: 8 min.
- brzina hoda po ravnoj površini ili rampi: 150 m/min.
- brzina hoda niz stepenice: 30 m/min.

UKUPNO VRIJEME EVAKUACIJE 500 OSOBA S KOTE +10,00 m:

- širina kraka stubišta: 150 cm
- broj jedinica širine za izlaz: 150 cm / 60 cm = 2,5 (j.š. ukupno)
- broj korisnika koji je moguće evakuirati unutar jedne minute:
- 40 os./min. x 2,5 j.š. = 100 os./min.
- predviđeni broj korisnika: 500 osoba

Ukupno vrijeme evakuacije: 500 os. / 100 os./min. = 5 min.

BRZINA SPUŠTANJA S PLATO A DO NIVO A TERENA:

- dužina najduljeg horizontalnog puta od najdalje točke platoa do ulaza u vanjsko stubište:
- 118 m
- vrijeme potrebno da se stigne od najdalje točke platoa do ulaza u vanjsko stubište:
- $118 / 150 = 0,787$ minuta (prihvaćeno 0,8 minuta)
- dužina horizontalne projekcije stubišta po etaži: 16,23 m
- broj etaža do nivoa prizemlja: 2 etaže
- ukupna dužina puta silaženja:
- $16,23 \times 2 = 32,46$ m

Vrijeme potrebno za silazak stubištem do nivoa prizemlja: $32,46 / 30 = 1,082$ min. (prihvaćeno 1,1 minuta)

UKUPNO VRIJEME EVAKUACIJE:

Ukupno vrijeme potrebno posljednjem gledatelju da napusti gornju zapadnu tribinu, spusti se u nivo prizemlja i izađe u vanjski prostor iznosi $5 + 0,8 + 1,1 = 6,9$ minuta

Budući da načini izlaženja zahtijevaju dobru orijentaciju kao i poznavanje sadržaja tvrđave, pri održavanju manifestacija, osim zaposlenih osoba, na nivou na kojem će se manifestacija odvijati bit će potrebno i dežurstvo profesionalnih vatrogasaca, kako bi se što jednostavnije korisnike uputilo prema mogućim izlazima iz zgrade.

Kako bi se osigurala sigurnost posjetitelja i upravljalo rizicima izazvanim posjetiteljima biti će također potrebno obučiti zaposlenike u tvrđavi za rukovanje ugrađenim sustavima kontrole (videonadzor, vatrodojava, ...) te organizirati vježbe evakuacije.

4.12. Rizici od nepogoda

U današnje vrijeme sve češće svjedočimo razornim prirodnim nepogodama. Prirodne katastrofe nastaju djelovanjem prirodnih sila, a manifestiraju se kao nastajanje potresa, požara, poplave, suše, olujnog nevremena, odrona i klizanja tla, orkanskih vjetrova, vulkanskih erupcija i dr. Jedna od zajedničkih karakteristika prirodnih ugrožavanja, koja se odnosi na većinu njih, je iznenadnost nastanka (npr. potresi, odroni i klizanje tla, požari otvorenog prostora i dr.), iako se kroz znanstvena dostignuća i modernu tehnologiju, danas već može predvidjeti nastanak neke od prirodnih katastrofa po mjestu i vremenu (npr. poplave, uragani, niske temperature, suša, tuča i sl.).

Prilikom izrade projektne dokumentacije posebna pozornost se posvetila ovom segmentu zaštite, poglavito s aspekta zaštite od požara i potresa.

Prilikom projektiranja i građenja građevine mora se osigurati zaštita od požara, kao jedan od bitnih zahtjeva za građevinu propisanih posebnim propisom kojim se uređuje područje prostornog uređenja i gradnje, tako da se u slučaju požara:

- očuva nosivost konstrukcije tijekom određenog vremena utvrđena posebnim propisom,
- spriječi širenje vatre i dima unutar građevine,
- spriječi širenje vatre na susjedne građevine,
- omogući da osobe mogu neozlijeđene napustiti građevinu, odnosno da se omogući njihovo spašavanje,
- omogući zaštita spašavatelja.

Zbog postojećeg oblikovanja i broja izlaza (jedan na koti +2,00 i drugi na koti +5,00) iz tvrđave, bit će nužno ograničiti broj korisnika pojedinih planiranih manifestacija u zatvorenom prostoru na 200, a na otvorenom na 500 posjetitelja, kako je to opisano u prethodnom poglavlju.

Nosiva konstrukcija tvrđave je vatrootporna. Završne obloge zidova, podova i stropova kompletne građevine su negorive. Korisnici pri izlaženju iz tvrđave prolaze putovima koji zadovoljavaju uvjete za izlazne putove (negorive obloge hodnika, stubišta). Osim toga tvrđava je potpuno otvorena i zrak struji kroz sve sadržaje od najniže do najviše kote.

Gorivih sadržaja u tvrđavi trenutno nema, a sva buduća oprema biti će min teško goriva. Privođenjem u funkciju - održavanje manifestacija na koti +2,00 odnosno +10,00, gorive će se sadržaje nastojati svesti na minimum (kabeli i sl.) Tehničke prostore i spremišta će se požarno odvojiti. Oprema (stolice) koji će se koristiti biti će negoriva.

Planirani broj korisnika biti će na koti +2,00 – cca 200 korisnika; evakuirati će se preko izlaza na toj koti a moguće je i penjanje prema koti +5,00 i izlazu iz tvrđave. Planirani broj korisnika na koti +10,00 – do 500 korisnika, evakuirat će se prvenstveno preko novo-projektiranog vanjskog čeličnog stubišta (širine kraka svijetlo – mjereno među rukohvatima – 150 cm) prislonjenog uz tvrđavu. Silaženje će biti moguće i unutarnjim stubištem/rampom (širine 280 cm), prema nižim etažama i izlazu iz tvrđave.

Projektiran je adresabilni sustav za dojavu požara, koji se bazira na automatskoj vatrodoljavnoj centrali. Uz automatske i ručne javljače požara, u sustav su uključeni i adresabilni ulazno/izlazni moduli, koji služe za djelovanje prema spregnutim vanjskim sustavima i za prihvat signala s istih. Dio sustava su i alarmni i signalni elementi (alarmne sirene i bljeskalice) te pripadna električna instalacija.

U prostoru je projektirana protupanična rasvjeta i to:

- piktogramska za označavanje evakuacijskih izlaza,
- orijentacijska koja osigurava osvjetljenost poda kod nestanka električne energije.

Na svim izlaznim putovima projektirana je rasvjeta za slučaj nužde koja se automatski uključuje u slučaju nestanka el. energije, a osigurava rasvjetu u slučaju požara u trajanju od najmanje 120 minuta. Za potrebe daljinskog isklopa napajanja u objektu projektirano je tipkalo za daljinski isklop. Zaštita od električnog udara zbog indirektnog dodira riješena je TN-S sustavom sa dopunskim šticećenjem od indirektnog dodira zaštitnim uređajem diferencijalne struje.

Nosivi konstruktivni sustav projektiran je, u skladu s funkcijom i vremenom gradnje, tako da se sva opterećenja, koja su izvorno bila i bitno značajnija od danas predviđenih (na središnjem dijelu platoa bili su sagrađeni objekti razne namjene), preuzimaju masivnošću zidanih struktura. Za današnje opterećenje, koje je gotovo u potpunosti vlastita težina te u usporedbi s težinom gotovo

zanemarivo mala vrijednost uporabnog opterećenja, nosivost sklopa nije upitna ni u uvjetima potresa.

Nosivi konstruktivni sustav analiziran je na sva mjerodavna opterećenja, uključujući i utjecaj vjetra i valova, a poglavito novo projektirana rješenja pasarele, stubišta i rampa.

Budući da su u tvrđavi prisutni stoljećima određeni mikroklimatski uvjeti, s aspekta zaštite kulturnog dobra, nije projektiran sustav grijanja i hlađenja niti je predviđeno zatvaranje postojećih topovskih otvora i odzračnika, a sve kako se ne bi narušio integritet spomenika kulture. Ove okolnosti utječu na buduće korištenje tvrđave koja će biti otvorena za posjetitelje tijekom turističke sezone. Ovim modelom korištenja tvrđave nastoje se sačuvati izvorne vrijednosti tvrđave te omogućiti posjećivanje tvrđave u primjerenom godišnjem dobu.

Tvrđava će biti nepristupačna uslijed jakih udara vjetra (poglavito bure i tramuntane) jer će biti otežano privezivanje brodom, ali i kako bi se spriječio neugodan osjećaj za posjetitelje.

Veliki problem na globalnoj razini je povećavanje razine mora, a mijene plime i oseke u pojedinim slučajevima imat će i utjecaja na onemogućavanje pristupa tvrđavi kopnenim putem, iako su projektirane visine pješačkih mostova i pasarele dostatne za uobičajene situacije. Međutim, uslijed klimatskih promjena koje za sobom povlače ekstremne vremenske uvjete kao i podizanje razine mora, biti će potrebno izraditi studije i planske dokumente za zaštitu od rizika.

4.13. Specifična pitanja vezana za svjetsku baštinu

Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO) donijela je 1972. Konvenciju o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine s ciljem uspostavljanja učinkovitog sustava kolektivne zaštite kulturne i prirodne baštine od iznimne univerzalne vrijednosti, organiziranog na trajnoj osnovi i u skladu s modernim znanstvenim metodama.

Potpisivanjem konvencije države potvrđuju da dobra na njihovu teritoriju koja su upisana na listu svjetske baštine predstavljaju, poštujući suverenitet države i vlasništvo, i svjetsku baštinu na čijoj zaštiti treba surađivati cijela međunarodna zajednica. Države i lokalne zajednice prema tome imaju veliku odgovornost u zaštiti i očuvanju baštine za buduće generacije.

U dobra svjetske baštine ubrajaju se spomenici, skupna zdanja, znamenita mjesta, spomenici prirode, geološke i fiziografske formacije koji su od iznimne univerzalne vrijednosti. Iznimna univerzalna vrijednost označuje kulturni i/ili prirodni značaj koji je toliko izniman da nadmašuje

nacionalne granice i od zajedničkog je značaja za sadašnju i buduće generacije cijelog čovječanstva. Kao takva, trajna zaštita ove baštine od najveće je važnosti za međunarodnu zajednicu u cjelini.

Opći je cilj (kroz okvir sadržan u Konvenciji o svjetskoj baštini) identifikacija, zaštita, konzervacija, prezentacija i prenošenje budućim generacijama kulturnih i prirodnih dobara koja imaju iznimnu univerzalnu vrijednost.

Od 2005. zahtjev za održivim upravljanjem uključen je u Operativne smjernice za primjenu Konvencije o svjetskoj baštini koje služe kao uputstvo za upravljanje dobrima svjetske baštine. Svako dobro svjetske baštine mora imati odgovarajući sustav zaštite i upravljanja kako bi se smatralo da ima iznimnu univerzalnu vrijednost. Zaštita i upravljanje dobrima svjetske baštine trebaju osigurati održavanje ili unaprjeđenje njihove iznimne univerzalne vrijednosti tijekom vremena, uključujući uvjete integriteta i/ili autentičnosti koji su postojali u vrijeme upisa. Sustav upravljanja kulturnom baštinom pomaže u očuvanju i upravljanju određenim dobrom ili skupinom dobara tako da se štite vrijednosti baštine, osobito iznimna univerzalna vrijednost ako je riječ o dobru svjetske baštine i, gdje je to moguće, unaprjeđuju šire socijalne, gospodarske i ekološke koristi izvan granica dobra. Osim toga, on potiče konstruktivnu ulogu kulturne baštine u unaprjeđenju ljudskog razvoja koja će na dugi rok ostvariti dobit povećavajući održivost samog kulturnog dobra.

Sustav upravljanja dobrima svjetske baštine uspostavljen je s ciljem učinkovite zaštite vrijednosti kulturnih dobara za sadašnje i buduće generacije. Definicija i opis sustava upravljanja navedeni su u *World Heritage Resource Manual - Managing Cultural World Heritage / Priručniku za svjetsku baštinu – Upravljanje svjetskom kulturnom baštinom/*, u okviru Poglavlja 4.: *Definiranje, procjena i unaprjeđenje sustava upravljanja baštinom /Defining, assessing and improving heritage management system/*.

Sastavnice zajedničke svim sustavima upravljanja su:

- zakonodavni okvir, institucionalni okvir i resursi (ljudski, financijski i intelektualni) koji su potrebni da bi sustav funkcionirao,
- planiranje, provedba i nadziranje te
- ostvareni ciljevi, rezultati i unaprjeđenja sustava upravljanja

4.14. Odnosi sa zajednicom i partnerskom mrežom

Ovaj plan upravljanja rezultat je savjetovanja sa svim ključnim dionicima i interesnim grupama koji su podržavaju strategije i aktivnosti definirane ovim dokumentom.

Ministarstvo kulture – Uprava za zaštitu kulturne baštine zajedno s Konzervatorskim odjelom u Šibeniku sudjeluje u upravljanju transnacionalnim kulturnim dobrom te provodi nadzor nad svim aktivnostima vezanim za revitalizaciju tvrđave te, u sklopu programa zaštite na nepokretnim kulturnim dobrima, svake godine financira radove na tvrđavi.

Šibensko-kninska županija, putem Upravnog odjela za zaštitu okoliša, prostorno uređenje, gradnju i komunalne poslove, kao i Javne ustanove Zavod za prostorno planiranje Šibensko-kninske županije, usko surađuje s JU Priroda u razrješavanju problematike upravljanja tvrđavom, posebice u ovoj inicijalnoj fazi kada je potrebno riješiti ključna pitanja oko pristupa tvrđavi, imovinsko-pravnih odnosa te osposobljavanja infrastrukture u uvali Minerska za prihvata posjetitelja, ali i zaštitu prostora od neprimjerenog korištenja.

Svi dionici županijske i gradske uprave, udruge i građani pažljivo prate aktivnosti na revitalizaciji tvrđave sv. Nikole. Rezultati konzultacija s ključnim dionicima prikazani su u Tablici 4.14.1. Rezultati konzultacija građana detaljnije su prikazani u Prilogu 1.

Tablica 4.14.1: Ključni rezultati konzultacija s dionicima

Vrsta konzultacije	Ključni rezultati	Očekivanja
Dubinski intervju s ključnim dionicima	<ul style="list-style-type: none"> • Podrška ključnih javnih službi kroz spremnost na suradnju i u rješavanju (eventualnih) problema ili uskih grla • Podrška sustava turističkih zajednica zaduženih za promociju županije i grada • Podrška najvećeg hotelskog poduzeća (kapaciteta 8 tisuća posjetitelja dnevno), osobito u promoviranju tvrđave 	<ul style="list-style-type: none"> • Najveću pažnju posvetiti konsolidaciji postojećeg stanja što isključuje bilo kakvu novu intervenciju • Program revitalizacije usmjeriti na poboljšanje uvjeta za posjet i ekonomsku održivost • Osigurati pristup posjetiteljima sukladno programu revitalizacije, dugoročno kopneni ulaz
Fokus grupe sa širokim skupom dionika	<ul style="list-style-type: none"> • Podrška i spremnost na suradnju • Presentacija i upravljanje posjetiteljima najvažnije ovoj grupi dionika, pri čemu preferiraju: <ul style="list-style-type: none"> ○ što jednostavniju prezentaciju tvrđave u trenutnom stanju ○ kopneni ulaz ○ integraciju tvrđave u turističku ponudu grada 	<ul style="list-style-type: none"> • Tvrđava mora biti integrirana u turističku ponudu grada kako bi se izbjeglo (kao u slučaju NP Krka) da posjetitelji zaobilaze grad • Upravljanje u budućnosti mora riješiti i pitanje prekomjernog broja plovila u kanalu sv. Ante

<p>Anketno istraživanje stavova građana</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Visoka razina informiranosti o tvrđavi, razvojnim planovima i upravljanju • Prednosti uvrštavanja tvrđave na UNESCO listu vide prvenstveno u doprinosu prepoznatljivosti Šibenika, boljoj zaštiti tvrđava i ubrzanijem kulturnom razvoju grada (ekonomski ciljevi manje važni) 	<ul style="list-style-type: none"> • Prioriteti upravljanja trebali bi biti prvenstveno zaštita za buduće generacije • Tvrđava treba biti dostupna s kopna • Ulaz u tvrđavu mora biti cjenovno dostupan građanima
---	---	--

4.15. SWOT analiza

Analiza prednosti, nedostataka, prilika i prijetnji razvoju, očuvanju i valorizaciji kulturne baštine u narednom razdoblju, alat je kojim se sažimaju rezultati provedenih analiza i polazište za definiranje strateškim ciljeva i mjera.

Prednosti

- Status tvrđave kako dijela transnacionalnog kulturnog dobra uvrštenog na listu svjetske kulturne baštine osigurava preduvjete za trajnu zaštitu tvrđave sv. Nikole
- Kontaktna zona tvrđave poklapa se s granicama Značajnog krajobraza Kanal - Luka u kojem nije dozvoljena nikakva nova gradnja
- Jasno postavljena upravljačka struktura
- Raspoloživost stručnih službi/stručnjaka potrebnih u procesu obnove tvrđave
- Podrška svih dionika neposredno ili posredno uključenih u upravljanje tvrđavom
- Pozitivan stav stanovnika grada Šibenika i okolice, osobito njihove težnje da tvrđava prvenstveno bude zaštićena kao kulturno dobro
- Definiran osnovni koncept razvoja tvrđave s dispozicijom sadržaja u tvrđavi i kontaktnoj zoni
- Pripremljena projektna dokumentacija za revitalizaciju tvrđave
- Pripremljena projektna dokumentacija za sadržaje za posjetitelje u uvali Minerska te osigurana financijska sredstva za njihovu realizaciju iz fondova Europske unije

Nedostaci

- Ograničen pristup tvrđavi kroz morski ulaz
- Dugačak pristup tvrđavi s kopna (dugačak put - šetnica-pješački most kopno-Školjić-pješački most Školjić-Ljuljevac pa pasarelom do ulaza u tvrđavu)
- Visoki troškovi obnove i upravljanja koji nadmašuju financijske mogućnosti JU i Šibensko-kninske županije
- Ograničene mogućnosti uvođenja kompatibilnih sadržaja u samu tvrđavu
- Dostupnost tvrđave i Minerske cestovnim putem / javnim prijevozom

- Problem javnog parkirališta (kapacitet, lokacija)
- Održavanje komunalnog reda kompleksno

Prilike

- Financiranje iz nacionalnih izvora i EU fondova
- U sklopu serijskog transnacionalnog lokaliteta pružaju se bolje prilike za umrežavanje, promociju i razmjena znanja
- Sve bolja reputacija Šibenika kao svjetskog kulturnog središta (jedini grad u Hrvatskoj koji ima dva kulturna dobra na listi UNESCO-a; uz London, Berlin, Peking i New Delhi).
- Sve veća popularnost Šibenika kao turističkog odredišta
- Laka prometna dostupnost Šibenika
- Razvijena turistička infrastruktura
- Velika potencijalna posjetiteljska potražnja

Prijetnje

- Pritisak posjetitelja na grad
- Prirodne nepogode (potres)
- Prirodne nepogode (pijavice na moru)
- Klimatske promjene (dizanje razine mora)
- Nedostatak radne snage
- Rast konkurencije na turističkom tržištu
- Globalna ekonomska kriza

5. STRATEGIJA UPRAVLJANJA

Strategija predstavlja okvir djelovanja Javne ustanove Priroda Šibensko-kninske županije koja tvrđavom upravlja, ali i svim dionicima neposredno ili posredno uključenih u sve aktivnosti obnove tvrđave i njezine funkcije u suvremenom socio-ekonomskom kontekstu.

Taj se okvir sastoji od tri ključne komponente:

- principa kojima se treba voditi u upravljanju tvrđavom i koji se trebaju poštivati pri donošenju svih odluka vezanih za zaštitu, obnovu, revitalizaciju i unapređenje tvrđave na svim razinama donošenja odluka
- vizije koja predstavlja sliku tvrđave sv. Nikole za dvadesetak, tridesetak godina
- strateške ciljeve i politike čija će realizacija voditi ka ostvarenju postavljene vizije.

Pri definiranju principa, vizije i strateških ciljeva uvažene su:

- preporuke UNESCO-ovog priručnika za svjetsku baštinu¹⁵
- okvir za upravljanje ovim transnacionalnim kulturnim dobrom definiran planom upravljanja¹⁶
- stavovi i preferencije dionika proizašle iz konzultativnog procesa detaljno opisanog u uvodnom poglavlju
- odrednice prostorno-planske dokumentacije.

5.1. Principi

Ključni zadatak upravljanja kulturnim dobrom je prvenstveno njegova zaštita, konzervacija, prezentacije i prenošenje budućim generacijama. Ipak, sve je učestalija slobodnija interpretacija ovog osnovnog principa koja podrazumijeva evoluciju u korištenju i namjeni kulturnog dobra sukladno širim društvenim i ekonomskim okolnostima. To se odražava i u UNESCO-vim principima upravljanja kulturnim dobrom, a odnose se na zaštitu univerzalnih vrijednosti zbog kojeg je lokalitet upisan na listu, korištenje koje će pronaći optimalnu ravnotežu između zaštite i prilagodbe suvremenom kontekstu te planiranje zasnovano na participaciji svih dionika.

¹⁵ UNESCO (2013) Manual for world heritage.

¹⁶ The Venetian Works of Defence between 15th and 17th centuries: Management plan.

Tablica 5.1.1. Principi upravljanja svjetskom kulturnom baštinom

ZAŠTITA	<ul style="list-style-type: none"> • Sanacija i revitalizacija svjetskog kulturnog dobra mora osigurati da se njegove iznimne univerzalne vrijednosti zbog kojih je postalo dio svjetske kulturne baštine održavaju i unapređuju. • Pristup očuvanju i upravljanju svjetskom kulturnom dobru treba biti multidisciplinarni i zasnovan na vrijednostima koje im pripisuju svi akteri
ODRŽIVO KORIŠTENJE	<ul style="list-style-type: none"> • Zaštita svjetske kulturne baštine mora se promatrati u širem društvenom kontekstu te uvažiti razvojne aktivnosti i društvene promjene te pitanja važna za društvenu zajednicu što nalaze suradnju sa svim akterima i dionicima. • Svjetska kulturna baština i njezino očuvanje ima važnu ulogu u održivom razvoju i stoga treba dati doprinos ekonomskoj, društvenoj i ekološkoj dimenziji tog razvoja.
PARTICIPATIVNO UPRAVLJANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Kulturna baština egzistira u povijesnom okruženju koje se neprekidno mijenja i njezino korištenje, uz uvjet očuvanja univerzalne vrijednosti, mora uzeti u obzir interes lokalnog stanovništva • Svjetska kulturna baština zajedničko je dobro društvene zajednice te se stoga upravljanje mora biti inkluzivno i participativno.

Vodeći se postulatima participativnosti i inkluzivnosti, set principa za upravljanje tvrđavom Sv. Nikole i njezinom kontaktnom zonom, proizašao iz konzultacija s ključnim dionicima, procesom strukturiranim tako da se dobije odgovor na tri ključna elementa upravljačkog procesa, prikazan je u tablici 5.1.1.

- razlozi zbog koji se tvrđava revitalizira i ulaže u njezinu obnovu
- načinom na koji bi se trebalo upravljati procesom sanacije i revitalizacije – organizacijski i financijski
- krajnji rezultati koji bi bili rezultat upravljanja.

Tablica 5.1.1: Principi upravljanja temeljem stavova dionika

<p>CILJEVI</p>	<p>Sačuvati za buduće generacije jer je ona most između prošlosti i budućnosti, i svjedok prošlosti Šibenika i njegove povijesne uloge važnog središta hrvatske obale Jadrana, sastavni je dio obnovljene fortifikacijske baštine Šibenika te ujedno i svjetsko kulturno dobro čime se stanovnici Šibenika ponose.</p> <p>Za kulturni, društveni i ekonomski boljitak Šibenika – kroz interpretaciju doprinijeti boljem razumijevanju povijesti grada, kroz zaštitu i prezentaciju podići razinu građanskog ponosa i oplemeniti prostor za život, a putem njezine turističke (posjetiteljske) funkcije osigurati ekonomski boljitak stanovnicima.</p>
<p>NAČINI</p>	<p>Sačuvati izvornost i minimalno je obnavljati i prilagođavati jer je sama po sebi kompletna i funkcionalna.</p> <p>Upravljanje tvrđavom tako da je ona u što većoj mjeri financijski samo-održiva. Samo-održivost osigurati kroz prihode od posjećivanja, a atraktivnost za posjetitelje kreativnim, inovativnim i raznovrsnim sadržajima.</p> <p>Primijeniti inovativna, kreativna rješenja u interpretaciji kao oglednom primjeru revitalizacije svjetskog kulturnog dobra.</p> <p>Upravljanje prepustiti javnoj ustanovi, ali osigurati participaciju dionika</p>
<p>REZULTATI</p>	<p>Monumentalnost, jedinstvenost, stručnost i kvaliteta istraživanja, sanacije i revitalizacije tvrđave vidljiva i svima jasna</p> <p>Jedinstven prostor s koncentracijom informativnih, zabavnih i ugostiteljskih sadržaja u uvali Minerska (kanalu sv. Ante) koji služi kao centralni prijemni punkt za posjet tvrđavi, ali i ostalim vrijednim kulturnim i prirodnim atrakcijama u kanalu sv. Ante</p>

5.2. Vizija

Vizija predstavlja okvir za definiranje ključnih strateških ciljeva i prioriteta održivog upravljanja tvrđavom Sv. Nikole i kontaktnom zonom. Vizija je slika relativno daleke budućnosti. UNESCO preporučuje da se u procesu osmišljavanja planova upravljanja vizija definira za dugoročno razdoblje od dvadeset do trideset godina. Iako UNESCO smatra da viziju mogu zamijeniti vodeći principi, vizija kao kratka izjava o poželjnoj budućnosti je slikovitija te, time, dojmljivija i pamtljiva svim dionicima.

Naime, za realizaciju plana upravljanja kratkoročno, odnosno ostvarivanja vizije dugoročno, potrebno je da svi dionici djeluju koordinirano i u smjeru realizacije postavljenih ciljeva. U tom smislu vizija je učinkovito sredstvo za okupljanje svih dionika oko zajedničkog cilja – zaštite i revitalizacije tvrđave Sv. Nikole i kontaktne zone. Temelji se na principima zaštite integriteta svjetskog kulturnog dobra i aspiracijama dionika, te slijedi odrednice vizije cijelog

transnacionalnog kulturnog dobra kao mjesta susreta, turističkog odredišta kulturnog turizma, prostor dijaloga i simbol „destinacije mira i kulture“¹⁷.

Tvrđava sv. Nikole svjetski je poznata po impresivnoj fortifikacijskoj arhitekturi i lokaciji u jedinstvenom prirodnom okruženju u kojem se isprepliće prirodna i kulturna baština. Zajednički cilj zaštite i korištenja je održavati je autentičnom, upravljati po principima održivosti, za dobrobit građana, posjetitelja i budućih generacija.

5.3. Prostorno-programski razvojni koncept

Realizacija ove vizije je kompleksna jer podrazumijeva ne samo uređenje tvrđave i njezino stavljanje u funkciju, već i uređenje sadržaja u njejoj kontaktnoj zoni koja obuhvaća obje strane kanala sv. Ante. Iako je riječ o prostoru zaštićenom zbog svojih prirodnih vrijednosti, on je oduvijek bio u funkciji obrane Šibenika i, stoga je ovaj prostor povijesno i funkcionalno vezan s tvrđavom sv. Nikole.

Realizacija vizije podrazumijeva transformaciju sadržaja čitave kontaktne zone, prvenstveno u uvali Minerska koja bi trebala postati centralni receptivni punkt tvrđave i čitavog zaštićenog područja, potom vojarne Paninkovac te drugoj strani kanala. Time bi se cijeli prostor otvorio javnoj namjeni te bi u potpunosti zaživio ideal integracije tvrđave s društvenim, kulturnim i gospodarskim životom Šibenika.

Prostorno-programski gledano, po realizaciji vizije, mogli bi govoriti o kompleksu Tvrđave sv. Nikole realiziranom u narednih dvadeset godina. Pod kompleksom podrazumijevamo tri prostorne cjeline koje se naslanjaju jedna na drugu:

- A. tvrđava s morskim i kopnenim ulazom
- B. južna strana kanala sv. Ante (Minerska i Paninkovac) – centralna recepcija cijelog područja gdje su koncentrirane sve aktivnosti i sadržaji potrebni za korištenje tvrđave i kontaktne-zone: posjetiteljski centar, pristaništa, pristupna cesta i parkiralište te prenamijenjeni objekti vojarne (izložbeni prostori, ugostiteljski sadržaji, prezentacijsko-prodajni i istraživačko-prezentacijski sklop)
- C. ostali zaštićeni prostor obje strane kanala sv. Ante sa šetnicama i popratnim sadržajem.

¹⁷ Plan upravljanja „Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća“ – vizija u engleskom izvorniku „The serial site as a meeting place, a tourist destination of great cultural interest, a land of dialogue and a modern symbol of „Destination of Peace and Culture“ (str. 8).

Izuzetno je važno naglasiti da se je predložena transformacija kanala sv. Ante vodila principima zaštite krajobraznih vrijednosti što podrazumijeva samo one sadržaje koji prostor aktiviraju bez izmjene krajobraznih vrijednosti, uključujući recikliranje postojećeg građevinskog fonda i primjerenu programsku transformaciju kroz nove namjene prikladne zaštićenom prirodnom području i njegovom kulturnom supstratu.

Realizacija ovog programa izuzetno je važna za održivo korištenje tvrđave sv. Nikole – posebice njezine integracije u urbano tkivo grada Šibenika kako bi ona predstavljala društvenu, kulturnu i ekonomsku vrijednost građanima – s obzirom na to da je sama tvrđava takva da ograničava raspon aktivnosti koje se u njoj mogu provoditi pa time i mogućnost njezine financijske samoodrživosti, a sve izvan prostora tvrđave već pripada kontaktnoj-zoni.

U kontekstu ovog plana sagledava se razdoblje od deset godina. Rezultati u smislu režima posjete i popratnih sadržaja koji se očekuju nakon deset godina su:

- obnovljena tvrđava
- osiguran pristup tvrđavi s kopnene i morske strane
- uređeni info-punkt na otočiću Školjić
- održavan i unaprijeđen posjetiteljski centar i uređena pristaništa u Minerskoj
- uređena pristupna cesta i parkiralište
- vojarna Paninkovac stavljena u funkciju javne namjene s mogućnosti uspostave morskog ulaza
- uređene šetnice s popratnim turističko ugostiteljskim sadržajima na drugoj strani kanala sv. Ante.

Ti bi se rezultati trebali ostvariti etapno, s obzirom na raspoloživa sredstva i kadrove, te uzimajući u obzir činjenicu da će, zbog opsega radova na obnovi tvrđave ona povremeno biti zatvorena za posjetitelje. Prostorno-programski koncept prikazan je u tablici 5.3.1.

Tablica 5.3.1: Prostorno-programska organizacija tvrđave i kontakt zone po etapama

ETAPA	OPIS
Prva	<p>Kontinuirano praćenje stanja tvrđave i provedba restauratorskih radova u svim etapama provedbe.</p> <p>Prostor za informaciju i prodaju ulaznica nalazi se na rivi u centru Šibenika. Slabo vidljiv u nizu ugostiteljskih objekata .</p> <p>Ulaz u tvrđavu je isključivo morskim putem brodom u organizaciji JU.</p>

Brod se nalazi u gradskoj luci (50 metara od informacijskog centra), kapaciteta 94 putnika. Na brodu je sanitarni čvor. Brod polazi svaka dva do tri sata, odnosno dva do četiri puta dnevno u sezoni.

Na brodu je domaćin/ica JU u ulozi pratitelja, informatora i interpretatora. Posjetitelji dobivaju tablet s informacijama na osam jezika (hrvatski, engleski, talijanski, francuski, njemački, mađarski, poljski i češki) i upute za korištenje.

Po dolasku u tvrđavu posjetitelji mogu birati žele li samostalan ili vođeni obilazak.

Na tvrđavi je saniran dio vanjskog plašta neposredno iznad ulaza (zbog estetskog dojma i sigurnosnih razloga).

Promocija je uglavnom lokalnog i regionalnog karaktera, usmjerena na one koji već borave u široj regiji. Prihodi od posjećivanja su niski s obzirom na ograničen kapacitet broda i vožnji u danu.

U uvali Minerska uređen je i održavan Centar za posjetitelje.

Ulaz u tvrđavu i nadalje je isključivo morskim putem, brodom u organizaciji JU.

S obzirom na to da je u uvali Minerska otvoren Centar za posjetitelje, ukrcaj na brod omogućen je na dva mjesta:

- iz gradske luke kao i u prethodnoj etapi
- iz uvale Minerska za one koji su do uvale došli kopnenim putem

Druga

Brod polazi iz gradske luke svaka dva i pol sata te na putu do tvrđave pristaje i ukrcava posjetitelje u Minerskoj.

Sukladno, informacije i ulaznice posjetitelji mogu dobiti i nadalje na rivi u centru Šibenika kao i u Centru za posjetitelje u Minerskoj.

Promocija je i dalje uglavnom lokalnog i regionalnog karaktera, usmjerena na one koji već borave u široj regiji. Prihodi od posjećivanja su i dalje niski s obzirom na to da se do tvrđave dolazi uglavnom brodom u organizaciji JU.

Treća

Na tvrđavi se provode radovi sanacije, obnove, opremanja, rekonstrukcije pasarele te se uređuje kopneni prilaz tvrđavi. Radovi se provode sukcesivno. Ovisno o radovima koji se izvode, posjet tvrđavi je povremeno ograničen ili onemogućen.

	<p>U gradu je i dalje otvoren prostor za informacije. U uvali Minerska radi centar za posjetitelje i ugostiteljski objekt.</p> <p>Na Školjiću je uređen info-punkt.</p> <p>Kada je tvrđava zatvorena zbog radova na obnovi, posjetiteljima je na raspolaganju:</p> <ul style="list-style-type: none">• Centar za posjetitelje i ugostiteljski objekt u Minerskoj• Info-punkt na Školjiću• Obilazak brodom JU oko tvrđave s prilagođenom interpretacijom <p>Prihodi od prodaje ulaznica su u ovome trenutku iznimno skromni, a promotivne aktivnosti usmjerene su uglavnom na održavanje tvrđave u svijesti potencijalnih posjetitelja. Pred kraj ovog razdoblja, minimalno šest mjeseci prije predviđenog potpunog otvaranja tvrđave, intenziviraju se promotivne aktivnosti.</p>
Četvrta	<p>Tvrđava je restaurirana. Na ulaznoj etaži je recepcija i sanitarni čvor. Postavljena je signalizacija i interpretacija, kao i sve potrebne instalacije, tako da se tamo mogu organizirati razna događanja.</p> <p>Tvrđavi se sada može prići morskim i kopnenim putem.</p> <p>U Minerskoj su uređena pristaništa.</p> <p>Posjete su strogo kontrolirane jer zbog sigurnosnih razloga u njoj može istovremeno biti u zatvorenom najviše 200 osoba, odnosno 500 na otvorenom dijelu (terasi).</p> <p>Sustav kretanja posjetitelja je sljedeći:</p> <ul style="list-style-type: none">• Glavno ishodište za posjećivanje je grad Šibenik i uvala Minerska• Od centra za posjetitelje do tvrđave vodi staza preko Školjića te pasarela ili brod JU koji polazi prema tvrđavi prema plovidbenom redu. <p>U gradu je i dalje prostor za informaciju i prodaju ulaznica.</p> <p>Zbog toga što ulaz u tvrđavu više ne ovisi o kapacitetu broda, ostvaruje se znatno veći broj posjeta te se time povećavaju sredstva raspoloživa za daljnji razvoj infrastrukture.</p>
Peta	<p>U ovoj fazi proširuju se sadržaji u Minerskoj – otvara se gastro-prezentacijski centar, ostvaruju se preduvjeti za uređenje polivalentnih dvorana u hangarima s izložbom o tvrđavi, pomorskoj i vojnoj povijesti.</p>

Također se proširuje pristupna cesta i ostvaruju preduvjeti za gradnju parkirališta i uspostavu unutrašnjeg prometa u kontaktnoj zoni (relacija parkiralište – uvala Minerska, uvala Minerska – Školjić), a posjetiteljima se nudi raspon programa i sadržaja u čitavoj kontaktnoj zoni uključujući drugu stranu kanala sv. Ante.

Tvrđava s kontaktnom zonom funkcionira kao dobro organizirana atrakcija za posjetitelje i popularna lokacija za organizaciju posebnih događanja.

5.4. Strateški ciljevi

Za realizaciju vizije definirani su ciljevi i aktivnosti koje je potrebno realizirati u desetogodišnjem razdoblju.

Definiranje ciljeva i aktivnosti temelji se na:

- ključnim principima i viziji koji odražavaju stavove i aspiracije dionika
- rezultatima provedenih analiza postojećeg stanja sintetiziranih SWOT matricom
- uvažavanju plana upravljanja transnacionalnim serijskim dobrom „Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća“
- poštivanju ustroja strateškog i operativnog planiranja JU Priroda, koji nalaže da se upravljanje tvrđavom sv. Nikole i kontaktnom zonom definira kao jedan od općih strateških ciljeva JU, unutar kojeg se razrađuju specifični ciljevi i aktivnosti.

Sukladno tome glavni strateški (opći) cilj je

Održivo upravljanje tvrđavom sv. Nikole i njenom kontaktnom zonom.

U viziji je utjelovljeno održivo upravljanje. To znači da se tvrđava održava tako da se očuvaju i unapređuju njezine izvorne kulturne vrijednosti kao i kulturne i prirodne vrijednosti u kontaktnoj zoni. Građevinski fond u kontaktnoj zoni se obnavlja i stavlja u funkciju interpretacije tvrđave te kulturnih i prirodnih vrijednosti ovog zaštićenog područja čime se povećava vrijednost tvrđave kako u smislu njezine zaštite, tako i u smislu vrijednosti koje donosi posjetiteljima i građanima Šibenika. Odgovarajućom prezentacijom omogućuje se širokom skupu posjetitelja stjecanje novih znanja o vrijednostima Značajnog krajobraza Kanal - Luka, o povijesti Šibenika, njegovoj obrambenoj funkciji, ali i općenito o povijesti fortifikacija te širem društvenom, kulturnom i ekonomskom kontekstu u kojem je tvrđava, njezina kontaktna zona, grad i cijela regija opstajala kroz stoljeća i prilagođavala se novim uvjetima. Na taj se način povećava njihov kulturni kapital te, posredno, doprinosi kvaliteti života. Uvođenjem kompatibilnih gastronomskih, kulturnih,

kreativnih i rekreacijskih sadržaja otvara se prostor za poduzetničke aktivnosti te se stvara atrakcija koja bogati turističku ponudu grada. Time se ostvaruju pozitivni ekonomski učinci.

Da bi se to postiglo, a s obzirom na to da se počinje gotovo od nule u smislu obnove tvrđave te aktiviranja sadržaja u kontaktnoj zoni, za ostvarivanje ovog općeg cilja prioriteta su sljedeći:

- stvoriti odgovarajuće organizacijske i financijske pretpostavke za održivo upravljanje
- zaštititi i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave kao svjetskog kulturnog dobra integralnim upravljanjem kulturnom i prirodnom baštinom
- povećati njezinu vrijednosti razvojem odgovarajućih sadržaja u kontaktnoj zoni te sačuvati izvornost krajobraza kontakt zone zabranom nove gradnje
- osigurati njezino održivo korištenje osiguranjem pozitivnog ekonomskog, kulturnog i društvenog utjecaja
- povećati odnosno unaprijediti znanje o tvrđavi kao osnovne pretpostavke za njezinu trajnu zaštitu
- unaprijediti veze i suradnju između kulturnih dobara uključenih u mrežu obrambenih sustava Republike Venecije 16. i 17. stoljeća, kao i UNESCO lokaliteta u Šibeniku i Hrvatskoj u cjelini.

5.5. Specifični ciljevi

Iz prethodno definiranih prioriteta, proizlazi šest međusobno povezanih specifičnih ciljeva koji su, istovremeno, ambiciozni u smislu ubrzanja aktivnosti na uređenju tvrđave i stvaranju uvjeta za njezino održivo korištenje, i ostvarivi u okviru postojećih i predvidljivih materijalnih, financijskih i ljudskih resursa. Za svaki cilj definiran je skup projekata, odnosno aktivnosti, koje je potrebno poduzeti za njihovu realizaciju. Potom se detaljni opis aktivnosti i projekata prikazuje u sljedećem poglavlju.

Specifični cilj 1:

Učinkovito upravljati svjetskim kulturnim dobrom

Od prvih aktivnosti konzervatora 1970-tih godina, tvrđava je sanirana primjenjujući najsuvremenije principe i znanja u istraživanju, zaštiti i sanaciji. Rezultat toga je da su njezine ključne vrijednosti očuvane i da je upravo zbog toga upisana na listu svjetske kulturne baštine u sklopu transnacionalnog serijskog kulturnog dobra. Na temelju dosadašnjih postignuća, upravljanje tvrđavom već danas je, a to je u budućnosti potrebno afirmirati i održavati u svjetskim okvirima, ogledan primjer upravljanja ovako jedinstvenim kulturnim dobrom u međunarodnim razmjerima.

Dosadašnja organizacija upravljanja dala je odlične rezultate, ali za daljnji razvoj slijedom okvira postavljenog ovim planom upravljanja, potrebno je osigurati organizacijske preduvjete. To podrazumijeva tim zaposlenih na puno radno vrijeme koji će biti zaduženi za implementaciju plana upravljanja i stabilne izvore financiranja. Naime, obnova tvrđave kao i popratni sadržaji u Minerskoj, o kojima u velikoj mjeri ovisi adekvatno korištenje tvrđave, iziskuje odgovarajuće ljudske i financijske resurse, kojima trenutno JU Priroda ne raspolaže.

Također, uspješno upravljanje tvrđavom ovisi o suradnji s cijelim spektrom dionika, i ta je suradnja već djelomično formalizirana 2019. godine ugovorima o zajedničkoj promociji i prodaji ulaznica s JU Tvrđava kulture Šibenik, NP Krka i NP Kornati MC Fausta Vrančića i Kninskom tvrđavom, te TZ grada Šibenika. Međutim, za realizaciju niza aktivnosti – od rješavanja pristaništa u Minerskoj preko pristupne ceste do pomorskog i kopnenog prometnog sustava, potrebno je provesti konkretne aktivnosti koje bi trebale biti definirane posebnim ugovorima o suradnji.

Dakle, da bi se tvrđavom uspješno upravljalo potrebno je:

- zaposliti profesionalce za zaštitu kulturne baštine
- stvoriti okvir za formalnu suradnju s dionicima, posebno u fazi aktiviranja sadržaja u uvali Minerska, te
- identificirati izvore financiranja.

Specifični cilj 2:

Zaštiti i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave

Provedenim konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima utvrđene su faze razvoja tvrđave sv. Nikole u Šibeniku i kao najvažnija valorizirana je njezina najstarija faza, iz sredine 16. stoljeća. Prijedlog radova na obnovi tvrđave sv. Nikole temelji se na valorizaciji svih utvrđenih faza gradnje i preoblikovanja tvrđave, od vremena njezine izgradnje sredinom 16. stoljeća pa sve do konzervatorskih zahvata krajem 20. i početkom 21. stoljeća, te rezultata provedenih ispitivanja materijala i dokumentacije njegovog stanja.

Potrebno je napomenuti kako je za prezentaciju ove građevine nužno poznavanje i poštivanje oblika, izgleda i svojstava izvornih materijala. Kroz cijelu svoju povijest tvrđava je zadržala izvornu, fortifikacijsku ulogu što je svakako doprinijelo i njezinom očuvanju, a naknadne izmjene nisu u većoj mjeri utjecale na oblikovne ili estetske karakteristike. Također, vrlo je važna činjenica da i očuvani prirodni pejzaž, kao i neizgrađenost kanala sv. Ante, doprinose izvornoj ambijentalnosti cjeline. Od 2017. godine tvrđava je uvrštena na UNESCO-v popis svjetske baštine.

Upravo ovi aspekti zaštite determiniraju krajnje obazrivo postupanje u smislu projektiranog zahvata na način da se ni u kom slučaju ne naruši integritet kulturnog dobra. Projektom

rekonstrukcije i sanacije obuhvaćeno je cjelovito unutarnje i vanjsko uređenje prostora tvrđave sv. Nikole kako bi se što adekvatnije valorizirao čitav prostor uz primjenu novih tehnologija u interpretaciji kulturne baštine. Projektom su predviđeni radovi koji uključuju elemente sanacije, restauracije, konzervacije i rekonstrukcije. Temeljno načelo kod rekonstrukcije je neupitna reverzibilnost predloženog zahvata, odnosno nove strukture, kao i otklanjanje bilo kakve mogućnosti perforiranja izvorne strukture zidnog plašta tvrđave, a uz nužno osiguranje svih bitnih zahtjeva budućeg planiranog modaliteta korištenja tvrđave. Suvremenim oblikovanjem, ali ujedno i interpretacijom postojeće strukture, uznastojalo se omogućiti kreiranje dodatnog elementa koji pridonosi spomeničkoj vrijednosti tvrđave, tim više što se na taj način minimalno intervenira u strukturu građevine. Stoga, potrebno je, temeljem pripremljene projektne dokumentacije:

- provesti radove zaštite, sanacije i rekonstrukcije
- opremiti tvrđavu potrebnim instalacijama, signalizacijom i interpretativnim sadržajima
- osigurati kopneni ulaz
- izraditi plansku dokumentaciju za procjenu i upravljanje rizicima za dugoročno očuvanje tvrđave.

Specifični cilj 3:

Povećati vrijednost tvrđave razvojem odgovarajućih sadržaja u kontaktnoj zoni i boljom integracijom s prirodnim vrijednostima Značajnog krajobraza Kanal - Luka

Sama tvrđava ograničava mogućnosti uvođenja novih sadržaja ili dugotrajnijeg boravka u tvrđavi. To posljedično limitira mogućnosti kako za ispunjavanje njezine obrazovne funkcije, tako i za postizanje znatnijeg ekonomskog, društvenog ili kulturnog utjecaja, što je jedan od glavnih principa upravljanja svjetskim kulturnim dobrom. Njezina vrijednost, u tom smislu, povećava se aktiviranjem raspoloživog prostora, infrastrukture i građevinskog fonda bivše vojarne u uvali Minerska, vojarne Paninkovac i zaštićenom području obje strane kanala sv. Ante (kontaktna zona).

Slijedom razvojnog koncepta predloženog ovim planom, u uvali Minerska razvili bi se dodatni sadržaji za interpretaciju tvrđave u širem povijesnom i društvenom kontekstu, osigurali bi se prostori za kulturne, društvene i gospodarske aktivnosti, a stavljanjem u funkciju javne namjene vojarne Paninkovac i ostatka kontaktne zone povećala bi se vrijednost posjete kroz širu paletu sadržaja, aktivnosti i usluga te bi se povećali kapaciteti za prihvata posjetitelja.

Konkretno, potrebno je:

- u uvali Minerska održavati Centar za posjetitelje s popratnim ugostiteljskim sadržajima, urediti pristaništa za brodove s kojeg bi se posjetitelji prevozili do morskog ulaza u tvrđavu
- na otoku Školjiću urediti info-punkt sa suvenirnicom, sanitarnim čvorom i ugostiteljskim objektom, osobito za posjetitelje koji dolaze kopnom preko šetnice uz kanal sv. Ante i pješačkih mostova (koji spajaju Školjić i Ljuljevac s kopnom) pristupaju tvrđavi
- uvesti dodatne sadržaje u objekte u Minerskoj
- vojarnu Paninkovac staviti u funkciju javne namjene
- urediti šetnicu s popratnim ugostiteljsko turističkim sadržajem na drugoj strani kanala.

Specifični cilj 4:

Osigurati održivo korištenje tvrđave i njezinu integraciju u ekonomski, društveni i kulturni život lokalne zajednice

Tvrđava sv. Nikole specifična je po tome što, uslijed povijesnih datosti, niti ona sama, niti njezina kontaktna zona, nije integrirana u gradsko tkivo. Iako ona može autonomno funkcionirati kao spomenik kulture i atrakcija za posjetitelje, takav model razvoja niti je u duhu principa upravljanja svjetskim kulturnim dobrima, niti bi donio koristi široj društvenoj zajednici. Stoga je neophodno osmisliti mjere i aktivnosti kojima će se podržati proces lokalnog razvoja kako bi se povećala mogućnost njegova korištenja s posljedičnim ekonomskim koristima za širu društvenu zajednicu.

U tom smislu osmišljen je skup aktivnosti za njezinu fizičku, ekonomsku i kulturno/društvenu integraciju u gradsko urbano tkivo:

- unaprijediti smeđu signalizaciju
- izraditi plan kopnenog pristupa kontaktnoj zoni
- izraditi studiju pomorskog prometa u kanalu
- izraditi i implementirati plan promocije tvrđave
- unaprijediti kopneni pristup tvrđavi – istražiti mogućnost javnog / eko prijevoza – prijevoza kao turističke atrakcije
- revidirati godišnji program događanja grada Šibenika i utvrditi gdje tvrđava može dati dodatnu vrijednost / početi tvrđavu pozicionirati kao lokaciju za buduća događanja
- integrirati posjet tvrđavi u obilazak grada Šibenika – pristupna cesta, parkiralište.

Specifični cilj 5:

Povećati /unaprijediti znanje o tvrđavi i njezinim vrijednostima

Iako je tvrđava prepoznatljiv simbol Šibenika, činjenica da je sve do unazad zadnja dva desetljeća, zajedno s južnom stranom kanala sv. Ante, kao dijela vojnog teritorija, bila nedostupna građanima i posjetiteljima pa se u mentalnoj se slici grada ovaj prostor percipirao kao zabranjen.

Potom je tvrđava bila zapuštena i kopnom teško dostupna. Posjećivanje je bilo nekontrolirano te, i za one malobrojne, dojam je ostavljala svojom impozantnošću, a vrhunac posjete bilo je uživanje u vidiku koji se s nje pružao.

Konzervatorski radovi koji su provedeni nisu popularizirani širokoj publici, tako da je njezina stvarna vrijednost uglavnom nepoznata ne samo široj, već i stručnoj javnosti.

Prijeko je potrebno stoga osvijestiti univerzalne vrijednosti tvrđave svim dionicima kako bi tvrđava zadovoljila dva osnovna poslanja zaštićenog kulturnog dobra:

- očuvanje za buduće generacije i
- edukacija postojećih generacija.

U tom smislu, potrebno je stečeno znanje i postojeće izvore znanja identificirati, sistematizirati i staviti ih na korištenje stručnoj javnosti, kroz interpretaciju (realnu i virtualnu) prilagođenu raznim skupinama te povećati znanja o tvrđavi i njezinoj kulturnoj vrijednosti općoj javnost.

- kontinuirano razvijati novu i unapređivati postojeću interpretaciju
- dokumentirati radove obnove
- uspostaviti i voditi repozitorij izvora, građe, istraživanja, konzervatorskih studija za znanstvenu i stručnu javnost
- razviti programe edukacije s obrazovnim institucijama
- organizirati izložbu o vrijednostima i značaju tvrđave (putujuću / virtualnu), njezinoj zaštiti, revitalizaciji.

Specifični cilj 6:

Unaprijediti veze i suradnju između kulturnih dobara uključenih u mrežu obrambenih sustava Republike Venecije 16. i 17. stoljeća, kao i UNESCO lokaliteta u Šibeniku i Hrvatskoj u cjelini

Tvrđava sv. Nikole u Šibeniku uvrštena je na UNESCO-ov popis svjetske baštine kao dio cjeline "Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća" zajedno sa slijedećim komponentama: u Italiji utvrđeni grad Bergamo, utvrđeni grad Peschiera del Garda i grad-tvrđava Palmanova; u Hrvatskoj obrambeni sustav grada Zadra te u Crnoj Gori grad Kotor.

Upisano dobro "Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća" predstavlja organizaciju, oblikovanje, adaptaciju i provedbu inovativnog „*alla moderna*“ modela vojne arhitekture čija je svrha bila obrana trgovačkih putova i luka na Jadranu i istočnom Mediteranu. Nakon promjena uvjetovanih uvođenjem upotrebe vatrenoga oružja, elementi „*alla moderna*“ sustava na izuzetan način pokazuju njegove tehničke i logističke sposobnosti, moderne borbene strategije i nove arhitektonske zahtjeve. Navedenih šest komponenti predloženog transnacionalnog serijskog

kulturnog dobra venecijanskih sustava obrane sadrže attribute izvanredne univerzalne vrijednosti, uključujući njihovu tipološku raznolikost, vizualni integritet i stanje očuvanosti.

Za potrebe upravljanja serijskim dobrom osnovano je koordinacijsko tijelo (Međunarodni koordinacijski odbor transnacionalnog kulturnog dobra pod zaštitom UNESCO-a), te definirane zajedničke aktivnosti koje uključuju: edukativne itinerere za djecu školske dobi; mrežnu stranicu transnacionalnog serijskog dobra; putujuću izložbu o mapiranju i dokumentaciji baštine; integrirani zajednički plan održivog upravljanja turizmom; tehničke radionice o planiranju zaštite kulturne baštine te trening za gastronomsku struku o venecijanskoj gastronomiji i gastronomskoj baštini. U okviru ovog cilja potrebno je:

- aktivno sudjelovati u radu koordinacijskog tijela
- povećati vidljivost tvrđave u prezentaciji, komunikaciji i predstavljanju serijskog kulturnog dobra
- identificirati mogućnosti suradnje i razmjene znanja i ideja sa Šibenskom biskupijom koja upravlja katedralom sv. Jakova
- identificirati mogućnosti suradnje i razmjene znanja i ideja sa ostalim kulturnim dobrima Hrvatske na listi zaštićene svjetske baštine.

5.6. Aktivnosti i projekti sa specifičnim poljima intervencije

Za realizaciju strateškog cilja, odnosno šest prethodno definiranih specifičnih ciljeva identificirane su konkretne aktivnosti (projekti) koje je potrebno realizirati, kako bi se u što kraćem vremenu i sa što racionalnim ulaganjima obnovila tvrđava, uvela infrastruktura i uspostavili sadržaji u kontaktnoj zoni te se cijeli kompleks uvezao u ekonomski, društveni i kulturni život grada Šibenika i županije, slijedom prostorno-programskog razvojnog koncepta.

Kao što to ilustrira slika 5.6.1., definirano je šest specifičnih ciljeva s dvadeset devet aktivnosti koje će, u kombinaciji, doprinijeti glavnom, općem cilju, a to je održivo upravljanje tvrđavom i pripadajućim joj sadržajima u kontaktnoj zoni. Sukladno viziji i principima intervencije tri su ključna pokretača i niti vodilje predviđenih aktivnosti:

- zaštita što se prvenstveno osigurava kroz obnovu tvrđave uz uvjet osiguranja ljudskih i financijskih resursa,
- odgovorno korištenje što znači odgovornost kako za tvrđavu tako i za kontaktnu zonu, ali istovremeno i
- odgovornost prema lokalnoj zajednici koja očekuje da se tvrđava očuva za buduće generacije, ali i da od nje koristi imaju i građani Šibenika – ekonomske, društvene i

kulturne. To se postiže kroz aktivnosti edukacije, suradnje i podizanja vidljivosti tvrđave u međunarodnim okvirima.

Svaka aktivnost posebno je opisana, uključujući prioritete, nositelja aktivnosti, dionike i vrijeme provedbe. Prioriteti su definirani na sljedeći način:

- kratkoročni – obuhvaćaju vrijeme do uređenja tvrđave s kopnenim ulazom (prva, druga i treća etapa definirana prostorno-programskim konceptom u poglavlju 5.3)
- srednjoročni – obuhvaćaju trogodišnje razdoblje nakon obnove tvrđave (četvrta etapa)
- dugoročni – obuhvaćaju proširenje sadržaja u kontaktnoj zoni (peta etapa).

Slika 5.6.1: Shematski prikaz ciljeva i aktivnosti

Opći cilj					
Održivo upravljanje tvrđavom sv. Nikole i njenom kontaktnom zonom					
Pokretači					
ZAŠTITITI		ODGOVORNO KORISTITI		ZA DOBROBIT DRUŠTVENE ZAJEDNICE	
Specifični ciljevi					
Organizacija	Zaštita tvrđave	Infrastruktura	Korištenje	Edukacija	Suradnja
AKTIVNOST 1.1. Kadrovsko osposobljavanje	AKTIVNOST 2.1. Sanacija, obnova i rekonstrukcija tvrđave	AKTIVNOST 3.1. Centar za posjetitelje	AKTIVNOST 4.1. Kopneni prometni sustav	AKTIVNOST 5.1. Intepretacija	AKTIVNOST 6.1. Međunarodni koordinacijski odbor
AKTIVNOST 1.2. Financiranje	AKTIVNOST 2.2. Opremanje tvrđave	AKTIVNOST 3.2. Pristaništa u Minerskoj	AKTIVNOST 4.2. Smeđa signalizacija	AKTIVNOST 5.2. Dokumentacija	AKTIVNOST 6.2. Vidljivost tvrđave u mreži "Obrambenih sustava Venecije"
AKTIVNOST 1.3. Suradnja	AKTIVNOST 2.3. Kopneni pristup	AKTIVNOST 3.3. Info-punkt na Školjiću	AKTIVNOST 4.3. Promocija	AKTIVNOST 5.3. Repozitorij	AKTIVNOST 6.3. UNESCO lokaliteti Šibenika
	AKTIVNOST 2.4. Održavanje	AKTIVNOST 3.5. Gastro-prezentacijski centar	AKTIVNOST 4.4. Program događanja	AKTIVNOST 5.4. Edukacija	AKTIVNOST 6.4. UNESCO lokaliteti Hrvatske
	AKTIVNOST 2.5. Izrada studije upravljanja rizicima	AKTIVNOST 3.5. Polivalentne dvorane	AKTIVNOST 4.5. Uključivanje građana	AKTIVNOST 5.5. Izložba	
		AKTIVNOST 3.6. Infrastruktura u kanalu	AKTIVNOST 4.6. Sustav pomorskog prometa		

S obzirom na to da tim procesima u većini slučajeva rukovodi JU Priroda, plan aktivnosti (projekata) slijedi ustaljen način planiranja i operativnog rada te ustanove, uključujući specifična područja intervencije:

- aktivno upravljanje
- zaštita
- infrastruktura
- korištenje
- edukacija
- suradnja

Aktivnosti za specifični cilj 1: Učinkovito upravljati svjetskim kulturnim dobrom

Obim poslova na obnovi tvrđave i infrastrukture u kontaktnoj zoni te, potom, ambiciozan program održivog korištenja, zahtjeva formalniju organizacijsku strukturu. Nadalje, djelatnost JU, pa tako i upravljanje tvrđavom do sada većim dijelom financira Šibensko-kninska županija. Kapitalno intenzivni projekti poput pripreme projektne dokumentacije za obnovu tvrđave (idejni, glavni i izvedbeni projekti) te uređenje centra za posjetitelje u uvali Minerska financirani su iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI), uz županijsko sufinanciranje. Međutim, sredstva za obnovu tvrđave kao i za aktiviranje sadržaja u kontaktnoj zoni, a potom za izgradnju pristupne infrastrukture nadilaze financijske mogućnosti županije. Stoga treba identificirati moguće izvore financiranja. JU Priroda postigla je zavidnu razinu suradnje s lokalnim, regionalnim i nacionalnim dionicima, te od 2019. godine na godišnjoj razini potpisuje ugovore o suradnji s NP Krka i Kornati, MC Fausta Vrančića i Kninskom tvrđavom, te Tvrđavom kulture i TZ Šibensko-kninske županije i TZ grada Šibenika, koji se odnose na aktivnosti promocije tvrđave sv. Nikole i distribuciju promotivnih materijala. Konačno, u nadolazećem razdoblju, JU Priroda morat će rješavati sasvim konkretna pitanja poput pristupne ceste do uvale Minerska i parkirališta, odgovarajuće prometne i smeđe signalizacije, javnog morskog i kopnenog prijevoza, ali i provoditi programe edukacije, interpretacije, znanstveno-istraživačke aktivnosti. Za sve te aktivnosti potrebna je suradnja s ključnim akterima.

U tom kontekstu, identificirane su tri aktivnosti za postizanje ovog cilja:

- 1.1. Kadrovsko osposobljavanje za implementaciju plana
- 1.2. Identificiranje i osiguranje izvora financiranja
- 1.3. Formalna suradnja s dionicima

Aktivnost	1.1. Kadrovsko osposobljavanje za implementaciju plana			
Specifični cilj	1. Učinkovito upravljati svjetskim kulturnim dobrom			
Specifično polje intervencije	Aktivno upravljanje			
Prioritet	Srednjoročni			
Opis aktivnosti	<p>U razdoblju obnove tvrđave i unapređenja posjetiteljskih sadržaja u uvali Minerska biti će potrebni stručnjaci nekoliko profila – projektni menadžer, arhitekt ili građevinski inženjer s iskustvom u radovima zaštite i obnove kulturne baštine za nadzor, stručnjak za marketing i koordinator službe za posjećivanje.</p> <p>S povećanjem kapaciteta za prihvata posjetitelja te ostalim planiranim aktivnostima na uređenju infrastrukture i ambicioznom programu istraživanja, dokumentiranja, suradnje, obrazovanja i diseminacije biti će potrebno kontinuirano povećavati broj djelatnika te osiguravati njihovo kontinuirano obrazovanje i usavršavanje.</p>			
Nositelj	JU Priroda			
Suradnici/dionici	n/a			
Provedba				
1. ETAPA	2. ETAPA	3. ETAPA	4. ETAPA	5. ETAPA

Aktivnost	1.2. Identificiranje i osiguranje izvora financiranja			
Specifični cilj	1. Učinkovito upravljati svjetskim kulturnim dobrom			
Specifično polje intervencije	Aktivno upravljanje			
Prioritet	Kratkoročni			
Opis aktivnosti	<p>Radovi na obnovi tvrđave kao i obnova objekata u uvali Minerska, ne mogu se u cjelini, osobito u kratkom vremenskom razdoblju koji bi bio idealan za dinamiku realizacije postavljenog koncepta, financirati iz županijskog proračuna te će JU zajedno sa županijskom upravom i nadalje aplicirati na financiranje iz Europskih strukturnih fondova i ostalih izvora financiranja. Manji dio sredstava osigurava Ministarstvo kulture i medija.</p> <p>Za osiguranje financijskih sredstava za zaštitu i obnovu potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktivno pratiti natječaje fondova EU fondova, prvenstveno ESI ali i svih ostalih dostupnih fondova • osigurati sufinanciranje EU projekata iz županijskog proračuna • aplicirati na nacionalne programe potpora Ministarstva kulture i medija, te ostalih ministarstava, poput Ministarstva turizma <p>Nakon uređenja tvrđave i svih popratnih sadržaja, te implementacije kvalitetne promotivne strategije, projekcije prihoda i rashoda pokazuju da bi JU mogla uprihoditi iznos dovoljan za tekuće održavanje tvrđave i komplementarnih sadržaja u kontaktnoj zoni.</p>			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Razvojna agencija Šibensko-kninske županije Šibensko-kninska županija			
Provedba				
1. ETAPA	2. ETAPA	3. ETAPA	4. ETAPA	5. ETAPA

Aktivnost	1.3. Formalna suradnja s dionicima			
Specifični cilj	1. Učinkovito upravljati svjetskim kulturnim dobrom			
Specifično polje intervencije	Aktivno upravljanje			
Prioritet	Srednjoročni			
Opis aktivnosti	<p>Suradnja danas postoji u neformalnom obliku uz podršku glavnih aktera/dionika. Stupanj integracije tvrđave sv. Nikole u život grada previše je važan- te je potrebno formirati jača partnerstva.</p> <p>S obzirom na stratešku važnost tvrđave bitno je definirati specifične aktivnosti za pojedine ključne partnere te detaljno razraditi daljnje korake djelovanja.</p>			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Tvrđava kulture, NP Krka i NP Kornati, udruge, obrazovne ustanove			
Provedba				
1. ETAPA	2. ETAPA	3. ETAPA	4. ETAPA	5. ETAPA

Aktivnosti za specifični cilj 2: Zaštiti i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave

Ovo podrazumijeva radove obnove tvrđave temeljem izrađene projektne dokumentacije. Zbog lakšeg praćenja dinamike realizacije, te se radove može podijeliti u četiri logične cjeline – prvo je potrebno izvesti kopneni prilaz, potom provesti sanaciju i konzervaciju te uvesti instalacije i na kraju opremiti interijer. Valja, pri tome, imati na umu da se ti radovi trebaju odvijati sukcesivno, i za vrijeme njihovog izvođenja tvrđava se po potrebi povremeno zatvara za posjećivanje. S obzirom na to da je izrađena sva potrebna dokumentacija, ovaj skup radova ovisi o pronalaženju financijskih sredstava, provođenje postupka javne nabave i nadzora nad radovima. Stoga su definirane sljedeće aktivnosti:

- 2.1. Izvođenje radova sanacije, obnove i rekonstrukcije
- 2.2. Opremanje tvrđave
- 2.3. Izgradnja kopnenog ulaza u tvrđavu
- 2.4. Kontinuirano održavanje i unapređenje
- 2.5. Procjena i upravljanje rizicima

Aktivnost	2.1. Izvođenje radova sanacije, obnove i rekonstrukcije			
Specifični cilj	2. Zaštiti i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave			
Specifično polje intervencije	Zaštita			
Prioritet	srednjoročni			
Opis aktivnosti	<p>U 2019. godini izrađena je sva potrebna dokumentacija za obnovu tvrđave i u 2022. godini ishodovana građevinska dozvola na temelju koje se treba provoditi ova aktivnosti. Radovi obuhvaćaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sanaciju temeljnih, zidnih i svodnih konstrukcija (građevinsko-obrtnički radovi) • Privremenu i trajnu zaštitu građevine od prodora morske i oborinske vode (građevinsko-obrtnički radovi) • Konzervatorsko-restauratorske radove obnove ulaznog portala i ostale kamene plastike • Izgradnja infrastrukture (građevinski i instalaterski radovi) <p>U suradnji s Razvojnjom agencijom ŠKŽ potrebno je pripremiti natječajnu dokumentaciju te implementirati projekt prema planu – objaviti javni natječaj, odabrati najboljeg ponuđača, sklopiti ugovore i osigurati nadzor nad provedbom.</p>			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija Konzervatorski odjel u Šibeniku Ponuditelj i izvođači radova i usluga prema natječajnoj dokumentaciji			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost		2.2. Opremanje tvrđave		
Specifični cilj	2. Zaštiti i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave			
Specifično polje intervencije	Zaštita			
Prioritet	Srednjoročni			
Opis aktivnosti	<p>U kompletu s provođenjem aktivnosti 2.1. provesti odgovarajuće instalacije sukladno projektnoj dokumentaciji – elektroenergetski priključak i mjerno mjesto, elektroenergetski razvod i mrežu svjetlo tehnike; DTK, telefonsku i informatičku mrežu te instalacije vodovoda i kanalizacije te hidrantske mreže.</p> <p>Također, prema projektnoj dokumentaciji opremiti tvrđavu odgovarajućom signalizacijom za usmjeravanje kretanja posjetitelja, te interpretacijskim pločama.</p> <p>Opremiti recepciju/info-pult na ulazu u tvrđavu, sanitarne čvorove i prostorije za osoblje.</p>			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija Konzervatorski odjel u Šibeniku Ponuditelj i izvođači radova i usluga prema natječajnoj dokumentaciji			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost		2.3. Izgradnja kopnenog ulaza u tvrđavu		
Specifični cilj	2. Zaštiti i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave			
Specifično polje intervencije	Zaštita			
Prioritet	srednjoročni			
Opis aktivnosti	<p>Pristup tvrđavi trenutno je samo s morske strane, što ograničava broj posjetitelja koji mogu istovremeno biti u tvrđavi (iz sigurnosnih razloga), te time i mogućnost njezine financijske samoodrživosti. Jednako važno, time se onemogućuje kopneni ulaz čime šetnica sve do tvrđave, kao i sadržaji na Školjiću, postaju „slijepa ulica“.</p> <p>Ova aktivnost podrazumijeva izgradnju mosta i kopnenog pristupa tvrđavi koji će se nadovezati na postojeću šetnicu i predviđene sadržaje na otočiću Školjiću.</p>			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija Konzervatorski odjel u Šibeniku Ponuditelj i izvođači radova i usluga prema natječajnoj dokumentaciji			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost		2.4. Kontinuirano održavanje i unapređenje		
Specifični cilj	2. Zaštiti i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave			
Specifično polje intervencije	Zaštita			
Prioritet	Dugoročni			
Opis aktivnosti	<p>Za održavanje tvrđave potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ispitivanje ugrađenih sustava i opreme sukladno programu osiguranja kontrole i kvalitete • kontinuirani monitoring mikroklimatskih uvjeta u tvrđavi • uklanjanje vegetacije i tretman biocidnim sredstvom • obnova ličenih premaza i hidrofobnih premaza • ostali radovi potrebni za osiguranje bitnih zahtjeva za građevinu 			

Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija Konzervatorski odjel u Šibeniku			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost	2.5. Procjena i upravljanje rizicima			
Specifični cilj	2. Zaštiti i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave			
Specifično polje intervencije	Zaštita			
Prioritet	Dugoročni			
Opis aktivnosti	Imajući u vidu rizike koje donose vremenske nepogode i klimatske promjene, potrebno je izraditi studije i plansku dokumentaciju za procjenu od rizika i upravljanje rizicima.			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija Konzervatorski odjel u Šibeniku			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnosti za specifični cilj 3: Povećati vrijednost tvrđave razvojem odgovarajućih sadržaja u kontaktnoj zoni kao i boljom integracijom s prirodnim vrijednostima ZK Kanal - Luka

Aktivnosti u sklopu ovog cilja odnose se na razvoj sadržaja u uvali Minerska, na otoku Školjiću, vojarni Paninkovac te na drugoj strani kanala, rekonstrukcijom i prenamjenom postojećih građevina. Uređenje sadržaja u Minerskoj pretpostavka je za masovnije posjećivanje tvrđave i ostalih znamenitosti u kanalu sv. Ante. Uvala Minerska tako postaje centralni prijemni punkt za obilazak tvrđave kao i ishodišna točka za obilazak kanala sv. Ante obalnom šetnicom. Ovdje posjetitelji dobivaju informacije, kupuju ulaznice, detaljnije se mogu upoznati s tvrđavom i njezinom povijesti čime se povećava njihovo znanje, zadovoljstvo posjetom te ostvaruje dulji boravak.

Konkretne aktivnosti su:

- 3.1. Održavanje centra za posjetitelje i unaprjeđenje programskih aktivnosti
- 3.2. Uređenje obalne linije i pristaništa
- 3.3. Uređenje info-punkta na Školjiću
- 3.4. Stvaranje preduvjeta za uspostavu gastro-prezentacijskog centra
- 3.5. Stvaranje preduvjeta za uređenje polivalentnih dvorana u hangarima s izložbom o tvrđavi, pomorskoj i vojnoj povijesti
- 3.6. Identificiranje optimalnog modela infrastrukturnog opremanja kontaktne zone

Aktivnost	3.1. Održavanje centra za posjetitelje i unaprjeđenje programskih aktivnosti			
Specifični cilj	3. Povećati vrijednost tvrđave razvojem sadržaja u kontaktnoj zoni			
Specifično polje intervencije	Infrastruktura			
Prioritet	Dugoročni			
Opis aktivnosti	<p>Uređeni posjetiteljski centar za uspješno funkcioniranje zahtijeva redovito održavanje kao i unaprjeđenje programskih aktivnosti s ciljem povećanja vrijednost područja i poboljšane ponude dodatnih sadržaja. Kontinuirano se povećava ponuda programa za različite skupine korisnika i posjetitelja.</p>			
				
	Izvor: Bašić i suradnici, 2016.		JU Priroda ŠKŽ, 2023	
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija Ponuditelj i izvođači radova i usluga prema natječajnoj dokumentaciji			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA
			-	

Aktivnost		3.2. Uređenje obalne linije i pristaništa		
Specifični cilj	3. Povećati vrijednost tvrđave razvojem sadržaja u kontaktnoj zoni			
Specifično polje intervencije	Infrastruktura			
Prioritet	Srednjoročni			
Opis aktivnosti	<p>Potrebno je osposobiti pristaništa za prihvat plovila te urediti čitavu obalnu liniju. Naime, glavno pristanište u uvali Minerska ne može se koristiti za vezivanje manjih plovila već samo za velika plovila, što ograničava morski pristup Minerskoj. Manje pristanište mora postojati kako za potrebe JU, za morsku komunikaciju između Minerske i tvrđave, kao i zbog toga da se omogući (u manjem, vrlo kontroliranom obujmu) pristup privatnim plovilima.</p> <p>Za realizaciju ove aktivnosti potrebno je dogovoriti s upravnim odjelima županije režim upravljanja s obzirom na to da se radi o pomorskom dobru, pripremiti projektnu dokumentaciju, identificirati izvore financiranja, pripremiti natječajnu dokumentaciju, ishoditi potrebne dozvole, provesti javnu nabavu te realizirati projekt.</p>			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost		3.3. Uređenje info-punkta na Školjiću		
Specifični cilj	3. Povećati vrijednost tvrđave razvojem sadržaja u kontaktnoj zoni			
Specifično polje intervencije	Infrastruktura			
Prioritet	Kratkoročni			
Opis aktivnosti	<p>Na otočiću Školjiću, preko kojeg vodi šetnica do kopnenog ulaza u tvrđavu (pasarele), rekonstruira se postojeći objekt i u njega se smješta sanitarni čvor, suvenirnica i manji ugostiteljski objekt. Ovo je izuzetno</p>			

važno za posjećivanje tvrđave, s obzirom na to da u tvrđavi nisu predviđeni sanitarni čvorovi za posjetitelje. Površina objekta na Školjiću je otprilike 180 m².

Za realizaciju projekta potrebno je identificirati izvore financiranja, izraditi projektnu dokumentaciju (glavni i izvedbeni projekt), ishoditi potrebne dozvole, te realizirati projekt - građevinske radove i opremanje.

Nositelj	JU Priroda
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija Ponuditelj i izvođači radova i usluga prema natječajnoj dokumentaciji

Provedba

1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost	3.4. Uređenje gastro-prezentacijskog centra
Specifični cilj	3. Povećati vrijednost tvrđave razvojem sadržaja u kontaktnoj zoni
Specifično polje intervencije	Infrastruktura
Prioritet	Dugoročni
Opis aktivnosti	<p>Jedna od zgrada bivše vojarnje prenamijenit će se u centar u kojem će se događati prezentacije i gastro radionice s tematikom autohtone kuhinje. Time će se otvoriti poduzetnički prostor te, jednako važno, stvoriti uvjeti za realizaciju aktivnosti prezentacije gastronomije Venecije, kako je predviđeno planom upravljanja serijskim kulturnim dobrom.</p> <p>Ovdje se predviđa prostor za demonstraciju kuhanja, konzumaciju, sanitarije i prateće prostorije (sanitarije za osoblje, skladišta, posebni ulazi, prilazi).</p> <p>Aktivnost podrazumijeva izradu idejnog projekta, glavnog i izvedbenog projekta te, iznalaženju izvora financiranja, odabir najboljeg ponuđača te realizaciju.</p>
Nositelj	JU Priroda
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija Ponuditelj i izvođači radova i usluga prema natječajnoj dokumentaciji

Provedba

1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost	3.5. Stvaranje uvjeta za uređenje polivalentnih dvorana u hangarima
Specifični cilj	3. Povećati vrijednost tvrđave razvojem sadržaja u kontaktnoj zoni
Specifično polje intervencije	Infrastruktura
Prioritet	Dugoročni
Opis aktivnosti	<p>U svrhu adekvatne prezentacije područja te razumijevanja šireg konteksta kao i proširenja sadržaja za posjetitelje predviđa se uređenje polivalentnih prostora u kojima će biti moguće postaviti različite scenarije.</p> <p>Projekt podrazumijeva izradu projektne dokumentacije (idejni, glavni i izvedbeni projekt; izložbenu koncepciju i postav), iznalaženje financijskih sredstava, odabir izvođača i samu realizaciju.</p>
Nositelj	JU Priroda
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija Ponuditelj i izvođači radova i usluga prema natječajnoj dokumentaciji

Provedba

1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost	3.6. Definiranje optimalnog modela infrastrukturnog opremanja kontaktne zone
Specifični cilj	3. Povećati vrijednost tvrđave razvojem sadržaja u kontaktnoj zoni
Specifično polje intervencije	Infrastruktura
Prioritet	Dugoročni
Opis aktivnosti	<p>Osim područja vojarne u Minerskoj i vojarne Paninkovac, područje kanala sv. Ante nema odgovarajuću infrastrukturu, uključujući vodu, struju, javnu rasvjetu, odvodnju otpadnih voda. Za bolju integraciju tvrđave i kontaktne zone u urbano tkivo grada Šibenika kroz veći stupanj</p>

korištenja ovog prostora kako od strane građana, tako i turista, potrebno je prostor kanala sv. Ante s obje strane infrastrukturno opremiti. Zbog toga, potrebno je prvo napraviti dokumentaciju koja će sagledati infrastrukturne potrebe te definirati optimalni model infrastrukturnog opremanja kontaktne zone. Stoga ova aktivnost podrazumijeva definiranje projektnog zadatka, provođenje javne nabave, izbor najboljeg ponuđača i izradu studije.

Nositelj	JU Priroda
Uključeni dionici	Ponuditelj i izvođači i usluga prema natječajnoj dokumentaciji Šibensko-kninska županija Grad Šibenik

Provedba

1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnosti za specifični cilj 4: Osigurati održivo korištenje tvrđave i njezinu integraciju u ekonomski, društveni i kulturni život lokalne zajednice

U sklopu realizacije ovog specifičnog cilja identificirana su tri područja intervencije. Prvo se odnosi na fizičku integraciju tvrđave u urbano tkivo grada Šibenika, za što je neophodno osigurati siguran cestovni pristup zajedno s parkiralištem za posjetitelje koji će dolaziti s kopnene strane, osigurati javni prijevoz te postaviti odgovarajuću smeđu signalizaciju.

Drugo se odnosi na ekonomske koristi za lokalnu zajednicu. One će se ostvariti u najvećem dijelu kroz turističko posjećivanje s obzirom na to da će, nakon uređenja popratnih sadržaja u Minerskoj, funkcionirati kao međunarodna turistička atrakcija. Pored realizacije svih planiranih aktivnosti (u specifičnom cilju 1 i 2), potrebno je osmisliti plan promocije i osiguravati dovoljno sredstava za njegovo provođenje.

Treće, integracija tvrđave u društveni i kulturni život planirana je kroz korištenje tvrđave i popratnih sadržaja u Minerskoj za razna događanja (javna, korporativna). Istovremeno, u objektima u Minerskoj će se prostori staviti na raspolaganje institucijama u kulturi i obrazovanju, udrugama građana i poslovnim subjektima za razne aktivnosti – događanja, proslave, demonstracija izrade i prodaja lokalnih proizvoda, umjetničke/kreativne radionice i slično – pod uvjetom da su one kompatibilne s vizijom tvrđave i osnovnim upravljačkim principima.

U tom kontekstu, planirane aktivnosti su:

4.1. Osmišljavanje kopnenog sustava vanjskog i unutrašnjeg prometa

- 4.2. Označavanje tvrđave smeđom signalizacijom
- 4.3. Sustavno i koordinirano promoviranje tvrđave
- 4.4. Afirmiranje tvrđave kao lokacije za posebna događanja
- 4.5. Uključivanje lokalne zajednice u korištenje tvrđave
- 4.6. Izraditi studiju pomorskog prometa i upravljanja rizicima u kanalu sv. Ante

Aktivnost	4.1. Osmišljavanje kopnenog sustava vanjskog i unutarnjeg prometa			
Specifični cilj	4. Održivo korištenje tvrđave i integracija u lokalnu zajednicu			
Specifično polje intervencije	Korištenje			
Prioritet	Dugoročni			
Opis aktivnosti	<p>Postojeće prometnice koje vode do šetnice u Kanalu sv. Ante nedostatne su već i za sadašnju razinu korištenja (uglavnom građana u sportsko-rekreativne svrhe) te potpuno nedostatne za buduće potrebe (automobili, autobusi). To nameće potrebu iznalaženja cjelovitog prometnog rješenja za cestovni pristup uvali Minerska, kao glavnoj ishodišnoj točki za obilazak tvrđave (i ostalih sadržaja u kanalu sv. Ante), ali i sagledavanje sustava cjelovitog prometnog rješenja te kontaktne zone.</p> <p>Stoga, ova aktivnost podrazumijeva:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izradu prometne studije • Izradu projektne dokumentacije • Riješiti imovinsko-pravne odnose • Pripremiti i provesti natječaj • Izgraditi pristupnu cestu i parkiralište 			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija (UO za pomorstvo, promet i regionalni razvoj, JU Zavod za prostorno uređenje, UO za provedbu prostornog uređenja i gradnju, UO za zaštitu okoliša i komunalne poslove)			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost		4.2. Označavanje tvrđave smeđom signalizacijom		
Specifični cilj	4. Održivo korištenje tvrđave i integracija u lokalnu zajednicu			
Specifično polje intervencije	Korištenje			
Prioritet	Kratkoročni			
Opis aktivnosti	<p>Za označavanje atrakcija ustaljeno se koristi smeđa signalizacija. Smeđa signalizacija postavljena je na području županije, kao i na području grada Šibenika. S obzirom na to da je tvrđava svjetsko kulturno dobro te da se mijenjao način njezine posjete, ona nije na odgovarajući način označena smeđom signalizacijom. Postoje samo putokazi za šetnicu, i to nedovoljno konzistentni i neprecizni.</p> <p>Potrebno je izraditi plan smeđe signalizacije tvrđave koje će uvažavati etapni pristup uređenju svih planiranih sadržaja i režima posjete te sukladno planu postavljati smeđu signalizaciju na državnim, županijskim i lokalnim prometnicama.</p>			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	TZ ŠKŽ, TZ grada Šibenika, Hrvatske ceste			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost		4.3. Sustavno i koordinirano promoviranje tvrđave		
Specifični cilj	4. Održivo korištenje tvrđave i integracija u lokalnu zajednicu			
Specifično polje intervencije	Korištenje			
Prioritet	Kratkoročni			
Opis aktivnosti	<p>Prema svojoj važnosti, kvaliteti prezentacije i popratnim visoko-kvalitetnim sadržajima u uvali Minerska, tvrđava ima sve preduvjete da postane atrakcija međunarodnog značaja. Time bi se prihodi od prodaje ulaznica omogućila njezina financijska održivost.</p> <p>Promotivne aktivnosti stoga su izuzetno važne. Ova kontinuirana aktivnost podrazumijeva izradu plana promocije, brendiranje, PR</p>			

aktivnosti, izradu godišnjih planova promocije, oglašavanje (samostalno i udruženo). Mora se provoditi sustavno, plansko i koordinirano, a za tu aktivnost moraju biti osigurana dovoljna financijska sredstva, i to osobito u prvih pet godina kada se tvrđava uvodi na tržište kao turistička atrakcija.

Nositelj	JU Priroda
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija, Turistička zajednica ŠKŽ, Turistička zajednica grada Šibenika, Hrvatska turistička zajednica, NP Krka, NP Kornati, JU Tvrđava kulture

Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost 4.4. Afirmiranje tvrđave kao lokacije za posebna događanja

Specifični cilj	4. Održivo korištenje tvrđave i integracija u lokalnu zajednicu
Specifično polje intervencije	Korištenje
Prioritet	Srednjoročni

Opis aktivnosti

Po obnovi, tvrđava će imati postavljene sve potrebne instalacije za razne događanja (kulturna, popratna konferencijska događanja, korporativna događanja, promocije, privatne proslave i slično). Time će se staviti u funkciju bogaćenja kulturnog i društvenog života, ali to otvara i dodatni izvor prihoda JU za održavanje tvrđave i kontaktne zone.

Kako bi se tvrđava afirmirala kao prostor za organizaciju događanja, ova aktivnost podrazumijeva revidiranje godišnjeg programa događanja grada Šibenika s ciljem utvrđivanja onih događanja kojima korištenje tvrđave za programe može dati dodatnu vrijednost i kako bi se počelo tvrđavu pozicionirati kao lokaciju za buduća događanja.

Nositelj	JU Priroda
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija, Tvrđava kulture, TZ grada Šibenika, TZ ŠKŽ, Hrvatska turistička zajednica, hoteli

Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost	4.5. Uključivanje građana u korištenje tvrđave			
Specifični cilj	4. Održivo korištenje tvrđave i integracija u lokalnu zajednicu			
Specifično polje intervencije	Korištenje			
Prioritet	Srednjoročni			
Opis aktivnosti	<p>U gradu Šibeniku i šire brojne su institucije u kulturi, obrazovanju i drugim područjima, kao i udruge građana kojima je potreban prostor za razne aktivnosti, događanja koja organiziraju ili im je potreban prostor kojim bi svoje aktivnosti približili građanima odnosno putem kojeg bi plasirali svoje proizvode. Prostori bivše vojarne u Minerskoj – planirani gastro-prezentacijski centar kao i obnova hangara za različite aktivnosti – pružit će mogućnost svim ovim akterima da prostor koriste za svoje djelatnosti, demonstracije i prodaju. Pored toga, biti će potrebno kontinuirano osmišljavati i proizvoditi suvenire, tiskati knjige i monografije, proširivati interpretaciju, inovirati sustave vođenja – sve su to aktivnosti u koje će se moći uključivati pojedinci i udruge. Ova će se aktivnost provoditi putem javnih poziva svim zainteresiranim građanima te temeljem izraženih potreba i prijedloga sastavljati godišnji plan uključujući one prijedloge koji su kompatibilni s vizijom tvrđave, principima njezinog upravljanja kao i misijom JU Priroda.</p>			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija, Grad Šibenik, Tvrđava kulture, TZ grada Šibenika, TZ ŠKŽ, Obrazovne institucije, Institucije u kulturi			
Provedba				
	1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA

Aktivnost	4.6. Definiranje sustava pomorskog prometa i upravljanje rizicima u kanalu sv. Ante			
Specifični cilj	4. Održivo korištenje tvrđave i integracija u lokalnu zajednicu			
Specifično polje intervencije	Korištenje			
Prioritet	Dugoročni			
Opis aktivnosti	<p>Kanal je prometni koridor prema gradu i NP Krka i kao takav je pod velikim opterećenjem tranzitnog prometa. Riječ je o jednom od najprometnijih pomorskih puteva, gdje dnevno prođe i preko 1.800</p>			

plovila. Pored toga, mogućnosti za pristajanje u Minerskoj ili uvali Škar izuzetno su ograničene. Za očekivati je da će pristajanje u Minerskoj trebati izletnički brodovi, osobna plovila te, eventualno, linije javnog gradskog prometa te brodovi koje je ovlastila JU. Kako za očuvanje ambijentalnosti tvrđave, prirodnih značajki tako i za kvalitetnu organizaciju morskog pristupa tvrđavi, potrebno je osmisliti sustav pomorskog prometa u kanalu koji će predvidjeti regulaciju prometa kao i privežišta za plovila svih potencijalnih korisnika tvrđave koji joj žele prići morskim putem te sagledati rizike.

Stoga, ova aktivnost podrazumijeva:

- Definiranje projektnog zadatka
- Izradu prometne studije

Nositelj	Šibensko-kninska županija – UO za pomorstvo, promet i otočni razvoj
Uključeni dionici	Lučka uprava ŠKŽ, Lučka uprava Šibensko-kninske županije, Lučka kapetanija

Provedba

1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnosti za specifični cilj 5: Povećati /unaprijediti znanje o tvrđavi i njezinim vrijednostima

Realizacija ovog cilja podrazumijeva tri grupe aktivnosti. Prva grupa je usmjerena na široku javnost te podrazumijeva kontinuirani rad na unapređivanju interpretacije kao i razvoj ciljanih programa u suradnji s obrazovnim institucijama. Druga se grupa odnosi na dokumentiranje radova na tvrđavi kako bi se stvorio i nadograđivao repozitorij građe za znanstvenu i stručnu javnost te putem izložbe učinio dostupnim širokom spektru korisnika.

U tom kontekstu, identificirano je pet aktivnosti za postizanje ovog cilja:

- 5.1. Kontinuirano unapređivati interpretaciju
- 5.2. Dokumentirati radove obnove
- 5.3. Uspostaviti i voditi repozitorij izvora, građe, istraživanja, konzervatorskih studija za znanstvenu i stručnu javnosti
- 5.4. Razviti programe edukacije s obrazovnim institucijama
- 5.5. Organizirati izložbu o vrijednostima i značaju tvrđave (putujuću / virtualnu), njezinoj zaštiti, revitalizaciji

Aktivnost		5.1. Kontinuirano unapređivanje interpretacije		
Specifični cilj	5. Povećati /unaprijediti znanje o tvrđavi i njezinim vrijednostima			
Specifično polje intervencije	Edukacija			
Prioritet	Srednjoročni			
Opis aktivnosti	<p>Trenutno se za interpretaciju koristi audio-vizualan vodič (tableti) s aplikacijom proširene stvarnosti (engl. <i>augmented reality</i>) te interpretacija vodiča. Interpretacijom je obuhvaćen nastanak tvrđave, arhitekturu, organizacija obrane, oružje, život vojnika, promjene na tvrđavi, a za vrijeme vožnje kulturna i prirodna obilježja kanala sv. Ante.</p> <p>Međutim, brojne su dodatne teme oko kojih se može graditi priča o tvrđavi i njezinim karakteristikama ili produbiti postojeća interpretacija te time istovremeno produbiti znanje o tvrđavi i obogatiti ponudu obilaska za specifične ciljne skupine posjetitelja.</p> <p>Kontinuirano unapređenje interpretacije stoga, inicijalno, podrazumijeva unapređenje interpretacije korištenjem proširene stvarnosti, kako bi se obogatio doživljaj posjete tvrđavi. Kontinuirano, potom, u suradnju sa stručnjacima (povjesničari, povjesničari umjetnosti, konzervatori, arhitekti i sl). identificirati dodatne teme, definirati tematski okvir, sredstava interpretacije (realna, virtualna), izraditi odgovarajuće materijale (brošura, vodiča) i educirati vodiče.</p>			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Muzej grada Šibenika, Konzervatorski odjel Šibenik, Hrvatski restauratorski zavod, Ministarstvo kulture, Udruga vodiča			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost		5.2. Dokumentiranje radova zaštite, sanacije i rekonstrukcije		
Specifični cilj	5. Povećati /unaprijediti znanje o tvrđavi i njezinim vrijednostima			
Specifično polje intervencije	Edukacija			
Prioritet	Kratkoročni			

Radovi na obnovi tvrđave ključni su za očuvanje njezine kulturne vrijednosti, a njihovo dokumentiranje za interpretaciju, unapređenje stručnog znanja o zaštiti i restauraciji kao i za buduće generacije.

Opis aktivnosti

Neophodno je stoga tijekom radova na obnovi tvrđave osigurati odgovarajuću, profesionalnu dokumentaciju – fotografije, filmove, dokumentirati razgovore sa stručnjacima i izvođačima, njezino arhiviranje kao i korištenje u stručno-znanstvene i informativne svrhe.

Nositelj JU Priroda

Uključeni dionici Ponuditelj i izvođač usluga prema natječajnoj dokumentaciji

Provedba

1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost

5.3. Uspostavljanje i vođenje repozitorija izvora, građe, istraživanja, konzervatorskih studija za znanstvenu i stručnu javnost

Specifični cilj 5. Povećati /unaprijediti znanje o tvrđavi i njezinim vrijednostima

Specifično polje intervencije Edukacija

Prioritet Srednjoročni

Opis aktivnosti

Istraživanje i obnova tvrđave traje od 1979. godine. Radovi su dokumentirani u konzervatorskim izvješćima, ali nisu objavljena u stručnim ili znanstvenim publikacijama. Ta su izvješća objedinjena u konzervatorsko-tehničkom elaboratu kojeg je 2017. napravio Hrvatski restauratorski zavod. Kako bi se ovakva situacija u budućnost izbjegla, potrebno je:

- uspostaviti repozitorij ili arhivu svih izvora – izvještaja, istraživanja, studija, projektnih rješenja, fotodokumentacije, aktivnosti korištenja dostupnu stručnoj javnosti
- objavljivati knjige, monografije i stručne ili znanstvene članke
- prezentirati aktivnosti na stručnim i znanstvenim konferencijama
- sve materijale digitalizirati te omogućiti pristup pute on-line portala/mrežne stanice

Nositelj JU Priroda

Uključeni dionici Muzej grada Šibenika, Konzervatorski odjel Šibenik, Gradska knjižnica Šibenika, Hrvatski restauratorski zavod, Ministarstvo kulture, Državni arhiv

Provedba

1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost 5.4. Razvijanje programa edukacije s obrazovnim institucijama

Specifični cilj 5. Povećati /unaprijediti znanje o tvrđavi i njezinim vrijednostima

Specifično polje intervencije Edukacija

Prioritet Srednjoročni

Opis aktivnosti

Studijska putovanja sastavni su dio programa obrazovnih institucija. Terenski rad ili škole u prirodi vrlo su popularne i učinkovite metode učenja i primjene znanja koje pružaju idealne mogućnosti za edukaciju o važnosti i vrijednosti tvrđave i povijesnih procesa koji su je uvjetovali.

Program edukacije je poseban program razvijen u suradnji s obrazovnim institucijama, sadrži aktivnosti za stjecanje znanja, vještina i kompetencija primjenom raznih metoda učenja. Program može uključivati – tematska predavanja, didaktičke materijale, biti u različitom vremenskom rasponu te obuhvatiti jednu ili više tema.

Nositelj JU Priroda

Uključeni dionici Obrazovne institucije grada Šibenika, Šibensko kninske županije i Republike Hrvatske i resorna Ministarstva

Provedba

1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost	5.5. Organiziranje izložbe o vrijednostima i značaju tvrđave			
Specifični cilj	5. Povećati /unaprijediti znanje o tvrđavi i njezinim vrijednostima			
Specifično polje intervencije	Edukacija			
Prioritet	Kratkoročni			
Opis aktivnosti	Izložba je sredstvo informiranja i podizanja znanja o tvrđavi za različite javnosti, u različitim prigodama – od osnovnog postava u centru za posjetitelje, preko privremene izložbe na Školjiću u vrijeme obnove tvrđave, za postavljanje tijekom raznih informativnih i promotivnih događanja i slično. Potrebno ju je pripremiti za različite medije – panoe za otvoreni prostor, panoe za zatvoreni prostor, video-projekciju, www stranicu. Konkretno, potrebno je osmisliti i razraditi koncept, pripremiti fotografije, crteže, tekstove te pripremiti za apliciranje na odgovarajući medij. Ažurirati i mijenjati prema potrebi.			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija , Konzervatorski odjeli u Šibeniku, Hrvatski restauratorski zavod			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnosti za specifični cilj 6: Unaprijediti veze i suradnju između kulturnih dobara uključenih u mrežu obrambenih sustava Republike Venecije 16. i 17. stoljeća, kao i UNESCO lokaliteta u Šibeniku i Hrvatskoj u cjelini

Kako je tvrđava dio transnacionalnog serijskog kulturnog dobra čije aktivnosti koordinira transnacionalni koordinacijski tim u kojem su članovi predstavnici Ministarstva kulture RH i županije, a u radu mogu sudjelovati i drugi predstavnici (npr. župan, pročelnici), sa sjedištem glavnom ureda u gradskoj upravi Bergama. Slijedom plana upravljanja transnacionalnim serijskim kulturnim dobrom definirani su zajednički projekti mreže koji uključuju edukaciju djece kroz edukativne itinerere, informiranje kroz mrežnu stranicu i putujuće izložbe, razvoj vještina upravljanja kroz tehničke radionice o zaštiti kulturne baštine te aktivnosti povezivanja pojedinačnih dobara kroz plan upravljanja turizmom i povezivanjem s gastronomskom baštinom. U planu upravljanja, kao i na postojećim mrežnim stranicama, tvrđava sv. Nikole nedovoljno je vidljiva unutar serijskog kulturnog dobra, i povećanje njezine vidljivosti unutar mreže trebao bi biti krajnji rezultat, a to će se postići kroz:

- 6.1. Aktivno sudjelovanje u radu međunarodnog koordinacijskog odbora
- 6.2. Osiguranje maksimalne prisutnost i vidljivost tvrđave u aktivnostima mreže
- 6.3. Identificirati mogućnosti suradnje i razmjene znanja i ideja sa Šibenskom biskupijom koja upravlja katedralom sv. Jakova
- 6.4. Identificirati mogućnosti suradnje i razmjene znanja i ideja sa ostalim kulturnim dobrima Hrvatske na listi zaštićene svjetske baštine.

Aktivnost		6.1. Aktivno sudjelovanje u radu međunarodnog koordinacijskog odbora		
Specifični cilj	6. Unaprijediti veze i suradnju između kulturnih dobara mreže i UNESCO lokaliteta u Hrvatskoj			
Specifično polje intervencije	Suradnja			
Prioritet	Dugoročni			
Opis aktivnosti	Podrazumijeva prisustvovanje sastancima, sudjelovanje na skupovima, prezentacije i razmjenu iskustva prema planu aktivnosti mreže.			
Nositelj	JU Priroda			
Uključeni dionici	Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Šibeniku, Međunarodni koordinacijski odbor , Šibensko-kninska županija			
Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost		6.2. Osiguranje maksimalne prisutnost i vidljivost tvrđave u aktivnostima mreže		
Specifični cilj	6. Unaprijediti veze i suradnju između kulturnih dobara mreže i UNESCO lokaliteta u Hrvatskoj			
Specifično polje intervencije	Suradnja			
Prioritet	Srednjoročni			
Opis aktivnosti	Planirane aktivnosti mreže uključuju <ul style="list-style-type: none"> • Edukativne itinerere za djecu školske dobi • Mrežna stranica transnacionalnog serijskog dobra • Putujuća izložba o mapiranju i dokumentaciji baštine • Integrirani zajednički plan održivog upravljanja turizmom • Tehničke radionice o planiranju zaštite kulturne baštine 			

- Trening za gastronomsku struku o venecijanskog gastronomiji i gastronomskoj baštini

Plan upravljanja tvrđavom sv. Nikole predvidio je pojedinačne aktivnosti kojima će značajno moći doprinijeti zajedničkim projektima mreže te time osigurati maksimalnu vidljivost tvrđave sv. Nikole te afirmirati stručnost našeg tima u upravljanju svjetskim kulturnim dobrom.

Nositelj	JU Priroda
Uključeni dionici	Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Šibeniku, Međunarodni koordinacijski odbor

Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost	6.3. Identificirati mogućnosti suradnje i razmjene znanja i ideja sa Šibenskom biskupijom koja upravlja katedralom sv. Jakova
------------------	--

Specifični cilj	6. Unaprijediti veze i suradnju između kulturnih dobara mreže i UNESCO lokaliteta u Hrvatskoj
------------------------	---

Specifično polje intervencije	Suradnja
--------------------------------------	----------

Prioritet	Dugoročni
------------------	-----------

Opis aktivnosti	<p>Šibenik je jedan od rijetkih gradova s dva UNECO lokaliteta. S obzirom na to da je katedrala sv. Jakova upisana na listu prije 19 godina, tijekom kojeg je katedrala obnavljana da bi ove godine dobila i svoj interpretacijski centar, Šibenska biskupija i JU Priroda trebali bi biti partneri te razmjenjivati znanja i iskustva u upravljanju i promociji. Partnerstvo bi potencijalno moglo uključivati:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organiziranje znanstvenih i stručnih konferencija • Objavljivanje znanstvenih i stručnih publikacija • Organiziranje zajedničkih promotivnih aktivnosti • Aktivnosti na senzibiliziranje javnosti o značaju šibenskih UNESCO spomenika • Obučavanje vodiča i slično.
------------------------	---

Nositelj	JU Priroda
-----------------	------------

Uključeni dionici	Šibensko-kninska županija , Šibenska biskupija
--------------------------	--

Provedba				
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA

Aktivnost	6.4 Identificirati mogućnosti suradnje i razmjene znanja i ideja sa ostalim kulturnim dobrima Hrvatske na listi zaštićene svjetske baštine				
Specifični cilj	6. Unaprijediti veze i suradnju između kulturnih dobara mreže i UNESCO lokaliteta u Hrvatskoj				
Specifično polje intervencije	Suradnja				
Prioritet	Dugoročni				
Opis aktivnosti	<p>Hrvatska trenutno ima deset UNESCO lokaliteta, a još 18 upisa na UNESCO-ovom reprezentativnom popisu nematerijalne kulturne baštine. U procesu njihovog upravljanja stečena su znanja i iskustva koja bi trebalo razmjenjivati u svrhu boljeg i učinkovitijeg upravljanja, ali i u svrhu njihove promocije. Stoga, aktivnosti koje bi se mogle pokrenuti na razini svih hrvatskih dobara upisanih na UNESCO-vu listu su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Edukativne itinerere • Tehničke radionice o planiranju zaštite kulturne baštine • Lobiranje za bolje uvjete financiranja obnove i zaštite • Studijska putovanja – razmjena iskustva 				
Nositelj	JU Priroda				
Uključeni dionici	Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Šibeniku, Međunarodni koordinacijski odbor, Šibensko-kninska županija				
Provedba					
1.ETAPA	2.ETAPA	3.ETAPA	4.ETAPA	5.ETAPA	

6. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE

Polazeći od činjenice da se akcijski plan svodi na praktičnu implementaciju aktivnosti opisanih u prethodnom poglavlju, sve aktivnosti akcijskog plana organizirane su prema strateškim ciljevima (Slika 6.1.) s prioritetom, vremenom provedbe i troškovima provođenja.

JU Priroda nositelj je većine aktivnosti, u suradnji s dionicima, kako je to opisano za svaku pojedinu aktivnost u prethodnom poglavlju.

Troškovi provedbe aktivnosti utvrđeni su ili prema projektnoj dokumentaciji kada su u pitanju one aktivnosti za koje je izrađena odgovarajuća dokumentacija ili prema procjenama, uzimajući u obzir trenutne cijene proizvoda i usluga.

Aktivnosti koje je potrebno provesti do obnove tvrđave su vezane za:

- kadrovsko ekipiranje JU, pripreme natječajne dokumentacije za ESF i nacionalne fondove,
- obnovu tvrđave (uvjetovanu sredstvima fondova EU-a) za koje je pripremljena sva projektno-tehnička dokumentacija, a čija dinamika ovisi o raspoloživim financijskim sredstvima, uređenje pristaništa u Minerskoj i info-punkta na Školjiću
- promociju tvrđave, uključujući i smeđu signalizaciju kao i upravljanje kompletnim transnacionalnim serijskim kulturnim dobrom putem Međunarodnog koordinacijskog odbora

Srednjoročni prioriteti, odnosno oni koje je potrebno realizirati u trogodišnjem razdoblju nakon obnove tvrđave odnose se na mjere za kontinuirano poboljšavanje upravljanjem tvrđavom kako bi se postigla ekonomska održivost i aktivno uključivanje stručnjaka i lokalne zajednice u taj proces, i to specifično:

- kontinuirano proširivanje interpretacije i obrazovnih programa
- otvaranje prostora za aktivnosti lokalnih dionika
- dokumentiranje, publiciranje i arhiviranje građe o tvrđavi i njezina popularizacija

Dugoročne prioritete predstavljaju one aktivnosti koje se odnose na petu fazu, a koja je uglavnom usmjerena na daljnje uređenje prostora u uvali Minerska i ostatku kontaktne zone te bolju integraciju tvrđave u urbano tkivo grada. To konkretno podrazumijeva:

- stvaranje preduvjeta za obnovu objekata u Minerskoj, prvenstveno polivalentnih prostora, gastro-prezentacijskog centra
- osmišljavanje sustava prometnog povezivanja Minerske kao centralnog prijemnog punkta tvrđave kopnenim i morskim putem te rješavanje sustava unutrašnjeg kretanja zaštićenim područjem
- omogućavanje javne namjene ostatka kontaktne zone .

Slika 6.1. Shematski prikaz akcijskog plana provedbe

Aktivnosti	Etapе realizacije				
	Prva	Druga	Treća	Četvrta	Peta
<i>Specifični cilj 1: Učinkovito upravljati svjetskim kulturnim dobrom</i>					
1.1. Kadrovske osposobljavanje za implementaciju plana	■				
1.2. Identificiranje i osiguranje izvora financiranja				■	
1.3. Izgradnja strateških partnerstva					■
<i>Specifični cilj 2: Zaštiti i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave</i>					
2.1. Izvođenje radova sanacije, obnove i rekonstrukcije			■	■	
2.2. Opremanje tvrđave za posjećivanje			■	■	
2.3. Izgradnja kopnenog ulaza u tvrđavu			■	■	
2.4. Održavanje					■
2.5. Procjena i upravljanje rizicima					■
<i>Specifični cilj 3: Povećati vrijednost tvrđave razvojem odgovarajućih sadržaja u uvall Mnerska i na Školjčicu kao i boljom integracijom s prirodnim vrijednostima kanala sv. Ante</i>					
3.1. Održavanje centra za posjetitelje i unapređenje programskih aktivnosti	■				
3.2. Uređenje pristaništa ispred centra za posjetitelje		■	■		
3.3. Uređenje info-punkta na Školjčicu			■		
3.4. Uređenje gastro-prezentacijskog centra					■
3.5. Stvaranje uvjeta za uređenje polivalentnih dvorana u hangarima					■
3.6. Definiranje optimalnog modela infrastrukturnog opremanja kanala sv. Ante					■
<i>Specifični cilj 4: Osigurati održivo korištenje tvrđave i njezinu integraciju u ekonomski, društveni i kulturni život lokalne zajednice</i>					
4.1. Osmišljavanje kopnenog prometnog sustava vanjskog i unutrašnjeg prometa					■
4.2. Označavanje tvrđave sredom signalizacijom	■		■		
4.3. Sustavno i koordinirano promoviranje tvrđave				■	■
4.4. Afirmanje tvrđave kao lokacije za posebna događanja				■	■
4.5. Uključivanje lokalne zajednice u korištenje tvrđave				■	■
4.6. Definiranje sustava pomorskog prometa u kanalu sv. Ante					■
<i>Specifični cilj 5: Povećati /unaprijediti znanje o tvrđavi i njezinim vrijednostima</i>					
5.1. Kontinuirano unapređivanje Interpretacije				■	■
5.2. Dokumentiranje radova zaštite, sanacije i rekonstrukcije			■	■	
5.3. Uspostavljanje repozitorija				■	
5.4. Razvijanje programa za učenike osnovnih i srednjih škola	■				
5.5. Organizirati izložbu o vrijednostima i značaju tvrđave					■
<i>Specifični cilj 6: Unaprijediti veze i suradnju između kulturnih dobara uključenih u mrežu obrambenih sustava Republike Venecije u razdoblju 16. i 17. stoljeća, kao i UNESCO lokaliteta u Šibeniku i Hrvatskoj u cjelini</i>					
6.1. Aktivno sudjelovanje u radu međunarodnog koordinacijskog odbora				■	■
6.2. Osiguranje maksimalne prisutnosti i vidljivosti tvrđave u aktivnostima mreže				■	■
6.3. Suradnja sa Šibenskom biskupijom - katedrala sv. Jakova				■	
6.4. Suradnja s ostalim UNESCO lokalitetima RH				■	

7. PROVEDBA I NADZOR

Za implementaciju ovog plana zadužena je JU Priroda, čiji je osnivač Šibensko-kninska županija koja velikim dijelom financira djelatnosti JU.

Provedba plana

Implementacija plana ovisi o financijskim izvorima.

Financiranje aktivnosti identificiranih ovim planom upravljanje očekuje se iz:

- Strukturnog i investicijskog fonda EU-a za obnovu i sanaciju tvrđave (aktivnost 2.1 2.2 i 2.3 i ostalih izvora financiranja. Sufinanciranje se očekuje iz županijskog proračuna.
- Strukturnog i investicijskog fonda EU-a za uređenje objekta na Školjiću (aktivnost 3.3.)

Ostali izvori financiranja uključuju:

- Ministarstvo kulture i medija kroz program potpora za obnovu kulturne baštine
- Ministarstvo turizma – program potpora za uređenje javne turističke infrastrukture iz kojeg moguće financirati opremanje i uređenje plaže (aktivnost 3.2), interpretaciju (aktivnost 5.1)

Konačno, nakon renovacije tvrđave (aktivnost 2.1, 2.2 i 2.3) i uređenja popratnih sadržaja u Minerskoj (aktivnost 3.1, 3.2 i 3.3) te izgradnje parkirališta i pristupne ceste (aktivnost 4.1 i 4.6.), prihodi za održavanje i ulaganje u nove sadržaje u kontaktnoj zoni trebali bi se generirati i od posjećivanja te raznih događanja. Ti bi prihodi trebali biti dostatni za aktivnost 2.4. (kontinuirano održavanje) i veći dio aktivnosti vezanih za korištenje tvrđave (aktivnost 4.2, 4.3, 4.4, 4.5) i povećavanje znanja o tvrđavi (aktivnosti 5.1, 5.2, 5.3 i 5.4).

Određene aktivnosti, moguće je financirati iz drugih programa:

- Ministarstva znanosti i obrazovanja kroz potpore za stručne i znanstvene skupove, potpore za objavljivanje knjiga
- Hrvatske zaklade za znanost – programe istraživanja
- Korporativnih programa donacija i sponzorstva – za volonterske programe, manje zahvate u zaštiti/obnovi kulturne baštine

Za nadzor provedbe plana definirani su indikatori na temelju njihove relevantnosti ciljevima plana, mjerljivosti i pouzdanosti izvora podataka.

Specifični cilj 1: Učinkovito upravljati svjetskim kulturnim dobrom

Indikator cilja: Osnivanje odjela za upravljanje svjetskim kulturnim dobrom, zapošljavanje djelatnika specifičnih profila i formirana strateška partnerstva

Aktivnosti	Indikator
1.1. Kadrovsko osposobljavanje za implementaciju plana	Broj stalno i sezonski zaposlenih
1.2. Identificiranje i osiguranje izvora financiranja	Broj natječajnih dokumentacija za ESI Broj natječajnih dokumentacija za nacionalne izvore financiranja Ostvareni prihodi iz županijskog proračuna Ostvareni vlastiti posebne namjene (prihodi od posjećivanje tvrđave)
1.3. Formalna suradnja s dionicima	Broj potpisanih sporazuma Broj aktivnosti temeljem sporazuma

Specifični cilj 2: Zaštiti i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave

Indikator cilja: Tvrđava obnovljena, opremljena i pristupačna posjetiteljima/korisnicima s morske i kopnene strane; osigurano kontinuirano održavanje

Aktivnosti	Indikator
2.1. Izvođenje radova sanacije, obnove i rekonstrukcije	Realizirano (da/ne)
2.2. Opremanje tvrđave za posjećivanje	Realizirano (da/ne)
2.3. Izgradnja kopnenog ulaza u tvrđavu	Realizirano (da/ne)
2.4. Kontinuirano održavanje i unapređenje	Realizirano (da/ne)
2.5. Procjena i upravljanje rizicima	Realizirano (da/ne)

Specifični cilj 3: Povećati vrijednost tvrđave razvojem odgovarajućih sadržaja u kontaktnoj zoni i boljom integracijom s prirodnim vrijednostima ZK Kanal - Luka

Indikator cilja: održavan centar za posjetitelje i unaprijeđeni programi, uređena pristaništa, uređen sanitarni čvor i suvenirnica na Školjiću, uređene polivalentne dvorane, vojarna Paninkovac stavljena u funkciju javne namjene s mogućnosti uspostave morskog ulaza, uređene pješačke staze s popratnim turističko ugostiteljskim sadržajem na drugoj strani kanala, izrađena studija infrastrukturnog opremanja kontaktne zone

Aktivnosti	Indikator
3.1. Održavanje centra za posjetitelje i unapređenje programskih aktivnosti	Broj realiziranih programa
3.2. Uređenje obalne linije i pristaništa	Realizirano (da/ne)
3.3. Uređenje info-punkta na Školjiću	Realizirano (da/ne)

3.4. Uređenje gastro-prezentacijskog centra	Realizirano (da/ne)
3.5. Stvaranje preduvjeta za uređenje polivalentnih dvorana u hangarima	Realizirano (da/ne)
3.6. Definiranje optimalnog modela infrastrukturnog opremanja kontaktne zone	Realizirano (da/ne)

Specifični cilj 4: Osigurati održivo korištenje tvrđave i njezinu integraciju u ekonomski, društveni i kulturni život lokalne zajednica

Indikator cilja: Izgrađena pristupna cesta i parkiralište, postavljena smeđa signalizacija, realiziran plan promocije, tvrđava afirmiran prostor za razna događanja, građani uključeni u razne aktivnosti, osmišljeno rješenje pomorskog prometa u kanalu sv. Ante

Aktivnosti	Indikator
4.1. Osmišljavanje kopnenog prometnog sustava vanjskog i unutrašnjeg prometa	Realizirano (da/ne)
4.2. Označavanje tvrđave smeđom signalizacijom	Realizirano (da/ne)
4.3. Sustavno i koordinirano promoviranje tvrđave	Broj i vrsta promotivnih materijala Korišteni kanali distribucije Broj PR aktivnosti Broj sporazuma o udruženom oglašavanju Broj aktivnosti direktne prodaje Broj ugovora s organizatorima putovanja
4.4. Korištenje tvrđave za posebna događanja	Broj događanja Broj sudionika
4.5. Uključivanje lokalne zajednice u aktivnosti upravljanja tvrđavom	Broj realiziranih programa
4.6. Definiranje sustava pomorskog prometa i upravljanje rizicima u kanalu sv. Ante	Realizirano (da/ne)

Specifični cilj 5: Povećati /unaprijediti znanje o tvrđavi i njezinim vrijednostima

Indikator cilja: Kontinuirano unapređivana interpretacija, dokumentirana obnova tvrđave, uspostavljen repozitorij, razvijeni obrazovni programi za učenike, organizirana putujuća izložba o tvrđavi

Aktivnosti	Indikator
5.1. Kontinuirano unapređivanje interpretacije	Broj interpretiranih tema Broj interpretativnih materijala Broj tematskih vođenih obilazaka Broj sudionika
5.2. Dokumentirati radove obnove	Broj fotografija Broj filmova Broj intervjua

5.3. Uspostaviti i voditi repozitorij izvora, građe, istraživanja, konzervatorskih studija za znanstvenu i stručnu javnosti	Broj izvora u repozitoriju Broj korisnika Broj izdanih knjiga Broj objavljenih publikacija
5.4. Razviti program edukacije s obrazovnim institucijama	Broj programa Broj učenika Broj nastavnika Broj didaktičkih materijala
5.5. Organizirati izložbu o vrijednostima i značaju tvrđave (putujuću / virtualnu), njezinoj zaštiti, revitalizaciji	Realizirano (da/ne) Broj postavljanja izložbe Broj posjetitelja

Specifični cilj 6: Unaprijediti veze i suradnju između kulturnih dobara uključenih u mrežu obrambenih sustava Republike Venecije 16. i 17. stoljeća, kao i UNESCO lokaliteta u Šibeniku i Hrvatskoj u cjelini

Indikator cilja: Sudjelovanje u aktivnostima mreže; vidljivost tvrđave u aktivnostima mreže

Aktivnosti	Indikator
6.1. Aktivno sudjelovanje u radu međunarodni koordinacijski tima	Broj sastanaka
6.2. Osigurati maksimalnu prisutnost i vidljivost tvrđave u aktivnostima mreže	Broj javnih objava Broj prezentacija
6.3. Identificirati mogućnosti suradnje i razmjene znanja i ideja sa Šibenskom biskupijom koja upravlja katedralom sv. Jakova	Broj sastanaka Broj zajedničkih aktivnosti
6.4. Identificirati mogućnosti suradnje i razmjene znanja i ideja sa ostalim kulturnim dobrima Hrvatske na listi zaštićene svjetske baštine.	Broj sastanaka Broj zajedničkih aktivnosti

Prilog 1: Izjava o izvanrednim univerzalnim vrijednostima transnacionalnog serijskog kulturnog dobra

Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća: Izvanredne univerzalne vrijednosti

<http://whc.unesco.org/en/list/1533>

Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća: sastoje se od šest komponenti koje se nalaze u Italiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori i protežu se na više od 1000 km između lombardske regije u Italiji i istočne obale Jadrana. Zajedno, oni predstavljaju obrambene građevine Serenissime između 16. i 17. stoljeća. To je najznačajnije razdoblje duge povijesti Mletačke Republike. „Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća” izuzetno je povijesno, arhitektonsko i tehnološko svjedočanstvo obrambenog sustava *alla moderna*, razvijenog na području bivše Mletačke Republike kao odgovor na uvođenje nove tehnologije vatrenog oružja u vojne operacije.

Pojava vatrenog oružja izazvala je temeljite promjene u vojnim tehnikama i arhitekturi koje su se odrazile na dizajn obrambenih tvrđava, poznat pod nazivom *alla moderna*. Organizacija i obrana Stato da Terra (kopnenih dijelova Mletačke Republike koja se branila od europskih susjeda na sjeverozapadu) i Stato da Mar (morski putevi i luke u Jadranskom moru do Levanta) bile su potrebne kako bi osigurali širenje i moć Mletačke Republike.

To veliko područje koje je zauzimala Mletačka Republika bilo je, bez sumnje, osnovni preduvjet za razvoj *alla moderne* ili bastionskog sustava tijekom renesanse. Kompleksan i inovativan sustav obrane kojeg je utemeljila Mletačka Republika od izuzetnog su povijesnog, arhitektonskog i tehnološkog značaja. Atributi izvanredne univerzalne vrijednosti (Outstanding Universal Value) uključuju zemljane radove i strukture utvrda i obrane Mletačke Republike u 16. i 17. stoljeću. Snažan doprinos tome daje i krajolik u koji su smještene, koje jačaju vizualne kvalitete šest komponenti Venecijanskih obrambenih sustava, kao i urbane i obrambene strukture iz ranijih (srednjovjekovnih) i novijeg razdoblja povijesti (kao što su napoleonske i osmanske modifikacije i dodaci) koji daju vjerni prikaz svih šest komponenti uvrštenih u ovaj transnacionalni lokalitet.

Kriterij (iii): Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća pružaju iznimno svjedočanstvo vojne kulture *alla moderna*, koja se razvila u okviru Republike Venecije u 16. i 17. stoljeću, uključujući velika područja i njihove interakcije. Komponente zajedno demonstriraju obrambenu mrežu ili sustav za Stato da Terra - zapadni Stato da Mar sa središtem u Jadranskom moru ili Golfo di Venezia, koji je imao civilne, vojne, urbane dimenzije koje su se proširile dalje, preko mediteranske regije sve do Levanta.

Kriterij (iv): Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća predstavljaju obilježja utvrđenog *alla moderna* sustava (bastionirani sustav) koji je izgradila Republika Venecija nakon promjena koje je izazvalo povećano korištenje vatrenog oružja. Zajedno, šest komponenti ovog lokaliteta na izniman način demonstriraju karakteristike sustava *alla moderna*, uključujući njegove tehničke i logističke sposobnosti, suvremene borbene strategije i nove arhitektonske zahtjeve, unutar Stato da Terra i zapadnih dijelova Stato da Mar.

Integritet

Zajedno, šest komponenti **obrambenog sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća**, u okviru Stato da Terra i zapadnih dijelova Stato da Mar pokazuju potrebne attribute Izvanredne univerzalne vrijednosti ove transnacionalne baštine, uključujući njihovu tipološku raznolikost, vizualni integritet i stanje očuvanosti. Ovaj serijski lokalitet ostavlja otvorenu mogućnost za buduće nominiranje primjera koji mogu predstavljati, na izniman i komplementaran način, primjene *alla moderna* tehnologije u cijeloj Mletačkoj Republici u tom povijesnom razdoblju u istočnom dijelu Stato da Mar ili Levanta. Stanje konzervacije pojedinih komponenti općenito je dobro, iako je njihov integritet varijabilan, a u nekim slučajevima i ranjiv, zbog prošlih i sadašnjih razvojnih i turističkih pritisaka. Iako bi se neka daljnja proširenja mogla ostvariti u tampon zonama (posebno za komponente u Zadru i Kotoru), granice šest komponenti su prikladne.

Autentičnost

Mletačka obrana u okviru Stato da Terra i zapadnih dijelova Stato da Mar i fenomen *alla moderna* vojne arhitekture opsežno su proučavani, podržani arhivskim materijalima, dokumentima, arhitektonskim crtežima, kartama i modelima. Zbog njihovih namjena i lokacija, došlo je do mnogih promjena na odabranim komponentama, uključujući i štete kroz različita razdoblja sukoba iz napoleonskog, austrijskog i osmanskog razdoblja pa sve do 20. stoljeća.

Zahtjevi zaštite i upravljanja

Pravna zaštita komponenti mletačkih obrana u Stato da Terra i zapadnim dijelovima Stato da Mar uspostavljena je na nacionalnoj i regionalnoj / lokalnoj razini u svakoj od tri države stranke. Okviri pravne zaštite uključuju zakone o kulturnoj baštini i zaštiti okoliša. U Italiji su tri komponente zaštićene „Kodeksom kulturne i krajobrazne baštine“ (2004) kojim se uspostavlja nacionalni regulatorni okvir za konzervacijske radove, uključujući zaštitu značajnih elemenata krajobraza; i svaka je dodatno zaštićena regionalnim i općinskim teritorijalnim planovima i mjesnim mjerama zaštite koje reguliraju urbane transformacije. U Hrvatskoj su te dvije komponente zaštićene Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i upisom u Registar kulturnih dobara; kao i lokalne mjere zaštite koje reguliraju urbane transformacije. U Crnoj Gori, odabrana komponenta zaštićena je „Zakonom o zaštiti kulturnih dobara“ i podzakonskim aktima; Zakon o prostornom planiranju i izgradnji i lokalne mjere zaštite koje reguliraju urbane transformacije.

Upravljanje transnacionalnom serijskom imovinom organizirano je na transnacionalnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini odgovornosti i aktivnosti. Transnacionalni memorandum o razumijevanju (prosinac 2015.) osigurava koordinaciju između tri države potpisnice i uspostavlja međunarodni koordinacijski tim odgovoran za koordinaciju, provedbu i redovito ažuriranje Transnacionalnog plana upravljanja. Zajednički ciljevi upravljanja baštinom, okvir za procjenu utjecaja na baštinu i sažetak trenutnih projekata navedeni su u Transnacionalnom planu upravljanja. Pripremljenost na rizik utvrđuju države stranke za rizike relevantnih prirodnih katastrofa, uključujući potrese, šumske požare i porast razine mora. Zbog složenih pritisaka i visokih razina turizma na nekim komponentama ove serijske imovine, potrebni su planovi očuvanja i upravljanja na razini lokacije, uključujući planove upravljanja posjetiteljima i studije o kapacitetu za turizam.

Međunarodni koordinacijski tim podupiru nacionalne koordinacijske skupine u svakoj zemlji, sastavljene od relevantnih nacionalnih i lokalnih vlasti. Navedena su financijska sredstva i izvori stručnosti i osposobljavanja za očuvanje sastavnica te serijske imovine. Uspostavljen je sveobuhvatni sustav praćenja, ali bi ga mogao proširiti i rad Međunarodnog koordinacijskog tima, posebno u odnosu na pritiske posjetitelja.

Prilog 2: Rezultati istraživanja stavova građana

Anketa o šibenskoj svjetskoj kulturnoj baštini provedena je u sklopu istraživanja Javne ustanove **Priroda Šibensko-kninske županije čiji je cilj dobiti spoznaju o razmišljanjima građana** o tome kako najbolje koristiti i upravljati tvrđavom sv. Nikole.

Anketa je provedena u razdoblju od 11. veljače do 24. veljače 2019. na populaciji stanovnika Šibensko-kninske županije. Anketa je provedena on-line i putem osobnih intervjua, a anketu je ispunilo ukupno 451 ispitanika. Kao instrument istraživanja korišten je strukturirani upitnik.

Ispitanici su bili iz različitih dobnih skupina (Tablica 0.1). Prosječna starost ispitanih osoba je 37,6 godina, najmlađa ispitana osoba je stara 12 godina, a najstarija 84 godine.

Tablica 0.1

Dob ispitanika

Dob ispitanika	Udjel (%)
Do 25 godina	18,6%
26 – 35 godina	31,0%
36 – 45 godina	27,7%
46 – 55 godina	13,1%
Više od 56 godina	9,5%
Ukupno	100,0%

Većina ispitanika su bili iz grada Šibenika (371 ispitanik, 82,1%), dok je ostatak ispitanika bio iz ostalih mjesta s područja Šibensko-kninske županije, pri čemu više od 1% ispitanika dolazi iz Vodica (4,4%), Bilica (2,4%), Brodarica (1,8%) i Knina (1,1%). Anketi je pristupilo nešto više ispitanica (55,8%) nego li ispitanika (44,2%).

Ispitanici u više od dvije trećine slučajeva imaju visoko obrazovanje (viša škola ili fakultet i više), što je znatno iznad udjela visokoobrazovanih osoba u Šibensko-kninskoj županiji prema popisu stanovništva 2011¹⁸. Detaljan prikaz strukture dan je u Tablica 0.2.

Tablica 0.2

Struktura ispitanika prema razini završene škole

Razina završene škole	Udjel (%)
Osnovna škola ili niže	0,7%
Srednja škola, gimnazija ili stručna škola	31,8%
Viša škola	9,1%
Fakultet ili više	58,4%
Ukupno	100,0%

¹⁸ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2016). Statistička izvješća 1582/2016 – Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima, Zagreb.

Struktura ispitanika prema ukupnim prihodima kućanstva dana je u Tablica 0.3. Može se primijetiti da približno podjednaki broj ispitanika ima ukupne prihode kućanstva do 10.000 kn /1.328 € (51,4%) i više od 10.000 kn /1.328 € (48,6%).

Tablica 0.3

Struktura ispitanika prema ukupnim prihodima kućanstva

Ukupni prihodi kućanstva	Udjel (%)
Do 5.000 kn/ 664 €	17,3%
5.001 kn – 10.000 kn / 664 - 1.328 €	34,1%
10.001 kn – 15.000 kn / 1.328– 1.992 €	28,6%
Više od 15.000 kn / 1.992 €	20,0%
Ukupno	100,0%

Prva skupina pitanja na koje su ispitanici trebali odgovoriti sastojala se od nekoliko pitanja vezanih uz samu tvrđavu sv. Nikole. Skoro svi ispitanici su znali da je tvrđava sv. Nikole dio Svjetske kulturne baštine UNESCO, a 77% njih je znalo da se tvrđava nalazi na popisu svjetske kulturne baštine kao dio transnacionalnog serijskog kulturnog dobra „Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća“. Nešto manje od tri četvrtine ispitanika (74,1%) znalo je da tvrđavom upravlja Javna ustanova Priroda Šibensko-kninske županije, a 81% ispitanika je upoznato s činjenicom da se tvrđava nalazi unutar zaštićenog područja prirode.

Slika 0.1

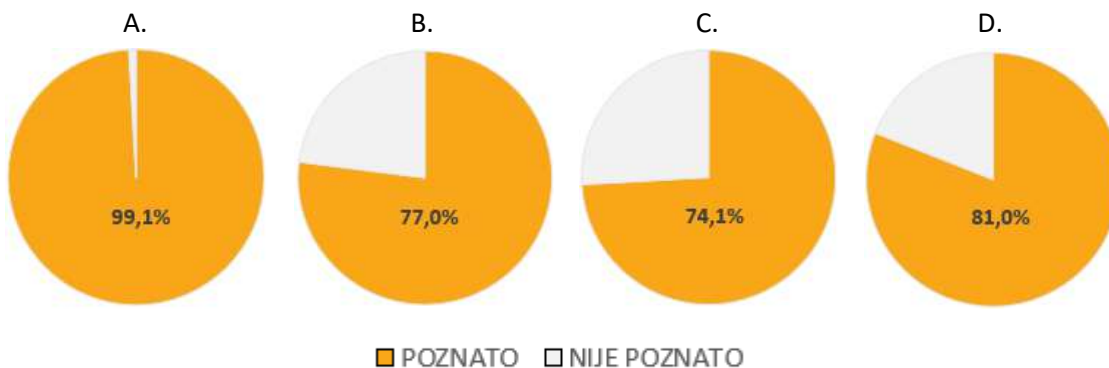
Udjel ispitanika kojima je poznato da je tvrđava sv. Nikole:

A. dio Svjetske kulturne baštine UNESCO

B. dio transnacionalnog kulturnog dobra „Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća“

C. pod upravom Javne ustanove Priroda Šibensko-kninske županije.

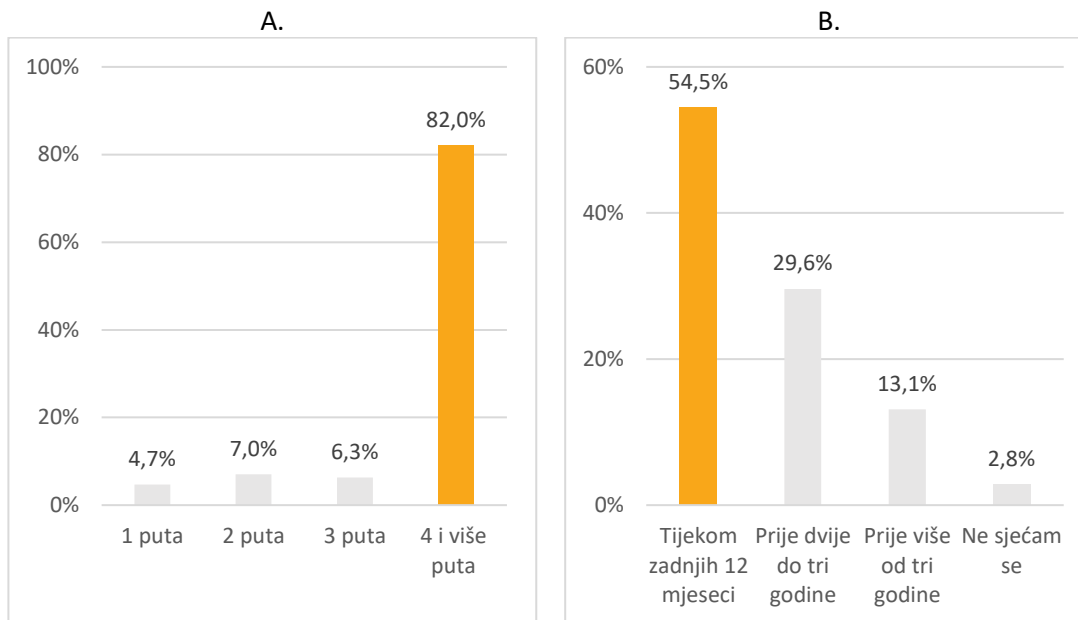
D. unutar Značajnog krajobraza Kanal - Luka.

Ukupno je 94,1% ispitanika do sada posjetilo tvrđavu sv. Nikole. Među njima je najveći broj posjetio tvrđavu 4 ili više puta (82%), a 54,5% ispitanika je posjetilo tvrđavu tijekom zadnjih 12 mjeseci (Slika 0.2).

Slika 0.2

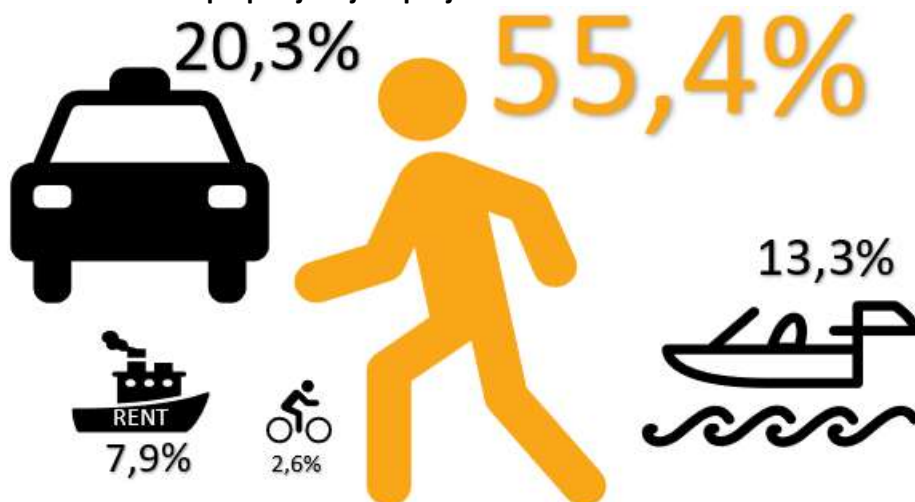
Struktura ispitanika prema broju posjeta tvrđavi sv. Nikole (A.) te prema vremenu zadnje posjete (B.)

Kao način posljednjeg dolaska do tvrđave sv. Nikole ispitanici su mogli odabrati automobilom, biciklom, pješice, unajmljenom brodicom ili vlastitom brodicom (Slika 0.3). Najčešći način dolaska je pješice, a 21,2% ispitanika je do tvrđave došlo morskim putem, svojom ili unajmljenom brodicom.

Slika 0.3

Struktura načina dolaska pri posljednjem posjetu tvrđavi sv. Nikole

U tablici (Tablica 0.4) prikazani su razlozi posjeta ispitanika. Dominantan razlog posjete je obilazak i istraživanje tvrđave, dok su uživanje u pogledu i rekreacija približno podjednako zastupljeni. Među ostalim razlozima posjeta (kategorija Ostalo), ističu se odgovori tipa „sve od navedenog“ (20%) i „obilazak s prijateljima i/ili turistima“ (27%).

Tablica 0.4

Struktura razloga posjeta ispitanika tvrđavi sv. Nikole

Razlog posjeta	Udjel (%)
Obilazak / istraživanje tvrđave / znatiželja	46,9%
Uživanje u pogledu	24,0%
Rekreacija	19,3%
Fotografiranje	3,7%
Ostalo	6,1%
Ukupno	100,0%

Ispitanici su jako zadovoljni svojim posjetom tvrđavi Sv. Nikole što se može vidjeti iz odgovora na pitanje o ponovnom posjetu tvrđavi te bi li preporučili posjet tvrđavi svojim prijateljima, rođacima i/ili gostima. Više od 80% ispitanika bi sigurno ponovno posjetili tvrđavu te bi je preporučili svojim prijateljima. Ako se odgovori „Sigurno hoću“ i „Vjerojatno hoću“ promatraju zajedno, vidi se da 98,2% ispitanika namjerava ponovno doći na tvrđavu, a da njih 98,4% želi preporučiti posjet tvrđavi prijateljima.

Tablica 0.5

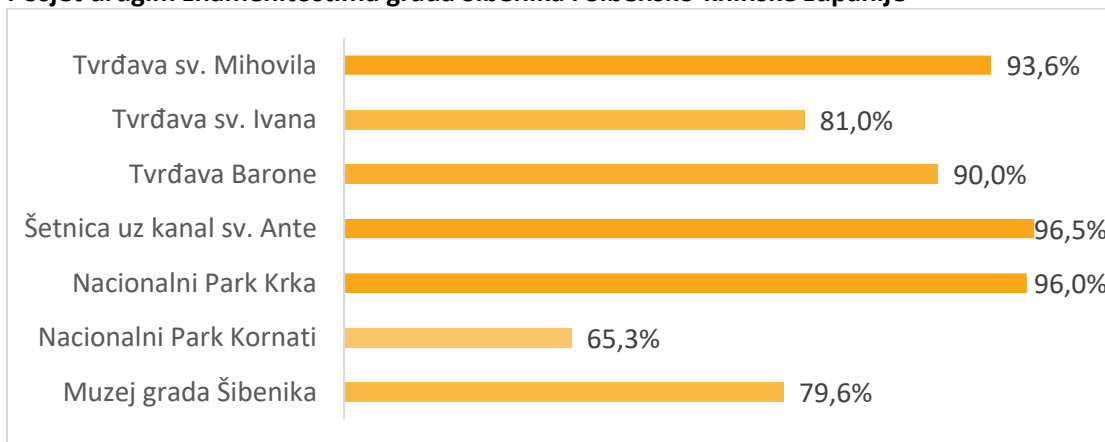
Struktura odgovora na pitanja o ponovnom posjetu tvrđavi i preporuci posjeta tvrđavi prijateljima i turistima.

	Ponovni posjet tvrđavi	Preporuka posjeta tvrđavi (%)
Sigurno hoću	81,6%	86,5%
Vjerojatno hoću	16,6%	11,9%
Malo vjerojatno	1,4%	0,7%
Neću	0,4%	0,9%
Ukupno	100,0%	100,0%

Osim posjeta tvrđavi sv. Nikole, u anketi su bila i pitanja o tome jesu li posjetili neke druge znamenitosti grada Šibenika i Šibensko-kninske županije (Slika 0.4) te koliko često koriste šetnicu uz kanal sv. Ante (Tablica 0.6).

Slika 0.4

Posjet drugim znamenitostima grada Šibenika i Šibensko-kninske županije

Tablica 0.6

Učestalost korištenja šetnice uz kanal sv. Ante

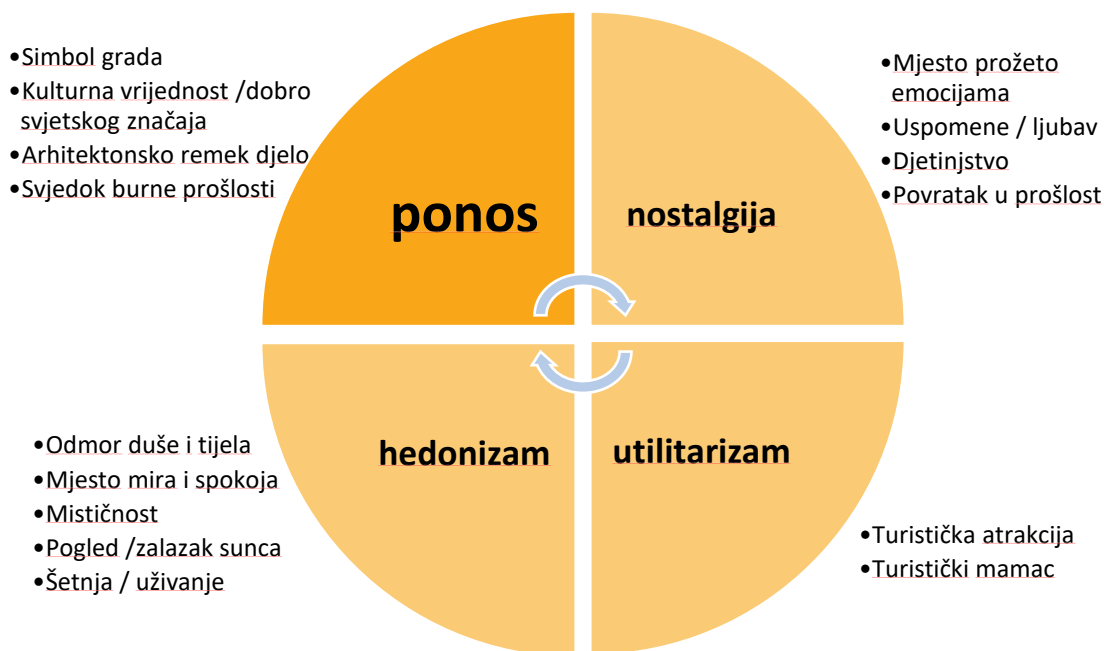
	Udjel (%)
Gotovo svaki dan	0,9%
Gotovo svaki tjedan	8,0%
Nekoliko puta mjesečno	25,4%
Nekoliko puta godišnje	65,7%
Ukupno	100,0%

Kao znamenitosti Šibenika i Šibensko-kninske županije ispitanicima su ponuđeni nacionalni parkovi u županiji, ostale tvrđave u Šibeniku te Muzej grada Šibenika i šetnica uz kanal sv. Ante. Ispitanici su u velikom postotku posjetili spomenute znamenitosti, s time da ih je najmanje (nešto manje od dvije trećine) bilo u Nacionalnom parku Kornati. S druge strane, znamenitost koju su ispitanici najviše posjetili je šetnica uz kanal sv. Ante. U Tablica 0.6 je prikazano koliko često ispitanici koriste šetnicu.

Način na koji ispitanici osobno doživljavaju tvrđavu prikazan je na Slika 0.5 . Generalno, njihovi doživljaji se mogu podijeliti u četiri skupine: ponos, nostalgija, hedonizam i utilitarizam, a na slici su prikazani karakteristični odgovori za svaku skupinu. Nakon analize odgovora može se zaključiti da je dominantni osobni doživljaj ispitanika ponos.

Slika 0.5

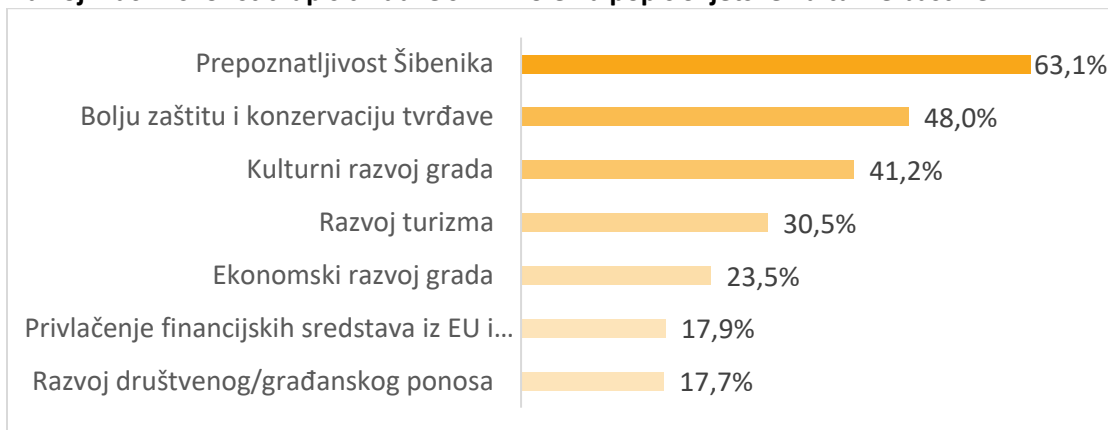
Doživljaj tvrđave sv. Nikole

Na pitanje za što bi trebalo iskoristiti upis tvrđave sv. Nikole na popis Svjetske kulturne baštine, ispitanici su imali mogućnost odabira dvije stavke. Kao najvažniji potencijal istaknuta je prilika za povećanje prepoznatljivosti Šibenika (63,1% ispitanika), a sljedeći potencijal po mišljenju ispitanika je mogućnost za bolju zaštitu i konzervaciju tvrđave (48% ispitanika). Struktura svih odgovora može se vidjeti na Slika 0.6.

Slika 0.6

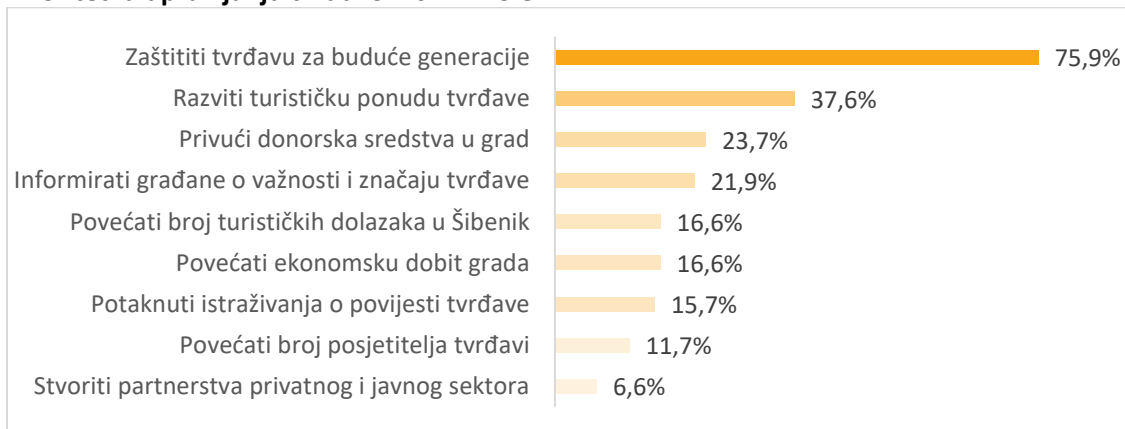
Na koji način iskoristiti upis tvrđave sv. Nikole na popis Svjetske kulturne baštine

Kao i na prethodno pitanje, i na pitanje o prioritetima upravljanja tvrđavom ispitanici su imali mogućnost davanja dva odgovora. Prema rezultatima ankete (), najvažniji prioritet je zaštita tvrđave za buduće generacije, što je istaknulo više od tri četvrtine ispitanika (75,9%). Od ostalih mogućnosti istaknuti su razvijanje turističke ponude (37,6%), privlačenje donorskih sredstava (23,7%) te informiranje građana o važnosti i značaju tvrđave (21,9%), dok ostale ponuđene mogućnosti nije odabralo više od 20% ispitanika.

Slika 0.7

Prioriteti u upravljanju tvrđavom sv. Nikole

Ispitanici su anketirani i po pitanju cijene ulaznice i to na dva pitanja – što misle kolika bi bila optimalna cijena ulaznice za turiste za posjet tvrđavi koji će uključivati prijevoz brodom, vodiča na ulazu te audio-vizualni vodič za obilazak tvrđave, te koliko bi oni bili spremni platiti godišnju ulaznicu za posjet tvrđavi. Iz rezultata ankete proizlazi da bi optimalna cijena za turiste bila 80 kn/ 11€ po osobi dok su na pitanje o cijeni godišnje ulaznice za stanovnike najčešći odgovori bili 100 kn/ 13 €, odnosno 40 kn/ 5 € po osobi. Također, u kategoriji *Neki drugi iznos* često je spomenuto da bi ulaz na tvrđavu trebao biti besplatan za domicilno stanovništvo.

Na pitanje za cijenu ulaznice za građane, ispitanici su imali dosta komentara među kojima se ističu „Besplatan ulaz – prve dvije godine dok se građani ne upoznaju s tvrđavom.“, „Sve tvrđave povezati u jednu godišnju ulaznicu.“, „Nepotrebna godišnja ulaznica jer nema potrebe obilaziti više od jednom godišnje.“, „ni kunu...to je blago građana Šibenika“, „Kakav brod! Kakva naplata! Omogućiti da šetnju završimo na tvrđavi kao do sada!“.

Tablica 0.7

Cijena posjeta tvrđavi koji uključuje prijevoz brodom, vodiča na ulazu i audio-vizualni vodič za obilazak: optimalna cijena za turiste (A.) te cijena koju su ispitanici spremni platiti za godišnju ulaznicu za posjet tvrđavi (B.)

A.		B.	
Cijena ulaznice	Udjel (%)	Cijena ulaznice	Udjel (%)
40 kn /5 € po osobi	16,8%	40 kn /5 € po osobi	23,7%
60 kn /8 € po osobi	17,0%	60 kn /8 € po osobi	18,1%
80 kn /11 € po osobi	23,0%	80 kn /11 € po osobi	14,6%
100 kn /13€ po osobi	18,6%	100 kn /13€ po osobi	25,0%
120 kn / 16 € po osobi	6,2%	Neki drugi iznos	18,6%
140 kn / 19 € po osobi	6,4%	Ukupno	100,0%
Neki drugi iznos	12,0%		
Ukupno	100,0%		

U upravljanju i razvoju tvrđave sv. Nikole voljno je volontirati 55,7% ispitanika. Razlozi za nespremnost za volontiranje su razni, a najčešći su manjak vremena/mogućnosti, nedostatak povjerenja u institucije te percepcija da je riječ o stručnom poslu.

U anketi je sudjelovalo 29,2% ispitanika koji se ili sami bave iznajmljivanjem smještaja turistima ili se iznajmljivanjem bave članovi njihove uže obitelji. Oni su odgovarali i na pitanje o načinu na koji bi promovirali tvrđavu svojim gostima, a među odgovorima izdvajaju se „Biser Šibenika.“, „Jedna od najbolje očuvanih pomorska tvrđava na Mediteranu te najljepši pogled na Šibenik.“, „Mislim da nije potrebno puno, samo jedna mala riječ UNESCO.“, „Kao nešto što obavezno moraju posjetiti. Što zbog pogleda na kanal, što zbog naše baštine.“

Prilog 3: Financiranje aktivnosti iz akcijskog plana - razrada po godinama s proračunom

Aktivnosti	Prioritet	Etapе realizacije					POTREBNA SREDSTVA EUR	Izvori financiranja
		Prva	Druga	Treća	Četvrta	Peta		
<i>Specifični cilj 1: Učinkovito upravljati svjetskim kulturnim dobrom</i>								
1.1. Kadrovska osposobljavanje za implementaciju plana	Srednjoročni						3.500.000,00	JU Priroda/ESI/vanjski izvori
1.2. Identificiranje i osiguranje izvora financiranja	Kratkoročni						30.200,00	JU Priroda
1.3. Izgradnja strateških partnerstva	Srednjoročni						9.000,00	JU Priroda
<i>Specifični cilj 2: Zaštiti i unaprijediti univerzalne vrijednosti tvrđave</i>								
2.1. Izvođenje radova sanacije, obnove i rekonstrukcije	Srednjoročni							ESI/vanjski izvori
2.2. Opremanje tvrđave za posjećivanje	Srednjoročni							
2.3. Izgradnja kopnenog ulaza u tvrđavu	Srednjoročni						19.000.000,00	
2.4. Održavanje	Dugoročni						715.000,00	
2.5. Procjena i upravljanje rizicima	Dugoročni						35.000,00	
<i>Specifični cilj 3: Povećati vrijednost tvrđave razvojem odgovarajućih sadržaja u uvali Minerska i na Školjiću kao i boljom integracijom s prirodnim vrijednostima kanala sv. Ante</i>								
3.1. Održavanje centra za posjetitelje i unapređenje programskih aktivnosti	Dugoročni						2.000.000,00	JU Priroda/ŠKŽ
3.2. Uređenje pristaništa ispred centra za posjetitelje	Srednjoročni						3.400.000,00	Nac. fondovi/ŠKŽ
3.3. Uređenje info-punkta na Školjiću	Kratkoročni						1.000.000,00	ESI/vanjski izvori
3.4. Uređenje gastro-prezentacijskog centra	Dugoročni						900.000,00	ESI/vanjski izvori
3.5. Stvaranje uvjeta za uređenje polivalentnih dvorana u hangarima	Dugoročni						5.200.000,00	ESI/vanjski izvori
3.6. Definiranje optimalnog modela infrastrukturnog opremanja kanala sv. Ante	Dugoročni						90.000,00	ŠKŽ
<i>Specifični cilj 4: Osigurati održivo korištenje tvrđave i njezinu integraciju u ekonomski, društveni i kulturni život lokalne zajednice</i>								
4.1. Osmišljavanje kopnenog prometnog sustava vanjskog i unutrašnjeg prometa	Dugoročni						500.000,00	JU Priroda
4.2. Označavanje tvrđave smeđom signalizacijom	Kratkoročni						13.000,00	TZ ŠKŽ/TZ GŠ
4.3. Sustavno i koordinirano promoviranje tvrđave	Kratkoročni						300.000,00	JU Priroda
4.4. Afirmanje tvrđave kao lokacije za posebna događanja	Srednjoročni						20.000,00	JU Priroda
4.5. Uključivanje lokalne zajednice u korištenje tvrđave	Srednjoročni						140.000,00	JU Priroda/ Nac. fondovi/ŠKŽ
4.6. Definiranje sustava pomorskog prometa u kanalu sv. Ante	Dugoročni						35.000,00	ŠKŽ
<i>Specifični cilj 5: Povećati /unaprijediti znanje o tvrđavi i njezinim vrijednostima</i>								
5.1. Kontinuirano unapređivanje interpretacije	Srednjoročni						80.000,00	JU Priroda
5.2. Dokumentiranje radova zaštite, sanacije i rekonstrukcije	Kratkoročni						30.000,00	ESI/vanjski izvori/ JU Priroda
5.3. Uspostavljanje repozitorija	Srednjoročni						30.000,00	MINK
5.4. Razvijanje programa za učenike osnovnih i srednjih škola	Srednjoročni						35.000,00	JU Priroda
5.5. Organizirati izložbu o vrijednostima i značaju tvrđave	Kratkoročni						20.000,00	JU Priroda
<i>Specifični cilj 6: Unaprijediti veze i suradnju između kulturnih dobara uključenih u mrežu obrambenih sustava Republike Venecije u razdoblju 16. i 17. stoljeća, kao i UNESCO lokaliteta u Šibeniku i Hrvatskoj u cjelini</i>								
6.1. Aktivno sudjelovanje u radu međunarodnog koordinacijskog odbora	Dugoročni						65.000,00	JU Priroda
6.2. Osiguranje maksimalne prisutnosti i vidljivost tvrđave u aktivnostima mreže	Srednjoročni						20.000,00	JU Priroda
6.3. Suradnja sa Šibenskom biskupijom - katedrala sv. Jakova	Dugoročni						10.000,00	Vlastiti/ Nac. fondovi/ŠKŽ
6.4. Suradnja s ostalim UNESCO lokalitetima RH	Dugoročni						10.000,00	Vlastiti/ Nac. fondovi/ŠKŽ